

АРХИВ

ع. عبقوردی

لالایم

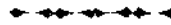

آدم نشین - ۱۹۲۷

يازانی: ع. حقویردوف

مارالاریم

کوچوڭ حکایه نر

آذر نسر

باکو — 1927

01997

АРХИВ

مقدمه عوضنه

قدیم یونان محررلری هر بر یازدیقلاری کتابی دوقوز نفر «موزا» دییلن صنایع نفیسه آلهلارینک برینک یا اینکه هاموسنک آدیله باشلار دیلار. میلاددن اوچ یوز ایل قاباق اسکندر رومی تمام ایران زمیننی تسخیر ایدوب یونانه ملحق ایتدی. ایران نیچه یوز ایل داها اوندان سوکرا یونان مدنیتی نفوذیندان چیقما ییلمیوب ادبیات شیوه لرینده همچنین یونان شیوه لرینه تقلید ایتدیله. اودرکه، هر بر فارس کتابنی که آچیرساک، اولجه اوقودینغمز «حمد بی حد و ثنای بی عدد»...در «اول دفتر بنام ایزد دانا»... «بنام خداوند جان آفرین»... و ها بیله هاموسی بو قبیلدن...

زده ایران نفوذی تحتنده. -- شاعرلر دیمشکن، -- نشو و نما، تاپدیغمزدان، بو شیوه دن ال چکه ییلمیوب. حکایه لرمزی ایران سپکی سنده باشلیریق. اوقوجیلار عفو ایتسینلر: «ترك عادت به موجب مرض است».

خلاصه... حمد بی حد و ثنای بی عدد بر یارادیجی به مخصوصدرکه، دنیاده انسانی خلق ایدوب و اونا دانشماق ایچون دیل. کورمک ایچون کوز، ایشیتمک ایچون قولاق، فکر ایتمک ایچون باش، ایشله مک ایچون ال و آیاق عطا ایدوبدر. حمد بی حد و ثنای بی عدد بر پروردکاره اولسون که، دنیانی منم ماراللازیم ایله دولدوروب: باشلاری حاجی ترخان قارپوزی، ایچی نه ایله دولو؟

قارپوز ییوب سانجی دوتان شاعر بو خصوصده کوزه ل بر فرد دیمش:

«قیرخیق باشک شباهتی وار چونکه قارپوزا

اولدرکه هپ ایچی دولو فسق و فساددر».

قولاقلار، هر بری بر قاریش یارانوبلار ایشیتمکه... اما نه؟ مرثیه،

آذر نشر

برنجی مطبعه ده، ناسیلدی

«قاسم ۋەمۇ. دور قاپونى جفتە»
قورقۇزۇم. آدك يازىلا دفترە»

قاسم ۋەمۇ كىندە برنجى شخص ايندى. نيچە ايل يوزباشلىق ايندوب. آخردا بر نقر اونٹ اوستتە شر آتوب كە. كويا قاسم يوز باشى رشوت خوردر: او سببە مھرىنى و زنجيرىنى آتوبلار: اودا ئوز حقتە بو ظلمى كوروب، آجىقلا كوتوروب بر اوچ يوز طبقە آغ كاغذا مھر باسوب. ايندى دە او كاغذ لاردان دوشندە طبقەسىنى اوچ مئاندان. بش مئاندان ساتير. او كاغزلارى آتالار اونلارك اوستتە اونٹ. بونٹ آدىن، كپنە تاريخن وە كسەندن. اجارە نامەدن. فلاندا يازىلار... مېنەن اوزاق دوشديت.

بلى قاسم ۋەمۇ ئونٹ كىندە آرتيق احترامى واز: اوندان مصاحتىز كىندە هيچ بر ايش كوروب. بو دفعە كىم جماعتى قاسم ۋەمۇنى احاطە ايتمشيدىر: يىنيم كە. بر مھم مەئەنە مەنا كره اونور. يەووقا كىنديم. كورديم قاسم ۋەمۇ بر داش اوستندە! كەلە شوب ديبىر:

-- جماعت. بر ايسىيەدك دولتت هيچ بر آمريندن بويون قاجيرتما مشيق: قزىل پولنى. توستى پولنى. دىنەمە -- بوير پولنى... هاموسنى ئوز وقتندە ويرمشيك، يبارە بويوزوبلار. كيتمشيك... اما ايندى بر دفتر كتيروب، ويروبلر ملایه؛ ديبىرلر كرك جمیع كىندە آنادان اولان اوشاقلار بو دفترە يازىلسين. دفترە دە آدىنا «مطرب» دفترى ديبىرلر. قارداش بريم اوشاقلارمك آدلارينك او دفترە نە ايشى؟ صباحدا كەلكر كە، كلك آروات لارك كرك آدلارينى يازدبرك. جانيم، روسك برى نيه منم آرواديمك آدينى بىلسين؟ دوغرىسى بز بو مطرب دفترىنى قبول ايليه بيلمەجكيك. بونا آرابا ايله دوشان دوتان روس ديبىرلر. بوكون اوشاقلارمى دفترە ياراجاق،

قصيده. مطرب نغمەسى، سيد محمد موعظهسى، ادبا تكفيرى... هر برى بر چاتداخ بويدا كوزلر... نيچە كوزلر؟ دنياده هيچ بر شى كورميين. ايكي خالوار خورەك دوتان قارينلارى. سینه ووران، زنجير ووزان. خنجر دوتان المرى. كيجەلر سببەدك لھو و لعبە كيدن آياقلارى، ايو لردە كوزلرى يولدا. المرى قوشوقدا قالان آروادلارى.

شكر اونسون آلتهد ير يوزيندە منم مارا ئالاريمك حسابى اوچ يوزمليون چاتوب. كيدە رسك ايرانا، هندوستانا، توركستانا، عربستانا، بخارايا، افغانستانا، ايروانا، نخچرانا، قارا باغا، ئنكرانا، سائيانا، باكوياء باتوما، دربنده. داغستانا... هر ير منم مارا ئالاريملە دولودر. كوزەل مارا ئالاريم. كو كچك مارا ئالاريم. هر برى برجان مارا ئالاريم. حاجى مارا ئالاريم، كربلاى مارا ئالاريم. مشهدى مارا ئالاريم، ملا، روضەخان، بلك - خان مارا ئالاريم، كىچل مارا ئالاريم. قوتوز بيتلى مارا ئالاريم: باشلارى قاپازلى يوزلرى توپور جكلى مارا ئالاريم.

بو مارا ئالاريمك خصوصندە بر نيچە حكايە يازماق نيتتە دوشوب، قارە لردن قصوراتمك عفوينى رجا ايديرم.

«سر به زمین، دم به هوا میکنند
یعنی عبادت به خدا میکنند»

رمضان داخل اولوب، یازمارقالار... باغشلايک سهو ایتدیم... مسجیدلر
آچیلوب، ماراللاریم مطاعلارینی حاضرلییلرلار؛ یعنی موعظه کتابلارینی
ره فدهن آلوب، توزلارینی تمیزلییوب، باشلییلرلار ازبرلمکی.
بورادا بر حاشیه جقیم. سیز بویله کمان ایدیرسکز که، آخوندلار
ایتدیکلری وعظلری سینهلریندن یا اینکه باشلاریندان بویورورلار. سهو
سکز. قوی حقیقی بیلمینلر بیلسینلر که بر نفر آتاسی رحمتک بش—آلتی
یوز ایل بوندان اقدم کوتوروب بر وعظ کتابی یازوب؛ او کتابدا تمام
اوتوز عدد وعظ وار. ایمدی آخوندلار او کتابی قاباقلارینا قویوب، هر
آقشام بر دانه وعظ ازبرلییوب صباحدان کلوب جماعته قتل ایلییرلر. من
بو حاشیهنی آخوندلاری مذمت ایدنلر ایچون چیقیرام. اونلار آخوندلارا
سرزنش ایدیر که، هیچ بر تازہ سوز میدانہ چیقارتمییرلار. نه ایله سینلر تاکری
بنده لری؟ باشدا یوق. سینده یوق، تازہ سوز که یردن چیقماز.

آخوند، افطاری ییوب، تسبیحی آیر الله، باشلییر حسابلاماغا؛ بزاز
پالاز قولاغ اوغلی—اوتوز منات، فہرہ جعفر—اللی منات، سوپور که سقال
رحیم—اون منات، دانا بایرام—اون منات، کوروک بورون اوغلی—
اون منات، چوروک مہدی—اون منات، یتیم داداش—بش منات، جیغ
جیغ فرضعالی—بش منات، ایچکنہ کریم—بش منات، زورنا بالا
خانمک اوشاقلاری—اون منات، قابان کاظم بک—بر آت، یا عوضندہ
ایکرمی منات، قوزقون صفی بک—بر چوال بوغدا، کیچل میر حیدر—
بر شاقا کیچی آتی... بونوع مریدلری بر بر سایاندان سوکرا، یوزینی
اورتاجی آروادینا دوتوب دیر:

بر نیچه ایلدن ده سوکرا کلوب هاموسنی ییغوب سالدات آپاراجاق. بز،
دوباره دیریم، مطرب دفترینی قبول ایله میه جکیک.

من قاباغا یرییوب دیدیم:

— قاسم عمو. بو قایدا هر دولنده وار، اوشاقلارک آدلارینی متریک
دفترینه سالیملار که، لازم اولان وقت هر برینسک یاشی معلوم اولسون.
ایله ییل قاسم عمویہ بر کولله دکدی؛ آیاغا قالقوب حرصلی الٹی
دوشنه چیرپوب دیدی:

— من ئوزیم مطرب دفتری! هر کسک سننی ییلمک ایستیرسکز سه مندن
سوروشک.

— باق بو اوشاق؛ قارقا مهله کک نوه سیدر؛ کون دوتولان ایلی آنادان
اولوب:

— بو اوشاق؛ ایلان قیرخان صفدرک اوغلیدر؛ چکیرتکه تاخیلاری
ترک ایلین ایلی دوغو لوب:

— بو اوشاق؛ پشیک ساتان هاشیمک نوه سیدر؛ نوروز بایرامیله عاشورا
بر کونه دوشن ایلی آنادان اولوب.

— بو اوشاق؛ بالق اودان جعفرک نوه سیدر؛ ایشکچی اصلان توت
آغاجندان اوچوب ئولن ایلی آنادان اولوب. داها کیمی سوروشورسکز
دیریم؛ مطرب دفتری نهیه لازم در؟

قاسم عمو. من ئوزک هانسی ایلده آنادان اولوبساک؟

— خاشال قربانی سیل آپاران ایلی.

— آبالام، نه قدر حساب ایلیریم، آلتی یوز مناتدا دوزه لمیر، یلمیریم نیجه ایلیم. منم امیدیم بو رمضان آیینادر؛ بونا خاطر جمع اولوب مین مناتداك بوج ایله میشم و نسیه مال آلمشام. بویله کیتسه آخردا آجمزدان قریلاریق. اوچ آرواد، سکر اوشاق — بونلار نیجه دولانسینلار؛ کیچمشده هر رمضاندا آلیمه مین بش یوز مناتدان آرتق پول کلیردی. بازار کلدیکجه کسادلاشیر، جماعت دیندن مذهبدن چیقوب علمایه اعتنا ایلیمیر. آله ایولرینی بیقسین بو اوروسجه اوقویوب جماعتی یولدان چیخاردانلارک.

— آبالام، نه قدر حساب ایلیریم، آلتی یوز منات دا دوزه لمیر.

مسجده کیدیرسک — بوم بوش، اما تیاتردی، نه داغیمشیدی — آغزیناداك دولو. بونا نه دییرلر؟ یقین دنیانک آخری و دجانک خروجی یاقینلاشوب. آکشی، کور ایش نه مقامه چاتوبدرکه، قاقال صادق ایله کافدار تاغی دا اوشاقلارینی اشقولایا کوندیرلر. دونن نه قدر نصیحت ایلیم اولمادی.

هر بر ییله شیلری کوردیکجه، جانم اود دوتوب آلیشیر. بر آز مدتدن سوکرا شهرده بر مسلمان تاپیلمایاجاق؛ آخردا کرک بزده کیدوب حمللق ایدةك. سن کمان ایدیرسک که، من هر کون مسجده نماز قیلماغا کیدیرم؛ والله یوق؛ جکریم اود ایله دولو، منم قولاغما نمازمی کیریر؟ نماز هارادادر؟ اگیلوب قالخماقدان سوای بر شی یوقدر. هر رکوعه کیدنده که، پاچامک آراسندان باقوب. مریدلری آز کوریرم یوره کیم قانا دونور. ایوک بیقلسین غازیت یازان! بالالارک قیریلسین اشقولا آچان! کوررون اود ایله دولسون تیاترو بنا فویان! آکشی بونی آله کوتوررکه، قویون نصیرک اوغلی دا بیغلارینی قیرخدیروب میدانا چیقا. نه در؟ من تیاتروچی اولمیشام. نصیرکه توی بر آلهدان قورقان آدامدر.

پروردکار! برلکک خاطردهسی ایچون فریاده پیش: یوقسا دین اسلام الدن کیتمکدهدر.

بو حاندا آخوند خبر ویریرلر که قرائت توکره نلر کلوب جمع اولوبلار. آخوند جیتت ایله دوروب، باشنی بولایا — بولایا کیچیر او بری اوتاغا.

— مگر قارپوز كسمكده بر سليقه ايستر؟

— البته ايستر؛ بويوك سليقه ايستر. اينانميان مشهدي غلامك دوكانا بويوروب تماشا ايتسين. سيزي اينانديريرام كه، اكر مشهدي قارپوز كسيكي دقت ايله تجارت ايتسه ايدي، ايمدي اونك پولي اللي مين دكلدي، يوز اللي مين ايدي. اكر بو دقتي نمازه ورسه ايدي، يقين جنت واغزالندا يتمش مين حوري ايميدن اونك كلمكنه منتظر اولاردى.

بلى، مشهدي. پاپاغنى و چوقاسنى ميساردان آسوب باشندا عرقچين. قوللارى چرمكلى بر اننده بيچاق، بر اننده قارپوز، كمال ادبله اكله شوب قارپوزى انده دولانديريردى. قارپوزك ساپلاغى طرفنى دايره كسوب، سو كرادورت بولوب يره آتدى. قابوق پارچالارينك ايكيسى قاراطرفه دوشنده، مشهدي سهوينديكندن قارپوزى و بيچاغى يره قويوب. ايكى شهادت بارماغنى بر برينه ايشيدروب. «اوخاي، يقين باريشاجاق» ديووب، برنك شاققداتدى.

من چوق ايسترديم كه منم يازديقلاريمى اوقويالار منم توزيمده بر آز بلد اونسونلار؛ اونا كوره توزيمى اوقوجيلاريمى نشان و يرمك ايستيرم. جميع اوقوجيلاريم معلوم اونسونكه، من ايمديهدهك هيچ بر كسك سرينى آچماشام، هر كس منه خلوت بر سوز ديسه، يقين ايتسين كه او سوز منم قبره كيده جك. اينانك و اعتقاد ايندكه، اكر اسكندر ذواتقرين نك باشي، قبرخان دلاك من اولايديم و اونك بونوزلاريني كوره يديم، كيدوب قويويادا ديسزديم و اورادان ده قemis يتوب خلقه خبر و يرمزدى. من هيچ كسه ديمدمشم و قيامته دكده ديسم كه، مشهدي غلامك آروا دىندان باشقا بر ناتاشا آدلى آشناسى دا وار. و ناتاشا اوچ كون بوندىن قاباق مشهدي ايله دعوا ايدوب، اونى ايويندن قوويوب، سببده بو اولوبكه، ناتاشا مشهدين بريليات يوزيك خواهش ايدوب، مشهدي اونا ياقوت يوزيك كتوروب.

خيال ايتمه يك كه، مشهدي بونى خسيسلكدن ايدوب، خير! مشهدي ناتاشانك يولندا جانندان دا كيچر، محض ياقوتى بريلياتدان كوزه ل حساب ايدوب آلوب. آنجاق ناتاشا، ياقوتدان علاوه بر بريليات يوزيكده آلماق

هزر كه نه دراه ناتاشا بود
باركرانست كشيدين به جيب

يايك ايستى كونلرينك برينك كون اورتا زمانى ايدي. مشهدي غلام دوكاندا اكلشوب نهاره حاضرلاشيردى. مجمه عنى قاباغنا قويوب اوستنه بر دانه چوزهك، ياريم چتور پير قويوب قارپوزى كسمكه مشغول ايدي. قارپوز كسمكده مشهدينك يديضاسى وار ايدي.
ييليرم، بو سوزلى اوقويان سؤال ايدجك:

قارپوزى كسمكه مشغول ايدي.

اىستىيۇب مەشەدىيە «لەين، خىسسى، سەن مەنى اىستىمىرسىڭ» دىيۇب، قوۋوب.
 بو سىرى اكر من بر آداما آچوب دىسىم، دىلېم لال اولسون و قىامتدە
 مەشەدى غلامىڭ ياننا حاجى ملا بابا صفتندە كلىم. خلاصە! مەشەدى غلام يە
 قارپوزى اللە آلۇب، ايكى طرفدن كسۇب، يره ووردى، قارپوز ايكى
 پارچا اولدى. بونى دە دىمەلىم كە، اكر قارپوزك پارچالارنى ترازويە
 قويۇب چكە ايدك، برى برىندن نە بر مثقال آغىر و نە بر مثقال يونكول
 كلەزدى. بۇدە سلىقەنك تىجەسى ايدى.

مەشەدى باشنى آشاغى سائۇب، قارپوزك پارچالارنى بر بر اىچرى
 ئوتورمكە ايدى. بۇدە باشنى قاتغىزۇب كوردى ناتاشانك نوكرى بالاجا
 روس اوشاغى اللە كاغذ قاپۇدا دورۇب، مەشەدىنك كوزلرى مشعلدار
 پشېكنك كوزلرى كىبى شفق وىردى: سوزوشى:

— نە وار، بالا؟ خىر اولالا؟

— ناتاشا كاغذ كوندزۇب.

اوشاق كاغذى مەشەدىيە وىردى. مەشەدى كاغذى آلۇب آچاندا عطر
 قوقوسى دو كانى باشنا كوتوردى. سو كرا اوشاغى اىچرى چاغروب كاغذى اونا
 وىردى و دىدى:

— ياواشجىدان او قو. قولاق آسىم.

اوشاق باشلادى او قوماغا:

— مەن عزىر ماشادوشقام، او كون مەن سىنى اىنجىتمىش، هر چىد تقصير
 سىڭ ئوزك دەدر. اما يەنە پشيمان اولۇب سىڭلە بارىشماق اىستىم. بو كىچە
 سىنى كوزلېه جىكم، البته كلرسىڭ و اكر تاپشېردىم يوزىكى دە كتىرسىڭ
 سىڭ قىرخىق باشكدان اوچ دانە اوپوش آلاجاغام.

اطرافدان باقان اولماسا ايدى مەشەدى قالقۇب دوكانك اورتاسندا
 بر «اوزون دەرە» اويناردى: اوشاغى آوجىنا بر دانە كوك اون شاهىلك
 باسۇب دىدى:

— كىت دى كلن «خاراشو»!

اوشاق جلد دوكاندان چىقۇب كىتدى. مەشەدى تازەدن نەارە شروع
 ايتدى، اما سەوېندىكندن قارپوزك پارچالارى بوغازىندا قالدى، آخرىدا

بارماغىدا قارپوز ايله بر ىردە ايله دىشلەدى كە، قانى آقدى. نەارى قورتا
 رۇب، كىچدى دوكانك دالنا، لولە كندن سو تو كۇب اللى يۇدى و سىلە —
 سىلە قايتدى. چوقاسنى، پاپاغى مىسماردان آلۇب كەيدى؛ چولە چىقدى
 و دوكانك قاپوسنى ئورتۇب يوز قويدى بر باش جواھر فروش ماقتاسارك
 دوكاننا و كىدركن آهستە زمزمە ايدۇب او قويوردى:

«پرىشان طرە طرار، كەھى راست كەھى كىچ
 تو كۇلمش قامتە اوينار. كەھى راست كەھى كىچ»

يولدا مەشەدىنك يادىنا دوشدىكە. صبح اوچ كروانكە ات آلۇب و
 سفارش ايدۇبدر اتى آب كوشت بشىروب، كون اورتا اوشاقلار سويىنا
 چورەك دوغرايۇب سىنلر و اتنى ساقلايۇب آقشام دوشەمە پلو بشىرسىنلر.
 مەشەدى ئوز ئوزىنە دىدى:

— چوق كوزدا اولاردى كە، بر دانەدە تويوق آلەم كوندىم چىغىرما
 ايله سىنلر؛ آقشام پلو ايله آپارىم ناتاشانك قوللۇغندا آغز لذىلە بەيم.
 و يەنە دىردى:

— اللە كسىن مسلمانك ايونى، ايشىكنى، دىرلكنى، سلىقەسنى.
 كوزەل خورە كلرى اورتالغا بر صفتدە چىقارىرلار كە، آدامك يورە كى
 آغزىنا كلير. قاب چركلى. سفرە بر حالتدە كە ايتك اوستە آتسك قودورۇب
 قاچار، قاشىقلار سىنىق، ايكى ايلدن يوولمامش ال دستمالى... تقو!...

كىدرسك ناتاشانك ايونە: سفرە قاردان آغ، چىكل بىچاغك شىققندن
 كوز قاماشىر، كويا ايمدىجە فابرىكدن چىقۇب. آغ لباسلى، آغ دوشلكلى
 قوللوقچى كوزەل سلىقە ايله خوراكى اورتالغا چىقاردير. ناتاشا ئوزى
 پالتارلارنىڭ ك لطفنى كىيۇب، كلۇب اكەشىر اىستولك باشندا: ال —
 پاتىسقا آغى، صفت — آى پارچاسى، تو كلرىنك قوقوسندان آدام بىهوش
 اولور... دى كل آرواد ئولمش ەرنە يارار پالتارى وار، كەيىر تويما، حماما،
 ياسا كىدير. ايو دەدە آدامك قاباغندا توركمان دىلنچىسى كىبى دولانر.
 اوست باشندان بوزباش ايبى كلير... خلاصە هر كسك روس آشناسى يوقدر
 — جاتك راختلكى يوقدر.

مشهدى خيال درياسنا غرق، كیده — كیده برده كوردى كه، پارون ماقا سارك دو كاننك قاباغندادر. قاپونى آچوب داخل اولدى.

— آله ساخلاسين!

— آله ساخلاسين. نه وار آ مشهدى؟ خير اولا؟

— خير اولمآمش نه وار؛ لعنت شه. بر دانه ياقشى بريلانت يوزيك لازمدر.

— تاپيلار، چوخ ياقشى لارى وار. مشهدى، بو يوزيكلى آلماقدا ديهسك بر خير ايش وار.

— نه ايلييم، بريم اوغلانا ايستيريك بر نشان كى تاخاق.

— آله مبارك ايله سين، آله مبارك ايله سين! اوغلنك ياقشى اوغلاندى.

ماقاسار قوتودان نيچه دانه يوزيك چيقاردوب قويدى مشهدينك قاباغنا، مشهدى بر دانه سنى كوتوروب سوروشدى:

— بونك قيمتى نيچه در؟

— سكر يوز منات.

چوق دانيشقان سوكر ايدى يوز اللى مناتا يوزيكى آلوب، ماقا سارا ال ويروب، «سلامت اول» ديبوب دو كاندان چيقدى. اورادان كيدوب بر تويوق آلوب حمال ايله كوندردى ايوه و سفارش ايتدى كه، چيغيرتما قايرسينلار. حمالى يولا سالتوب قايتدى دو كاننا.

مشهدى دو كاندا هرچه چالشديسه، قرارى كلمه دى. كاه اكله شيردى، كاه قالقوب دو كاندا او باش — بو باشا وار كل ايديردى؛ تر — تر ساعته باقيردى. ساعت زهرماركدا عقربلرني كويا دوتوب ساقلايان وار ايدى؛ آقشام اولميردى كه اولميردى. ايسته دى دو كان قوشى سيله بر پوليتقا صحبتى بنا قويسون، اودا باش دوتما دى. آخر دو كانى باغلايوب كيتدى حمامه. حمامدا كيسه چكديروب، غسل ايليوب، نماز قلوب، سقالنا حنا ياقديروب ياتدى. بر آزدان سوكر اويانوب، خانى يودوردوب، رنك ياقديروب، ينه ياتدى. آقشام آذاننا بر ساعت قالمش، مشهدى غلام طراوت لشمس حمامدان چيقوب ياواش — ياواش ايوه كلدى.

آرواد كشيى متفكر كوروب سوروشدى:

— آ كشى نه اولوب، ييله فكرده سك؟

— نه اولاجاق؟ باشيمه داش دوشوب، أمكيم، زحمتلريم، عبادتيم، هاموسى ضايع اولوب كيتدى. كشى ايوى داغيلمش فكر ايتمه يوب نه ايله سين؟ بوگون ملا صادق كلمشدى دو كانا، دبير: «مشهدى قرائتكى ييلير سككى» ديديم: «خير، ييلميرم». دينى: «پس بو باشا چاتوبسك هله قرا تتكى ييلميرسك؟ آى بدبخت! واى سنك حالكا! سنده بهشت آرزوسندا ساك؟ اكر قولاقلازيك ديينى كورسك، بهشتى ده كوررسك. خانه خراب، نه فكر ايديرسك؟ جانكا يازيغك كل سين، جهنمك اوديندان قورق». دبير: «قرائتسز يوز ايل نماز قبالساك، بر قارا قيكه دكمز، سنه آنجا، بوش يره اكيلوب قالمق قالاچاق. ايمدى، — دبير، — رمضان ياقينلاشير، آقشاهلار كل بريم ايوده قرائت ئو كرن، بلكه بو رمضانى قايدا ايله توبه ايدوب نماز قبالساك. كناهك باغشلانا». ايمدى علاجم يوقدر، آرواد كرك بو آقشامدان باشليوب. نيچه كون كيدم آخوندك ايونه قرائت ئو كرنمكه. بر قاب ياقشى پلو چك، چيغيرتمانى دا قوى ياننا، فائوندا آپاريم آخوندك قوللوغنا، اورادا باهم ييوب، قرائته مشغول اولاق.

آرواد پلووى چكوب، بر پادنوسا قويوب و ساچاقلى بر ئورتيكه بو كوب ويردى مشهديه. مشهدى ايسه پلووى فائونا قويوب، بر باش چاپدى ناتاشانك مترلته.

بوره كى آتالا — آتالا قاپونك زكنينى باسدى. قوللوقچى جلد قاپونى آچدى.

— بارينا دوما؟

— دوما!

(ناتاشا) مشهدينك سسنى ايشيدوب، يو كوردى قاپونا، الندن دوتوب، چكدى بر باش ياتاجاق اوتاغنا. يلووى دا قوللوقچى آپاردى مطبخه. (ناتاشا) نك مشهديه ايلك سؤالى بو اولدى:

— كتيردك؟

— كتيرديم.

— وير بورايا.

مشهدى يوزىكى جىبىندىن چىقاروب تىقىم ايلەدى. (ئاتاشا) يوزىكى كوروب، شادلىغىدان آتيلوب دوشوب، مشهدينى اوچ دفعە باشندان، نىچە دفعە ساقالىندان ئويوب، اوچ دانە ئويوش دە ئوزى اونا ويردى.

شامدان سو كرا مشهدى اكلشمشدى ديوانك اوستنده، (ئاتاشا) دا اوزانوب، باشنى اونك ديزينك اوستنه قويوب، اونا قرائت ئو كره ديردى:

— دىكلن «Люблю!»

مشهدى ديردى:

— لوبلو

— «Люблю!»

— لوبلو

— «Лю-ю-блю!»

— لوبلو...

هر قدر (ئاتاشا) سعى ايدىر ديسه، مشهديه «لوبليو» (يعنى «سەويرم») سوزىنى ئو كره دە يىلمىيردى.

صبح مشهدينك آروادى ياتمشدى. آياق سسى ايشيدوب كوزلر ينى آچدى، كوردى مشهدى در. آياغى آياغنا دولاشارق بر پارا سوزلر دانشير؛ بر اوجدان دبير:

— ولاالضا... ولاالضا... ولاالضا...

آرواد قورقوب، كمان ايتدى كه، كشينك باشنا هاوا كلوب؛ سوروشدى:

— آكشى نه دانشير ساك.

-- دىنمه آرواد! ولاالضا... ولاالضا... ولاالضا...

— آكشى، سن آله، برجه دى كوريم نه سويليرسك.

— آرواد قويماز ساك قرائتمى ئو كره نيم؟ بو كيجه صبحه دك چالشمشام،

«الحمد» سورەسىنى تمام ئو كرنشم. ايمدى نه قدر ايليرم «ولاالضالين» چىقمير... ولاالضا... ولاالضا...

— آكشى برجه كل يات، يوخىكى آلاندىن سو كرا ئو كره نەرسك. آرواد مشهدينى كوچله سويوندوروب، يىقىدى يره. مشهدى يره كيرن كى كيتدى يوقويا. كشى ياتاندىن سو كرا، آروادك يادينا دوشدى كه، كون اورتايا ييشەسى خوره كى سوروشمادى. ياواشجه كلدى ارينك ياننا:

— مشهدى، مشهدى!

— هم م...!

--- كون اورتايا نه ييشه جك؟

— لوبلو... لوبلو..

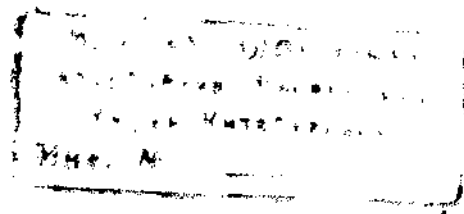
--- نه دبيرسك؟

--- لوبلو... لوبلو..

كون اورتا زمانى مشهدى يوقودان آيىلدى. سوروشدى: «آرواد، نه بشيرمسك؟» جواب ويردى: «لوبلى قوورما. اوزىدىن سوروشديم، دبيرىش لوبلى، منده لوبلى بشيرديم».

— هه، قوچاغيم آرواد، ياقشى ايليو بست.

مشهدى لوبلى قوورماسنى ييوب، دستماز آلوب، جمعه كونى اولديغنا كوزه، كيتدى مسجده جماعت نمازينا.

1200

محرم آييندا ماراللاريم مسجد حياطندا تكيه ساقلارلار. حياطك دورت اطرافى هجره لردد، بو هجره لرك هاموسندا مرثيه اوقونور. هجره لرك قاباقلاريندا يره تاختاچالئوب و تاختانك اوستنه يوزه دك ايچى سوايله دولو طشتلر دوزولوب. هر مارال طشت لرك يوزينى ده ئوپمكى ئوزينه فرض حساب ايدير. قادينلار ايسه طشتى ئوپندن سو كرا سويك ايچنه پولدا سالىرلار. جماعت چكىلندن سو كرا شيخلر كلوب پوللارى ييغىرلار. هر كون اون يش — ايكرمى منات جمع اولور.

بر محرمده نه دن ايسه نيچه كون بر برينك دالنجاشيخلر طشت لرده پول تاپمىرلار. آخردا معلوم اولور كه. آغاجى قورت ايچندن يه يير. بر كون مسجدك يانندان توتركن كورديم بويوك ازدهام و قيشقيرتى وار، يومروق دولى كىي كوكن ياغير. اول كمان ايتديم كه مرثيه نك تاثيريندن جماعت باشنا يومروق چيرپير، اما ياقينا كلوب، كورديم كه، يومورقلارك هاموسى بر مارال باشنا دكير. بيله معلوم اولدى كه، شيخلردن بريسي باشنا چادرا سايوب. كراب آروادلار جركه سده قوشولوب. اوللار ايله باهم طشت لرى زيارت ايدير و سندن پوللارى دا كوتوروب جيبه قويورمش. ساير شيخلر، دويوق دوشوب همان مارالى لازمهجه ايسلاتدىلار. ايمدى دجال آباد شيخلرى هاموسى قادين آزادلىغى طرفدارى اولوبلار، دىيرلر: «اكر آروادلار يوزى آچيق كرسه لر، شيخلر آرواد لئاسى كيوب پوللاريمزى اوغورلايا ييلمز لر».

دجال آباد بويله شهردر. اودر كه، دجال بو شهرك قارشيسندا دكرك تكدنه دوستاقدرد. ايمدى خروجى ياقلاشديقدان اونى كوز دوستاقي ايدوبلر و ئوزينه ده اذن و يروبلر كه، قاسپى دكرينك كناريندا اولان شهرلرى بر به بر كريب ئوزى ايچون مينمكه بر اوزون قولاق تاپسين. اودا شهرلرى دولانير و هر شهرده بر صفته دوشوب، ئوزى ايچون مينيك آقتارير. مثلا: (انزه لى) ده سيد قورقور صفتنده، (لنكران) دا ملا ميرزاجان، يا حاجى ملا عباسقولى صفتنده، (باكو) دا... اونى ديمكه قورقورام... هر ملانك بش قوچيسى وار، آدامك باشنا بر اوپون آچارلار كير ييچيكه بوتاسم دىير؛

«هردم به لباس دكرآن ماربرآمد
كه كرزه بيلان شد،
كه مرثيه خان شد،
كه آفت جان شد،
كه ملا فلان شد،
كه قونسول خان شد...»

قال مولانا فاضل نيرانى عليه الشريته والكتباب فى كتاب «مجمع المنز خرفات»؛ «الدجال محبوس فى تحت بحر الخزر»؛ يعنى دجال قاييسى دكرينك آئندا دوستاقدرد. شكا كه نعت.

قاسپى دكرينك كناريندا حاجى ترخان ايله انزه لى آراسندا بر شهر وار؛ او شهرك آدى «دجال آباددر». دجال آباددا كافر چوق آزدرد. اها لينك اكثرى ماراللاريمدر. دجال آباد ماراللايسى ايكى شيدن تانيماق اولار؛ بر قولاقلاريندان، برده پاپاقلاريندان. قولاقلارى ياستى و بر قارشى اولار، پاپاقلارينك دا اورتاسنى قاباغاه كه ئيه لر. دجال آباد ماراللاريم چوق دينداردرلر؛ ايلك اون بر آينى آغلارلار؛ اودر كه دجال آباددان مرثيه خان اسكيك اولماز. ايران دورسون كناردا — هله قارا باغداندا اودا يا مرثيه خان كلوب، چيقير. بر وقت قارياغين دن بر نفر مرثيه خان كلوب، اودا بر آى مرثيه اوقويوب، مين منات پول آلمشدى. آخردا بر كيجه جناب آخوندك بر نفر دول آروادا علم ازدواجدن له قسيا اوقويدىغنى كوروب، هر چند بد كمان اولوب، بر قدر ناراحت ايله مشدىلر، اما سو كرا حقيقتى آكلايوب، آخوندى احتراملا يولا سالمشدىلار. بويله دانشيردىلار كه، مراسم احترامات ائناسندا آخوندك ايكى قاييرقاسى سينوب پاپاغى دا يوق اولوب، نه عيبى و ايله باهم پوللار ايكى قاييرقاييله بر پاپاغك نه ماليتى؟

(قوبا) دا حاجی ملا بابا، (پیتروسقى) ده ملا قوام، (دربند) ده سمندر،
(حاجى ترخان) دا ملا عبدالرحيم صفتنده..

اولاغك چوقلغندان دجالك كوزى بويويوب، يلمير هانسىنك قولا
غندان ياپشسين.

كونلرك بر كونده دجال آباد ماراللاريم مجلس قايروب، قطع
ايديرلر كه بر اصول جديد مكتهبى آچسينلار. دجال بو مجلسده صدارت
ايدير. يوزىنى جماعته دوتوب دوير: «جماعت، بو مكتهب بر كوزهل شيدر،
بشرطى كه اونك معلمى ده مارال اولار، يوقسه كيدوب بى دين باشى شاقا
ليلاردان يا اينكه استانبول سنى لر يندن كتيره جكسر ايسه، ياقشى سى بودر
كه بو مكتهب مسئله سنى بو كوب پالاسك آلتنا قوياق».

مارالار صدرك نطقنى يوره كدن آقشلايوب، قطع ايديرلر كه يازوب
طهراندان شيخ فضل الله زاووديندان ايكي نفر معلم تكليف ايتسينلر.

سو كرا باشلييلار كه، مكتهب آدينى نه قوياق؟

برى دوير: «مكتهب شماتت»، برى «لغات»، برى «ندامت»، برى
«افتضاح»، برى «اضحاحان»... صد تكليف ايدير: «مدرسه تهمت». بو آد
هامويا خوش كلوب مجلس طرفندن قبول اولنور و همان مجلسده معلملر
خصوصنده (طهرانه) كاغذ يازيلير. ايكي آيدان سو كرا (طهران) دان
ايكي نفر معلم وارد اولنور.

ايرانليلار بر غريبه طايفه درلر؛ هر يرده اولسالار حكماً كرك آفتافا
لارى اينه قونسوللارى يانلاريندا اولسون.

مكتهب معلملى ايران تبعه لرى اولدوقلاريندان، دجال قونسول صفتنده
كلوب مكتهب مالك اولور.

ماي آيندا قونسول خبر دوتور كه مكتهبده امتحان عمومى دوزه لتمك
ايتتيرلر. او ساعت مكتهب تشرىف كتيروب امر ايدير كه امتحان عمومى نك
پروگرامنى اونا تقديم ايتسينلر. مدير باشليير بر بر اوقوماغا:

اولنجى، «وطن» زواللى نك اشعاريندان.

قونسول ايلان چالمش تك سچراير.

— اماندى، نه فكرده سك؟

— اماندى، نه فكرده سك؟

— خان، نيجه؟

— رحمتك اوغلى، روسك قوشونى ارديبلده اكله شوب، سن، وطن
سوزىنى ديلكه كتيريرسك؟ بلكه صباح كلوب مكتهبى باغلا دييلار.

— عيبى يوقدر، بو دورسون. ايكنجى: «آييل، اى ملت ايران،
اويان بو خواب غفلتدن»...

— آى خانه خراب، دا يان!

— نه اولدى خان!

— خانه خراب، روس تبريزده اكله شوب، سن ملت ايران سوزى
دانشيرساك. بوندان سو كرا البته كرك «ملت» سوزى اورتالغا چيقماسين.

— خوب بودا دورسين، اوچنجى:

بر كونى تولكى كيردى بر باغا، باقدى اوراده سوله هم ساغا.
كوردى اوباغدا اوزوم سارالوب، قونسولك بوغلارى عجب قارالوب.

«ای، داد شمر الندن، فریاد شمر الندن،
کوپت کو توردی قاجدی، برجاد شمر الندن»

محرم آیینت ایکیرمیسی یا ایکیرمی بشی ایدی، خیالمدن چیقوب،
اوقوجیلارلندا احوالنا تفاوت ایله مز، نهاردان سوکرا چیقوب ئوزیمی یتله
ویریردیم. خسته خاننه ننت یانندان نوتدیکده، کوردیم اورادان تانیش آداما
اوقشایان بر شخص چیقدی. یوزی ساریقلی. قوتوقلاریندا ایکی چه لیک
قارقا کبی هوپپانا — هوپپانا منه طرف کلیردی. یاقینلاشاندا، آغای فضول
الذا کرینی تانیدیم. که قباق منسه آشنا ایدی و نیچه دفعه سیاحتده بزیم
ایچون ئوز سکا هدریله. شورلریله. خصوصاً بیات قاجارلریله لذت روحانی
ویروبدر.

— آغا، اولماسین آزار، بو نه حالتدر سیزده کورورم؟.

جواب ویروب دیدی:

— آباق اوستنده دورا بیلیمیرم، کیفیتم اوزوندر؛ منی ئوز منزلکه
آپار، اورادا صحبت ایده ریک.
آغانی فایتونا میندیروب، کتیردیم ایوه؛ دیدیم سمار حاضر ایتسینلر،
ئوزیمز کیچدیک اوتاغا. آغا بویوردی که، سمار یاقشی شیدر، اما ممکن
اولسا ایدی بر آز باشقا بوغاز ایسلادان ویره ایدک. بد اولمازدی. عرض
ایتدیم که بی تدار کم، انشا الله کلن دفعه دوزه لر.
آغا پاپروس چیقاروب، یاندیروب، ایکی یانقلی قوللاب وورانان
سوکرا بر سرد آه چکوب دیدی:

— ایویم ییقلدی، بو ایل مداخلدن دوشدیم، یاقشی قازانجم اولاجاق.

ایدی، آله ویرمه دی، یقین مصلحت بویله ایش.

— باخ بودرها! بویله اشعاردان اوقوت، خلق لذت آپارسین و برده
چالیش «انسانیت»، «مروت»، «حمیت»، «اتحاد»، «ناموس»، «غیرت»،
مدنیت... وهاییله سوزلر اورتالیغا کلمه سینلر.

— باش اوسته خان!

امتحان عمومی باشه کله دی.

دیدیم: «بونا لار هاموسی ئوتوشر، انسانه جان ساغلی لازمدر، یاقین اکلش صحبتکی باشلا».

آغا ئوزینی یاقینا ویروب بر اوسکوردی، سوکرا باشلادی حکایتی: — عرض اولسون سیزک خدمت شریفکره، بوایل بزیم اردیل شولوق اولماقنا بناء وقتنده ئوزیمه بورایا یتیره بیلیمه دیم. ئوزکره معلومدرکه، بنده همیشه محرم آیینا بر آی قالمش قافقاسیا مملکتته کلیرم و وقتنده او قومالی مسجدلری معین ایدیرم. اونا کوره ده — آله مؤمن قارداشلارا برکت ویرسین، — ایلده بش — اون شاهی قول بیچه لرکا چوره ک پولی آپاریرام. بو ایل محرم آیینا آنجاق اون کون قالمش (بادکوبه) یه وارد اولدیم. تکیه لری بر بر کروب، کوردیم هر یرده مرثیه خان دوتولوب. کیتدیم کنجه یه اولمادی. ایسته دیم (ایروان)، (نخچوان) طرفه کیدیم، مصلحت کورمه دیلر؛ دیدیلر: «کیدرسک ملا محمود چاکر ایل شاه تختلی اوغلی او قدر ووزارلار که بر بیلده شیشرسک» چوق فکر ایدندن سوکرا دیدیم ینه دجال آباد یاقشی در: اورانک اهلی هم مؤمن در، هم مرثیه خانه احترام ایدیرلر. کلدیم چیقیدیم دجال آبادا. مسجدلره کیتدیم. مرثیه خان حاضر، تکیه لره کیتدیم — همچین. آقناروب بزیم ملا نبی قولونی تاپدیم که، چوقدان دجال آبادا مقیم در. (اردیل) ده آروادیله دالاشوب، دورت اوشاقیله قویوب کلوب دجال آبادا ایکی آرواد آلوب؛ بری ایرانلی، او بریسی همان یرلی، یاقشی اوغلاندر. آله ئوز پناهندا ساقلاسین؛ دجال آبادا عمله موتادن حساب ارنور.

چوق دانیشقدان سوکرا نبی قولو مصلحت کوردی که اونکله برله شوب، دجال آبادک میداندا شیهه چیقارداق. باقدیم کوردیم بودا بد دکل؛ اون اوچ کون شیهه چیقاردساق، آزیندان آلتی — یدی یوز منات آله کتیرمک اولار، منده راضی اولدیم.

ملا نبی قولو مکتب اوشاقلاریندان بر دسته دوزه لندی؛ باشلادیق شیهه: «وفات سکینه»، «طفالان مسلم»، «رجعت اسرا» و سایی و سایی مصیبتلردن کتیریردیک، بیغیلان جمعیتی کورسه ایدکر تعجب ایدر دکر که،

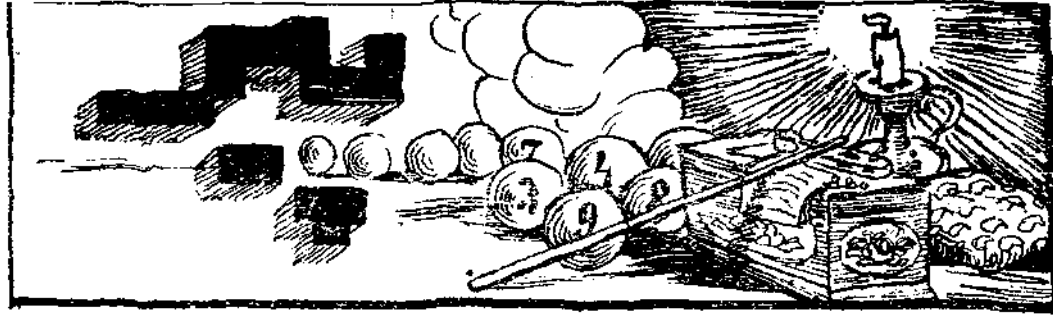
پول کوکدن یاغیش کبی یاغیردی. بو منوال ایله محرمک دوقوزینی باشه ویردیک.

اونجی کونی شیهه شهرک اطرافندا، بر بویوک کندک یاقنلغندا چیقارتماغا باشلادیق که، کند اهالیسه ده فیضیاب اولسون. او قدر جماعت بیغیلمشدی که، ایکنه آتسا ایدک یره دوشمزدی. هوللا نبی قولویا دیدیم که، بو دفعه سن جبرائیل شیهه اولاجاقساک.

بر اوجا آغاجک باش بوداغنا بر یشیکی کندیر ایله محکم باغلیوب، ملا نبی قولونی اکلشیدردیم یشیکک ایچنده و تاپشیردیم که امام شیهه نی شهادته یتیرنده. آغاجک باشندان اوجا سسله «قتل الحسین» دیوب قیشقیراز ساک. ئوزیم ده بر ساری قویون ده ریسندن تیکیلمش کورکی ترسینه کیوب، بر دامک ایچنده کیزلنمشدیم که «امامی» شهادته یتیرندن سوکرا کلیم میدانا.

شیهه باشلانندی. اکر دیسم قیامت بریا اولمشدی اینانک. نه اینکه جماعت، یرلر. کوکلر، آغاجلار... هاموسی، — دیبه بیلرم، — سس سسه ویروب، نوایه کلمشیدیلر. دامک ایچندن باقیرام، کوزلریمدن یاش ییل کبی آقیر. شهدا بر بر کلوب شهید اولدیلار. آخر نوبت یتشدی «امام حسین» شیهه نه. بو شیهه النده قلنج میدانه کیرنده جماعته بر ولوله دوشدی که، دیل قل ایتمکدن عاجزدر. «امام» شیهه شهادته یتنده قولاقمی ویردیم نبی قولویا طرف، دیدیم: ایمدی «قتل الحسین» سسی اورادان کلنده جماعتک یاریسی بیهوش اولوب. ئوزیندن کیده چک.

برده ایشیتدیم بر شی توپ کبی پاتلادی، جماعت بری برینه قاریشدی. قورقوب دامدان باشمی بر آز ایشیکه چیقارتدیم که، کوروم نه احوالاتدر. کوردیم یشیکک ایپی قریلوب، ملا نبی یشیکله برابر آغاجدان اوچوب، دوشوب قاسم اوتاغک اوستنه، اوتاق ازیلوب، ملانبی قولو «وای ئولدیم» دیوب زاریس. جماعت موللا نبی قولونی کوتوروب بر ایوه آپاردیلار. برده ایشیتدیم بر آغ ساققال کیشی قیشقیریر: «آتا کا لعنت، آی امامک تعزیه سنه شولوق سالان!»

«قوربان اولوم پيرسكا - نه ياتوبسك دورسكا»

ميرزا جواد برك يورولمش حيققانا — حيققانا قاپودان ايويته داخل اولوب، عباسنك آنتدان بر يشيك چيقاروب. قاپونك آغزينا قويدى، بر دستمالادا باغلى اوچ — دورت كتاب پنجره نك تخته سنك اوسته قويوب، نوزيني ييقدى اوجاغك قيراغنا. آرواد آئنه توقودينغى جورابي كناره آتوب، قالقوب آرينك باشى آئنا برمتكا قويدى. ميرزا باشنى متكانت اوسته قويوب اوزانماقدا اولسون. بۇرۇنك كيم اولدینگى قىل ايدىك.

ميرزا جواد كويچە ميرزانى ايدى. بويۇك شهر رده مثلا: (تفليس) ده، (باكو) ده، (ايروان) دا، (كنج) ده اونلارنى كورمك ممكندر. بونلارنى يا مسجد دروازه سنك آئندا، يا ميدانلاردا، يامحض كوچه لرده كوره رسكز؛ بر خرده پالاس ساوب. قاقالاريندا بر يشيك و يشيكك اوستنده ايكي اوچ كتاب، بر قلمدان، نيچه ورق كاغذ اكه شوب، مشرى يه منتظر درلر. بو «ميرزا» لارك مشريرلى اكثرا ايران حمانلارى اولاركه، كلوب وطنه كاغذ يازديرارلار. شهر اهاليسندن ده بونلارك يانلارينا كلوب كاغذ يازديرارلار، استخاره ايتديررلر، فال باقديرارلار، دوعا و جادو يازديرارلار... (ايروان) دا بر بويله ميرزانك حتا كين كسديكنى كورميشم.

سوز يوقدركه هر تجارتك مداخلنك قدرى باغليدر مشرينك آز چوقلغنا. همچين بو ميرزانك دا مداخلى كونده بر عباسى ايله بر مناتك آراسندا دولانيردى.

ميرزا جواددا بو ميرزالاردان ايدى. ميرزا جوادك بر اوغلى وار ايدى؛ ايكيرمى اوچ — ايكيرمى بش ياشندا، آدى احمد، بو اوغلان ييليزد

جماعت ساكت اولدى. هر كس چكىلدى نوز يرينه. نوبت منه يتشدى كه دامدان چيقوب دورت ال آياقمك اوستنده ميدانه كلوم. داميله ميدانك آراسى بر اللى قدم اولاردى. دامدان اكنيمده ترس كوزك، حيوان صفتنده چيقان، كندك بر سوزى ايتلرى توكلوب اوستيمه، باشلاديلار منى دار تيشديرماغا. من نه قدر قيشقيرديم، كورديم ايشيدن يوقدر. آخر نيچه نفر اللى آغاجلى كلوب، منى ايتلك آغزندان قورتارديلار و هاراي كلينجه ايتلر منى بو كورديكز حائته سانديلار. او وقتدن خسته خانه ده ياتيرام. آندىغم بوللارك چوقسى خرج اولوب، ايمدى آله بيلير نه وقت ساغالوب وطنه قايدا جاغام.

آغا سوزيني قورتاردى. قولاق آسوب، ديديم: تورك مثلى در: «دوست يونندا چووقون اولار، قاز اولار». نه عيىي وار، امام يولى در؛ امام نوزى فريادكا يتر. آغا «آله پناه» ديووب، چاي ايچمكه باشلادى.

اويوننى ئوزىنە پيشە ايله مشدى. هر كون صبح كيدوب، كيجه ياريسى
كليردى. اوشلان اويونا بر مرتبه ده آلوده اولمشدى كه. كيجه واقعه ده ده
اويوندان ساياقلاردى. ايله كوريردك ديبير: «ره ژوتوزاسره دينو»: «اوقولده سياه
تاغو!». «رحمتك اوغلى سن كه اويونچى دكلسك، اودونچى ساك؟
اوتانميرساك من تىك حريفك قاباغنا چيخيرساك؟»... بو نوع هديانان
صبحه دك دانشوب. صبح دوروب. چاي ايچمه مش كيدردي.

احمد دوغروندان دا ئوزىنە حريف ديسكه حقى وار ايدى: دوغرو
دان دا بيبارد اويانماقدا مهارت يتيرمشدى و شهرده ده اويونچيلار آراسندا
شهرت قازانمشدى. احمدچوق پول اوداردى، اما هاموسنى خرج ايدوب، ايوه
بر قىك كتيره زدى. ايوك دولاناجاغى آنجاق ميرزا جوادك قلمنه باغلى
ايدى.

آرواد بر استكان چاي تو كوب ميرزانك قاباغنا قويمشدى، بردن
احمد داخل اولدى. كوزلرينك آتى كو كرمش، بورنى قانامش، چوخا
سنگ بر قولى يوق، پاشتارى باشدان آياغا تباشيره بولاشيق، خلاصه
خويىنجه دو كولمكك هر بر نشانه سى ظاهرده.

آناسى اوغلىنى بو صفتده كوروب، سوروشدى:

— آ بالا، بو نه كو كدى دوشوبسك؟

ميرزا جواد آروادك سسه كرى دونوب، اوغلك حائتى كوروب،

باشلادى سويلنمكى:

— آ ملعون، آى خسرا دنيا والاخره، بو نه صفتدر؟ مكر باشكا
پيشه قحطدر؟ مكر آله بويوزان پيشه لرك بريسك دانجا كيده بيلمزسك؟
هيچ اوتانميرساك مى كه. سنى اوچده بر — بشده بر بو كونه سالوب،
منم اوستمه كوندريرلر؟ بر بويوكا باق، مندن اوتانميرساك، تاي —
توشكدان حيا ايله.

خلاصه ميرزا جواد او كه ديمه سى ايدى. اوغلنا ديبوب، يوره كنى
بوشالدى. سو كرا اوغلى آغزىنى آچوب آتاسك مذمتك قاباغندا
سويلدى:

— البته، آدام كه كاسب اولدى، اونى دو كرلرده سو كرلرده،
آدينا ديوانه ده ديرلر. منم پولم اولسا بر بش قوچى ده من ساقلارام. انصاف
در كه حاجى رسولك اوغلى كى ايت منى دو كديرسين؟ تقصير اوند، اما
دو كولن من! سن آله بر قولاق آس! (شارى (نازناچيت) ايليوب
(اوقول) ا. شار كيدوب (سره دينا) يا دوشور. شارى كوتوروب، ديبير:
«ايله من (سره دينا) يا نازناچيت اينده مشيم. آند ايچنيم، شاهد كوسترديم
(مار كيور) دن خبر آنديم. هيچ بريسه قولاق آسمايوب ديدى: «ايله بيله
در كه بيله در». آخردا برجه دفعه ديديم كه. قارداش. بو آغ يالانى نه ايچون
ديبرسك؟ ايله اونى ديبىكس كورديم. بردن اوستمه بومبا كى پارتلادى:
«آدا، پوريشك ويچك اوغلى. سن منه يامان ديبيرسك؟» جنيم اوردى باتما،
ياق سنان آتەن كى. اوستمه ايكي قوچى دوشدى: اونلار اوچ. من تىك منى
بو كو كه سايوز. ايدى من بر دولتى كسينك اوغلى اولماييم. حاجى
رسول و غنىك آغزى نه ايدى منم يروقىنا كه بيله ايدى. اكر قوچيلار
اوستى ايدى او، ايله قوپز ايندريده ديم كه. آخوند فنارى كى ياناردى.
اوستى خبر آندى:

— آى اوغول، او «بوروشدوريج» ديسك. نه ديسك: او نه سوزدى؟
... نه بيلم كه سوزدى. ياقشى سوز اولسا توز آتاسنا ديبير. سوروشديم
دينيلر كه بو تازه روس سو كوشى در. منه بو كو كه دوشك كى سى. باق
منم بو اوچنى قيراغندا اوزانوب ياتان آتامدر.

ميرزا جواد بردن بر حائده سچرادى كه، ايو اونك باشنا اوچنا
ايدى بيله جلد سچرامازدى. يوزىنى اوغلنا دوتوب، ديدى:

— آكده. آ زىندىق اوغلى زىندىق، كونده بر دفعه سنى ايت كى
دو كه جكلر، تقصير منده اولاجاق؟

— هه، كونده بر دفعه منى ايت كى دو كه جكلر تقصير سنده اول
جاق. هشتاد ياشك وار؛ هانى سنك دولتك؟ تاي توشلاريك هره سى بر
كشى اولوب ميدانا چيقوبلار، سن ايله يوز ايلدر كوزكى بر قلمدان ايله
بر كيچه كىنا تيكوبسك. هيچ نولورسكى؟ سك اوستكده قى نك اوغلى
موسى گلدى ميليونچى اولدى، آراباچى شمسى نك ايونه (بخارا) اميرى

قوناق كلير؛ حاجى زين العابدین كوندە ايكي شاهيا چيكنندە پالچيق داشيردى. ايمدى چيكننە پالچيق تاباغى عوضنە يازانال ياغونى تاقوب. آخر بونلار هاموسى سنڭ يولداشلارك ددرلر؛ سن نيه ئوزيكە بر كون آغلا ميويساك؟ هانى سنڭ دە بوروغلارك، زاوودلارك، بش مرتبه ايورك؟ كيشى ديدى:

— آي بالام. منى باسوب يىمىيە چكسك كە. اوتلارا آنە ويروب منە ويرمىوب. داواك وار، كيت آلنە اينە اينە. دولت كە يرك ديشيكندن چيماز. بو سوز احمدى داهادا حرصاندىردى:

— پس بو ديريكيك ادمالارك دوشنرى كو كىنى ياغوب؟ هاموسنڭ دوشى يرك ديشيكندن چيقيوب هازادان چيقوب؟ شعورك اولايدي، وقتنە خلق دوتن يردن بر بش ديسيپن دە سن دوتا ايدى. ايمدى دە بر كيشى اولايديت.

ميرزا جواد جواب ويروب ديدى:

— آي اوغول. نە اولار بو قوجا آن كا ايدىكك نصيحتن بر آزدا نوز كە ايبىسك؟ ير ديشيكندن پول چيقارتماق آسان ايسە كيت سندنە چيقارت. پول قازانماق شعور. فراست ايمتر ايسە سندنە اولسون.

بو سوز احمدى دوتى؛ حىر بر ددرين فكرە كىدوب، بردن ئويا بو قودان ايدى:

— ياقتى. آتە ايمدى من يرديشيكندن پول چيقاردىم. سندنە تماشا ايلە. بو سوزى دىيوب. ايودن چيقتى.

ميرزا جوادك كندە آتسندان قالىنا بر خرده باغى و ايچندە دە بر صومەسى وار ايدى. ايتيلر دوشندە آروادىنى كوتوروب، كيدوب اورادا پايزادك قىلاردى. اما اوغلى شەردن ال چكيميوب كيجە كوندوز وقتنى بيلياردخانە لردە كيجيرەردى.

آتا ايلە اوغول آراسندا يوقاريدا ذكر اولان صحبتدن بر ايكي آي كيچدن سو كرا ميرزا جواد كوچسى كندە. بو دفعە احمدە آتاسى ايلە كيتى، آتاسى سوروشدى:

— آ بالام، سندن چيقيمان ايش. نە اولوب كە سندنە باغا كيديرسك؟

— كيدىم ير ديشيكندن پول چيقارتماغا.

آتاسى كولوب بر سوز ديمەدى. خلاصە ييغيشديلار باغا. بر كون ميرزا جواد كورديكە اوغلى آتكك آلتندا بر كولونك كتوروب، ايوك بو جاغنا آتدى. سوروشدى: «بالا بونى نە ايليرسك؟» ديدى:

— پس كرك يري قازام كە اورادان پول چيقتىن. بو كولونك ايلە باغدا قويو قازوب، ايچندن پول چيقاردا جاغام. ميرزا سوروشدى:

— بالا، سنڭ باشك خراب اولمىوبدر كە؟

— ائيندە دويارساك.

كيجە جماعت ياتانندان سو كرا احمد كولونكى كوتوروب، كيتدى باغا. كون چقاننا ياقين ميرزا جواد دستماز ايچون حياطە چيقوب، كوردى اوغلى قاينك قاباغندا بش آرشين درينكندە بر قويو قازوب ياقينا كيدوب، كوردى ايچريدە ايشليير. ديدى:

— آي بالام. ناسق يره بو اذيت نە لازمدر. نيه نوز كى اينجيديرسك؟ جواب وىردى:

— كيشى دانىشم. آز قالوب پول چيقتون. كيجەدن نە كيچوب؟ — آز قالوب كون چيقتىن.

— پس اوندا بو كيجەنت كفايتدر. قالانى دا قالسين صباحا.

ميرزا جواد يقين ايتدى كە اوغلىنڭ باشنا هوا كلوب. حالى خراب اولوب نوز — نوزينە دىيردى:

— پرورد كارا، واريم يوخوم برجه اوغنونم وار، اودا ديوانه! مصلحت سنڭدر، ياربى!

بو منوال ايلە نيچە كيجە برى برينڭ دالينجا احمد جماعت ياتانندان سو كرا كيدوب باغدا صبحەك ايشليوب، كون چقاندا كلوب ياتاردى.

نيچە وقت كيچدى. كون اورتا زمانى ميرزا جواد شەردن كندى كندە (نيچە كون ايدى كىتمشيدى). احمد يريوب، آتاسنڭ قولندان دوتوب كتيردى قازدينى قويونك ياننا:

— آتا، كورورسكى؟

— كورورم، اوغلوم.

— بو نهدر؟

— نه اولاجاق؟ قويو.

— ايمدى بورايا كل. بو انجیر آغاجنڭ ديينده كى ديشيكى ده

كورورسكى؟

— كورورم، اوغول. نه اولسون؟

— نه اولسون! آى فقير كيشى! او قويودان بورايادك لاغيم وور

مشام... ينه باشا دوشميرست؟

— يوق اوغول. او قويديم منه غنيم اولسون. اكر برشى آكلایرامسا.

نه اولسون؟ قاپونڭ آغزىندا بر قويى قازوب، يرك آتيله بر لاغيم ووروب،

كوب چيقوبسڭ انجیر آغاجنڭ ديينه. بورادا بر ديشيك آچوب، آپاروب
او لاغيم يتشديروست.

— نه اولسون؟ اينه همان پول ديشيكى بودر. كيت آنامى بورايا

چغیر: او باشا دوشر.

میرزا جواد بىشى بولويا — بولويا كيدوب آروادىنى كتيردى.

احمد آناسنڭ قونندان چكوب ديشيكى كوستردى.

— آنا، كورورست؟

— نيه كورميرم، بال!

آناسى دا اوغلى قازان يوللارا بر— بر بلد اولدى. احمد ديدى:

— آنا، بو كيجه من قويودان كيروب، لاغيم ايله انجیر آغاجنڭ

دينه كلوب، بر شمع يانديروب، ديشيكن ديشقارى چقارداجاغام. سن

كيت قونشو آرواتلاردان بر ايكيسنه قورقا — قورقا قل ايله كه، بس بريم

انجیر آغاجنڭ ديينده چراغ يانير. اوندان سو كرا كل اوتور ايوكده،

ايشڭ يوقدر.

میرزا جواد سهوينمش ديدى:

— آفرين اوغلوم، ير ديشيكندن پول چيقدى. قوچاق اوغلوم، يرك

اوغلوم!.

احمدك آناسى كيدوب كيفيتى بر نيچه قومشى يا ديدى. بو قومشى دان

او قومشى يا، كلپريدن خان پرييه، خان پريدن شاه پرييه... كيجه وقتى

میرزا جوادك حياطى آروادلار ايله دولدى. هر كس باقوب، حقيقت انجیر

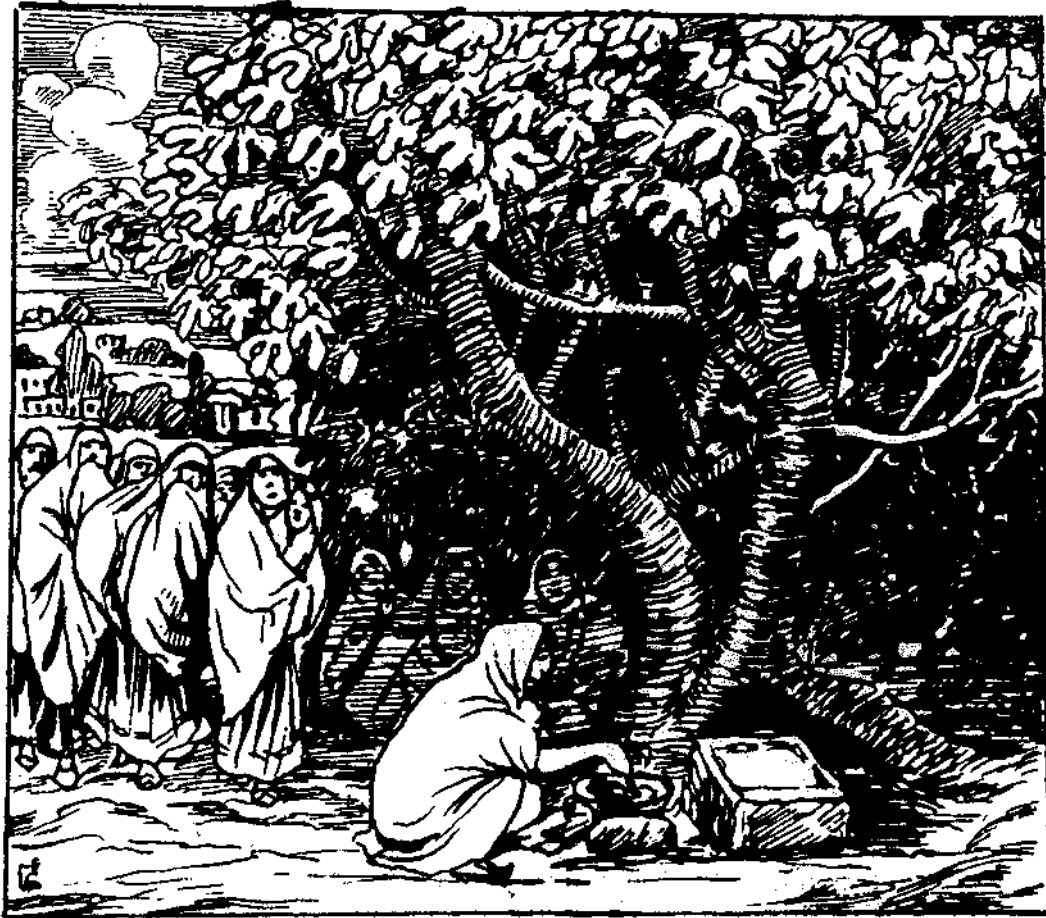
آغاجنڭ ديينده شمعڭ يانديغنى كوروردى، اما هيچ كس قورقودان

ياووغا كيده بيلميردى. فاطمه نسا خالا چوق يوره كلي ايدى، ديدى:

«من كيدوب باقارام». شمع ياقينلاشان كى شمع سوندى. دالى قايدوب،

جماعتڭ ايچنه كلندن سو كرا كوردى شمع ينه يانير. داها انجیر آغاجنڭ

پير اولماغندا جماعتده شك قالمادى.

پيره حلوا ندرى ديهن كيم و باشقه ندر كتيرن...

پيرك تعريفى جميع اطراف كندلره، حتا شهرده دوشدى. زوارلارك

آغزى آچيلدى: قويون قوربانى كتيرن كيم، پول كتيرن كيم، ياغلى چوره ك

كتيرن، قوغال كتيرن، فهسلى كتيرن، پيره حلوا ندرى ديهن كيم و باشقا

ندر كتيرن... خلاصه ميرزا جوادك قاپوسى اولدى خان قاپوسى. هر كون آزيندان

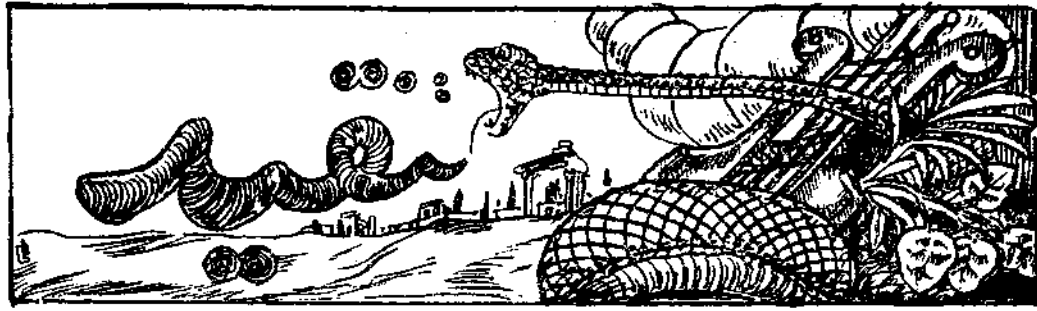
ایکیرمی منات مداخل اولوردی. بعض کونلر مداخل اللی آلتمش مناتا چیقیردی.

احمد دیدی:

— آتا، ایمدی کوردک یردیشیکندن نیجه پول چیقار؟ ایمدی سن اکلش بورادا، نه قدر کیفکدر استراحت ایله، کلن مداخلدن آیدا اللی منات سنک مواجبک؛ قالان پوللارک هاموسی منه چاتا جاق. ایمدی کوروم حاجی رسول اوغلی کبی آداملار قاباغمدا نیجه دورا جاقلار. او کوندن شیخ جواد پیری شهرت تاپدی.

بر کون کوچه ایله کیدیردیم. بزه طرف کلن بر فایتوندا بر داماقلی اوغلان، یاندا، باشنا مناره بویندا شیلیپا قویمش ساری ساچلی روس قیزی یانیمدان یهل کبی ئوتندی. یولداشیمدان اونک کیم اولدیغنی سوروشدیم. جواب ویردی:

— بونا میرزا جواد اوغلی احمد دیرلر؛ یاندا کی ده ماتوشقاسیدر.

صبح ساعت اون ایدی. «افترا» غزته سنک مدیری اوز قاینه سنده «اقبال» ک نمره سنی قاباغنا قویوب او قویوردی:

«شمدی دوشون! ملول بر بیت حزین بر کلمه نك اوزرینده بر وقت سکینانه ایله یتسون. سوکرا مظنن بر قافیة دیگر بر بیتک حشمت معناسنه بر قرار محتشم ویرسون: بوتون شعر بر یاندان وزنک امواج مو قیه سنه تسلیم نفس ایدرک داغلا ایرکن، قافیهر ئوتهیه بری یه معنیدار زمزمه لر، روحپرور نغمه لر سرپسون. سوکرا او شعردن بوتون خاییده تشبیهلری، بوتون او کلمه جناسلاری چیقار... میرک بو سوزلردن باشی آغرییوب، غزته نی آندی کنارده. بر آز کره نشدی. آسنه دی. قلمی کوتوردی، ایسته دی بر باش مقنا یازسون. هر قسر باش زور ووردی. بر شی چیقما دی. بو حالدا قاینه نك قاپوسی آچیلوب، محرر میرزا محمود داخل اولوب. بر ورق یازیلدی کاغذ میرک او ستنه قویبی:

— دونن اوینا نیلان اوپه ره تنانک تنقیدی در.

تنقید بو ایدی:

کیچن جمعه آقشامی، آیک اون ایکسند «سائل» جمعیتک اوپه را آرتیستلری طرفندن جبکیر خر کوشوف طرفندن تازه یازیلمش «کوبه کک آغ ده له مه» آدلی اوپه ره تنان موقع تماشا یه قویولمشدی. اوپه ره تنانیا قولاق ویردی کجه نکر دریا سنا غرق اولوردیق و دیردی ک: «خدایا، انسان کرک نه قدر انصافدان، حیادن، وجداندان، عازدن اوزاق اولسونکه بدبخت جماعتک عواملغندان استفاده ایدوب، تویوق کبی کونده بر اوپه ره تنان یومورتلییوب صحنه یه چیقاروب، خلقک باشنی قیرخوب قولاغنی کسه». اوپه ره تنانک مضمونی درج اولسه، اوندان نه اینک قارئلر، حتا قلم و کاغذده بلکه قرارا، اونا کوره اونی یازماقدان واز کیچوب جماعتزدن

رجا ايديريك كه، اكر نوز اهل و عيالارينك عصمتلريني كوزله مك ايستير
لر ايسه، برده بونوع مزخرفاتا عياللاريني كوندرمه سينلر. برنجي پرده دن
سو كرا جماعتك اوپه رة تايا نقرتي آشكار اولدى؛ باشلا ديلار تياترودان
بر بر چيقوب، آرتيستلره فحش ويردك ايولرينه كيتمكه؛ اوچنجي پرده
باشلانديدا تياترونك ياريسي بوشالمشدى.

اوپه رة تانك نوزيندن بدتر آرتيستلرک اويناماعى ايدى.

باش رولى ايفا ايدن قودورقانونف جنابلرى صحنه ده ايتديكى اويون باز
لغى ايله، نوزينك آرتيستلكنن بالمره بى خبر بر بامبولى اولديغنى ثبوت
ايتدى. بو نوع آرتيستلرک ىرى لوطيلار، شعبه بازلار مجلسى در، نه اينكه
مقدس اولان تياترو صحنه سى. چوق تعجب در كه «سائل» جمعيتى بو نوع
شخصلره برنجى آرتيست آدى قويوب اورتالغا چيقاردير.

آرواد رولنى ايفا ايدن سورا خانسكى جنابلرينه ييلمك لازمدر كه،
آدينى آرتيست، خصوصاً اوپه را آرتيستى قويان شخص، صحنه ده اويناماعى
باجارماسادا، رولنى كوكندن ييلمه سه ده، كرك هيچ اولماسا آز چوق
اوقوماق باجارسين. بو جناب، كوزونور علم موسيقى نه اولديغنى ايمديه دك
ايشيتمى يوب. اكر بز سورا خانسكى نى تانماسا ايديك، كمان ايدهرديك كه
او يا حمام دلاكى در، يا دارغا شا كرى؛ اوقوماغى دا قويو دينده كنكان
سسينه اوقشاييردى. قالان آرتيستلر همچنين رول ييلمى يوب كوزلرينى
سوفليورك بودقاسنا تيكمشديلر. او كه خور... بكرة بيردى جمعيت خيريه نك
اجلاس عموميه سنه؛ ايكي آدام بر سوز ديمى يوب، هر كس كيفى ايسته ديكنى
اوقويوردى.

اوچنجي پرده نك آخرينى كوزله ميبوب، تياترودان چيقديق. تمام
يولى بزيم ايله چيقان آداملارك ديلندن فحش دن سواى برشى ايشيتمه ديك.
اميدواريق كه بوندان سو كرا هر بر شارلاتان آدينى موسيقى نويس قويوب
جماعتك آلين تريله قازانديغى پوللاريني اللريندن آلوب جيبش دان شريفه
سالمايا. و خر كوشوف تك جنابلار كيدوب آشپازلقدان، دلاكتقدان،
حلواچيلقدان... بر پيشه يه مشغول اولوب، جماعتك ياقاسنى الدن قويا لاره،
ميرزا محمود اداره دن چيقوب كيدر كن، يولدا خر كوشوفه راست كلى.

— سلام عليكم!

— عليك السلام.

— ميرزا، هاراي ايله سرعتله كيديرسك؟

— كيديرم ايوه، نه ارا.

— سن نوله سك، چوق ياقشى اليمه كيچوبسك: بورادان بر يرده
كيدو جكيك دوز رة ستورانا. قاباقجا نيجه دانه وردقا ويره جكم، دالينجا
لذتلى بر نه ارا هر نوازماتيله. دونكى تياترو باره سنده هله كه بر شى
ياز ميبوسك؟

— بلى... خير.. هنه بر شى يازمامشام، آقشام يازاجام.

— چوق كوزهل دامانك دوزولار. داها دا شيرين يازارسك. دوش

قاباغما كيدك!

ميرزا محمود خر كوشوفله كيتدى رة ستورانا. اورادا خر كوشوف
اونى نيجه كه لازمدر قوناق ايدوب، عرقدن. شرا بدن لايقنجه دويوروب،
بر اوچ منات دا علاوه آوجينا باسوب، چيقاندا ديدى:

— من نولوم ياقشى ياقشى ياز، كرك باجارديقجا تعريف ايدسك.
ميرزا محمود سوز ويردى كه اوپه رة تانى تعريف ايتسين. اويونه ياقينلا
شاندا. كوردى باش آرتيست قودورقانونف منزى لنگ قاپوسندا دوروب؛ ميرزا
محمودى كورن تك يريدى قاباغما و ديدى:

— من، ايله سنى كورمك ايستيرديم. اوپه رة تانا خصوصنده غزته يه

بر شى ويروبسك، يا يوق؟

ميرزا محمود بر آز دوروخدى.

— خير، هله بر شى ويرمه مشم، بو كيجه يازوب صباح ويره جكم.

صباح شنبه در، غزته چيقميا جاق، ته له سكه احتياج يوقدر.

قودورقانونف ميرزا محمودك قولندان ياشوب، ديدى:

— ميرزا محمود، منى هر كس تانماسا، سن ياقشى تانيرسك. منه

«قودورقانونف» ديرلر. من سنك كوزييك قاباغندا ره زيسور چولتودوزوفا
تريه بر سيله دوتوزدورديم كه ياربم ساعت يوره كى نوزينه كلمدى. منى

ياقشى تانى. آند اولسون آلله، اكر منم حقمده آرتق — اسكيك يازمش اولاساك، سنى چولقودوزوفدان پيس حالته سالارام. اكر ايستيرسك باشك سلامت اولسون، منه دولاشما.

ميرزا محمود وعده ويردى كه قودورقانونفى دا باجاردىغى يره دك تعريف ايتسين و بر نوع اونك انندن قورتاروب، كلدى منزلينه؛ چارپايينك اوسته اوزاندى. هر قدر جهد ايلهدى كوزينه يوقو كلمهدى. بو حالدا كوردى قايونى دو كورلر. ميرزا محمود باشنى قانقيروب ديدى:

— كيم سك، بويور.

قاپو آچيولوب. آروند روللارى ايضا اين سوراخانسكى داخل اولدى. سلام عليكيم، ميرزا، ديبه سك ياتمشرك. سنى ناراحت ايلهديم.

— يوق، يوق. ياتما مشدييه. نهردان سو كرا بر قدر كسالت باسمشدى بر خردا اوزانسيم. بويور اگش.

سوراخانسكى اگه شوب سوروشدى:

— سويته كوزوم منى چوق سو كوست، يا آز.

ميرزا جواب ويردى كه هه بر شى يزيميوب. بو كيجه يازوب صباح صبح آيازوب اداره يه ويردجك.

سوراخانسكى ديدى:

— ميرزا محمود. سن غزته ده منى سو كه جكسك. يا تعريف اينده

جكسك — سنك ايشت در: من خاطر جمعم كه سن منى سو كه بيلميه جكسك؛ چونكه من سسه اوقويونى و منم تك آرتيستي ايمديه دك دينا ياراتمايوب، هر كس خواهش ايدره بويورسون اوقوشاق. ايله سنك ئوزيندن خبر آيرام: كيمك هنرى وار منيم كيبى اوينا سين؟ هانسى مشهور خاننده، قار ياغرى اوغنددان باشلامش، منم كيبى زنگونه اورا ييلر؟ سوز يوق كه يازاندا انصافى آرادا كوره جكسك. من هيچ وقت سنه ديمه زم كه منى تعريف ايت. بيله توقع آنجاق منه اسكيكلك كتيروب، منم شانمه توقونار. بورا كلمكندن منه مرام باشقا ايدى. بودر بر ايلدر كه مندن اللى منات ال بورجى آلوساك. بيلمك ايسترديم كه او پوسى نه وقت ويره جكسك. پون چوق لازم اولديفنا كوره كلوب سنى ناراحت ايلهديم. توقع ايديرم صباح دوزه لدوب ويره سك.

ميرزا محمود سوز ويردى كه، بر نوع دوزه لدوب ويره سين.

سوراخانسكى قانقوب ال ويروب، ديدى:

— خدا حافظ ميرزا محمود. دوباره توقع ايديرم چاليشوب دوزه لده سك؛ چوق لازم در، يوقسا ايسته مزديم. خدا حافظ. او كه قالدى اوپه ره تتا، — نه يازار ساك، ئوزك بيلرسك.

سوراخانسكى كيتدى. ميرزا محمود چوق سه ويندى كه صباح شنبه در، غزته چيقيما جاق، تنقيدى بر نوع دكيشديرمك ممكن در: سوراخانسكى نك ده سوزينه كونوب. ديدى: «سن ئولسك بر ايلده مندن پول ايسته ميه جكسك؛ هر دفعه منه ايشك دوشنده، بو بورج مسئله سنى اورتالغا سالير ساك».

بر يانندان نهار و اوچ منات تقد، بر يانندان دو كوكسك قورقوسى، بر يانندان اللى منات بورجك ايسته نيله سى، ميرزا محمودى تنقيدى دكيشمكه مجبور ايتدى. صبح تيزدن اداره يه كلوب مرتب دن خبر آلوب بيلدى كه هله تنقيد دوزولمىيوب. كينه يازديغنى آلوب، بر آيرى ورق كاغذ ويروب، ديدى:

— بونى دوز!

يكشنبه كونى «افترا» غزته سنده اوپه ره تتا خصوصنده بويله بر تنقيد

چاپ اولونمشدى:

تياترو و موسيقى

«كوبكك آغ ده لهه»

كيچن جمعه آقشامى ايك بر كوزه ل تماشا يا نايلى اولديق. همان كيجه «سائل» جمعيتنك اوپه را آرتيستلى طرفندن بريم ملي موسيقى نويسمز جناب جبكيريك خر كوشه فك تازه قلمه آلدىغى اوچ پرده لى «كوبه كك آغ ده لهه» آدلى اوپه ره تتاسى صحنه تماشا يه قوبولمشدى.

اوپه ره تتانك مضموننى يازماقدان واز كيچوب، هر بر كورميه نه بو كوزه ل اوپه ره تتانى حكماً كيدوب كورمكى توصيه ايديريك: «شنيدين كى بود مانند ديدن؟» بونى ديه بيلريك كه اوپه ره تتايا

تماشا ايتديكجه، ملی تياترومرك، ملی موسيقىمرك ترقى سنى كون كبی آیدین كوروب، يوره كدن شاد اولوردیق. ياشاسین ملی اوپهرا، ياشاسین ملی موسيقى نويسمز جناب خر كوشوف.

اوپهرة تئانی داهادا كوزه للندیرن آرتیستلرك كمال هوس و مهارت ایله اویناماقلاری ایدی. جماعتك اوپهرة تئادان ممنونیتی بر پایه ده ایدی که، اکر آرتیستلر همان اوپهرة تئانی همان کیجه تکرار ایده ایدیلر، یقین هامو اكله شوب، یکیدن مسروریت ایله دیکلردیلر.

آرتیستلردن جماعتك دقتنی جلب ایدن، سوز یوق که، صحنه مرك زینتی و فخری اولان قودورقانونوف جنابلری ایدی. آرتیستك هر بر حرکتی جماعت طرفندن جدا آقیشلانیردی. اوینه که یوزینی معشوقه سنه دوتوب بو سوزلری او قودی:

«كوبكك آغ ده نه».	كورمیشم دو كنه نه؛
دی قوی، دی قوی.	دی قوی، منی یار نول دورسین؛
كوزلری خدر نول دورسین،	اختیاری وار نول دورسین!

تياترويا بر كوزونتی دوشدی که. آز قالدی دیوارلار اوچوب تو كونسون. جماعتدن باققال کریم، چاققال رحیم، ساققال سلیم او قدر ال ووردیلار که، آخردا هر اوچینك یوزه کی کیدوب ییقیلدیلار؛ اونلاری فایتونا قویوب ایولرینه آپازدیلار.

بز ایمدیه دك صحنه لرده چوق اوپه رالار و اوپه رة تئالار كورمشيك و مشهور آرتیستلره قولاق آسمشیق. اما يوره كدن دییه بیلريك که آرواد روللاری ایفا ایدن سوزاخانسکی جنابلرینك سسی تك سس هیچ بر صحنه ده، حتا روس صحنه سنده ده ایشتمه مشيك. بو آرتیستك او قوماغی اویناماغندان و اویناماغی او قوماغندان قالماز ایدی.

تياترودان چيقوب ایوه قاییدان وقت جماعتدن بو سوزلری ایشی— دیردیک: «آیا قودورقانونوف سز و سوزاخانسکی سز تياترويا کیتمکده بر لذت اولارمی؟» حقیقت بو ایکی وجود تياترومرك زینتلیرد. قالان آرتیستلر هاموسی به قدر مقدور روللارینی کیچیرتدیلر. خور همچنین لایق تحسین ایدی.

تنقیدی تمام ایدوب، «سائل» جمعیتدن بو نوع كوزه ل اوپه رة تئالارك تئ — تر صحنه یه قویولماسنی كوزلیبیريك و خر كوشوف جنابلریندن ده بوندان دها كوزه ل تصنیفات یازوب، صحنه مزى مزین ایتمه سنی امید ایدیريك.

— آتام، كىچىك، كىدىك؛ ھىچ زادىم يوقدر؛ سىزىك كىي چىچىنىڭ كۈندە مېنى كلوب كوچىڭ ياندىن ئوتتۇر؛ ھىر بىرسە بىر كاسا سوت وىرسىك، كىك ئۈزىمىز آج قىلاق.

بۇ ھالدا بىر قوجا كىشى اللىنى ئويان بويانا سورتەرىك، آلاچىقدان چىقىدى. باقىدىم كە كىشىنىڭ كۈزلىرى كوردى. سىجىتى دىكىشوب سوروشىدىم:

— عمو، چوقدانىمى كۈزلىرىڭ دوتولوب؟

— بالا، ايكى آيدان بىر آرتق اولار.

معلومدىر، چىلاق تىدىرلى اولار. خىصوصا كە قارىندا بىر س طوى چالنا. كىر بلاى ھىمدى سىلەدىم:

— كىر بلاى ھىمدى، سىن ھىكىملىكى بوزادا ايشلتمىيوب ھارادا ايشلەدە جىكسىڭ؟ بىر كىل عموڭ كۈزلىرىنى باق.

كىر بلاى ھىمدى آتەن دوشوب، قوجانڭ ماقبلندە اكلەشدى و ماھر طىببى كىي اونڭ كۈزلىرىنى باقماغا باشلادى.

جوان اوغلان بىرىندىن جىلد سچرايوب يۈزىنى كىر بلاى ھىمدە دوتوب، دىدى:

— آى سىڭ باشكا دونوم، سىن ھىكىم سىڭ؟

كىر بلاى ھىمدى قىباق مەن جواب وىردىم:

— بىلى چوق آدلى كۈز ھىكىمى دىر. بويلا ھىكىم نە اىنكە فرىنكىستاندا، ايران دادا تاپىلماز.

اوغلان كىم اعتىنلىغاندىن دولابى بىزدىن عىذر اىستىيوب كىتىدى آلاچىغا. سو كىرا آلاچىقدان بىر نەزىر يۈزى ئورتىلى كىلىن چىقوب آلاچىڭ ياقىنلىغاندا

اوجاق قالاىوب، سو ايله دولى بىر قارا آفتابانى قويدى اوجاغا. معلوم اولدى كە بىزىم اىچون چاى تىدار كى كورونور.

ھىكىم كىلىكىنى اىشىدوب، كوچ اھلى تمام بىزىم باشمىز جمع اولدى.

كىر بلاى ھىمدى دقتلە قوجانڭ كۈزلىرىنى باقوب، دىدى:

— انشا اللہ تىرك ايله كۈزلىرى آچىلار، اما كىك بىر قدر

(قارا قويون) قويروغى اولسون.

جوان اوغلان چوبانى چاغىروب، بويوردى بىر قارا ار كى كسىن.

(شوشە) و (اىروان) آراسىندا دوشىن بىر قىضايە (زىنكە زور) قىضاسى دىيرلىر. بۇ قىضانىڭ چوق يىرلىرى داغلىق و اھالىسى دە كوردلردىر. اھالىنىڭ پىشەسى قارا مال ساقلىيوب، ياغ، پىير ساتوب اونكلا كىدان ايتەمكىدر. ايلك سىز آينى زىنكە زور يوللارنى قار باسار، تىردىلر كىيلر. آنجاق دورت آى بۇ يوللار شىنك اولار. آران تەدە كە مەلرى قويوللارنى اوراىا يايلاغا آپازارلار، آلىش وىرىشچىلر دستە دستە كىدوب كوردلردىن ياغ، مۇتال، يون... آلوب ساتىش اىچون قاراباغا كىيرىلر. كوردلر ھىچىن كىلوب شەردىن ئۈزلىرى اىچون قىش تىدار كى آپازارلار...

كوردلر دىنادان اوزاق بىرىدە ياشادىقلارنىدىن پولا قىمت قويمازلار، و پولىڭ ھىسابىنى دا بىلەنلر، خىصوصا آروادلارنى. ياغى، پىيرى دە كەر— دە كەمەزىنە جور بە جور آرشىن ماننا. صابون، كۈز كىيە، ساقىزا... و ھايىلە شىلرە دىكىشلىر. اودى كە اوراىا ياغ، پىير آلمانغا كىدن، بىر آتى كۈز كى، اوسكوك، اوجوز يۈزىك، ساقىر و سايىر بۇ انواع شىلر ايله يوكلىيوب يولا دوشىر. و قايىدىن وقت بىر آت يوكى لطفى كىر باكى ياغ كىيرىر. بۇ سطرلىرى تاجىرلر مەزك اطلاقى اىچون يازوب كىچىرم مطلبە.

بىر كۈن ماى آينىڭ اورتالارىندا ايكى يولداش — مەن و كىر بلاى ھىمدى ياغ آلمانق نىتىلە بىر قدر چەرىچى مالى كوتوروب (زىنكە زور) طرفە روان اولدىق، (تورس سو) آدلانان بىرەرە چاتىدىقا آجلىق بىزە ال وىردى. اويان — بۇ يانا باقوب، بىر ايو قارالتىسى دا اولسون، كورمىدىك. «پناھ پىرورد كارا» دىيوب، بىر قدر دە يول كىتىدىك. «زارىسلى» كىدىنە چاتاندا كوردىك كىدىك اطرافنا بويوك تەدە كە مە كوچى دوشوب. كوچ طرفە يىرىش ايدوب بىر آز چورە كىدن، سوتدىن اىستەدىك. آلاچىڭ قاباغىندا استراحت ايله اوزانىمىش بىر اوغلان باشنى قالىقروب دىدى:

چوبان كيتدى. كربلاى محمد مەنە ديدى:
— سەندە كيت، مەن ديدىكىم نىئاتدان جەمەت كىت!
— بويور:

— كىت كىت: بىر قەبىر (كيا مەھى)، بىر قەدر (بىرەك درختان سىز)
بىر آز (تەرىج غەبى).
— باش اوستە!

يوكوردىم صحرايە و اليمە دوشەن غەلىياتدان بىر دەستە يىغوب كىتتىم.
كربلاى محمد، مەنە بىر ھەونت و يىروب بويوردى كە غەلىياتى بىر پارچا قويوروقلا
ھەل دو كۆم. و بىر قەدە خورجىن دان ساققىز چىقاروب آتدى ھەونكىك
ايچنە.

اشيا دەستە ئۆزىندەن سو كرا، كربلاى محمد اونى بىر پارچا بەز
اوستە ياخوب. ياپشىردى قوجانك پەشت و تاپشىردى كە كوزلىرى آچىلنجا
زامانال و زەمەنلەر.

قاپاقچا بىرە چاي و يىردىر، اوستەن قارا قويونك كىباندان دويونجا
يىوب. بىر شاققا ئتدە يول آزوقەسى كوتوروب، آتلارا دكەيك. يول
اوزونى كربلاى محمد ھەكىمە كىتەن و مەنە قوجا قەتەمدان دانشوب كولوردىك.

بو فقەرەنەن ايكى آي يارىم كىچدى. كوردلردە، آلىش—ويىشىمى
قورتاروب، قىيدىردىق. يولمىز يەنە ھەمان يردەن دوشدى. ياقىنلاشاندان ايوك
كىنارىندا بىر سوزى قويون و قويونلار كى ياندا بىر نەق قوجا كىشى الى
آغاجلى دورمىش كوزدىك. بو قوجا بىر مەعالجە ايتدىكىمەزە چوخ بىكرىردى،
اما كوزلىرى آچىق ايدى. قوجانك كوزلىرىنك آچىلماقينا چوق تەجب
ايتدىك. كربلاى محمد آتى ايرەنى سوروب ديدى:

— ەمو، سلام ەلىكىم! شىكر اولسون اللەھ، كوزلك آچىلوبدر.
كىشى باشنى قالىزدى.
— اوغول كىمسك؟

— مەن سىنك كوزلك مەعالجە ايلەن ھەكىمە.

اويلە يىل دىنلانى قوجا يا و يردىلر:

— آتام سەنە قوربان، آي ھەكىم، آتام سەنە قوربان، آي ھەكىم! نە
ياقشى مەنەم اليمە دوشدىك. مەن كىچە كوندوز آرزو ايدىردىم كە، يولك
بردە بورايا دوشىدى خجالتكىدن چىقا ايدىم. بويورك كىدەك ايوبە.

كربلاى محمد ايتەدى كىتەمەسەن: قوجا ال چكىمىوب بىرى آپاردى
ايوينە و لايقچە قوناق ايلەدى. بىر كۆن قويون باغشلادى و او كىچەدە
ايويندە قوناق ساقلادى.

آقشام جەمەت باشمىز جەمەت اولدى. ھەر كىس بىر نەوع ايلە كىرەدى
محمدك ھەكىمەكى تەرىف ايلىردى. كربلاى دا ئوزىنى چىكوب. اكنەشوب
ايراندا پادشاھك آتاسىنك كوزلىرىنە مەعالجە ايتدىكىدن دانشىردى. و
مەندە اونك دانشىقلارنى تەسدىق ايدىردىم. چوق مەجبەتەن سو كرا قوجانك
اوغلى ديدى:

— ھەكىم، اللە سىنك آتاك رەمەت ايلەسەن. سەنى بو جەمەتە چوق
كورمەسەن. سەن كە مەنە آتامك كوزلىرىنى ساغاشدىك. اما بىرچە دەردمىز وار:
آتامك باشنا ياپشىردىغىك زامان قويمايور. نىچە ايلەيك؟

كىشىنك پاپاغى كوتورندە كوردىك ساققىز لايقچە سوانوب باشنا و
توكلىرى بەزى دىشوب بىر چولە چىخوبلار. كربلاى ايتتى سو ايتتىوب
زامانى ايسلاتدى، ساققىز ايتتى سودان اريوب تاهىدا مەھكەم ياپشدى باشنا.
كوردىك كە، ھىچە علاج يوقدە: بەزى كىشىنك باشندان قوپمىياچاق. كربلاى
ديدى.

— بو درمانك باشدا قالماغىك اذىتى يوقدە. بىر مەدت قالار، سو كرا
ئوزى قوپوب دوشەجك.
ھامودان «اللە آتاكزە رەمەت ايلەسەن» ايشىدوب آتلارمىز مەنوب،
يولا دوشدىك.

ئىككى تىكە آلۇب «اشتھام يوقدر» دىيۇب، ياتماق ايستەدى. هر قدر سعى ايتدىسە، كوزينه يوقو كلمدى. آخردورۇب بر استكان چاى ايجۇب، كيتدى قراوولە.

كربلاى زال «قانلى كوچە» ايله «زواللى» كوچەنڭ كونجندە دورۇب پريستاوك سوزلرینی فكر ايديردى. كيجه ياريسندان بر خيلى كيچمش، كربلاى زال كوردى كه اوستا فيض الله نالبنديك قاپوسندا بر كيشى داياندى يەدە كندەدە بر آت، آتڭ اوستندە بر جفت چوال و چووالڭ ايجندە بر نوع كيردە شيلر. آت صاحيله ايو صاحبي چواللارى آتڭ اوستندە اهمالليجا آلۇب آپاردىلار، و سو كرا آتى ايجرى چكوب، قاپونى باغلايدىلار.

كربلاى زال بو كيفيتى كورۇب، ئوز ئوزينه ديدى: «دخى بختيمڭ يولدوزى پارلادى: كيجهنڭ بو وقتندە كلن كرده شى كرك خطانى شى اولا».

او ساعت فيت چالدى. ياخونداكى قاراداووى (پاتاپ) كندى.

— ووت. (پاتاپ): بومبا راباتاى.

— قیده؟

— دوم فيض الله بومبا پيرنە سوم.

(پاتاپ) (ايوانە) خبر اينەدى، ايوان— آفالودوچنى يە، آفالودوچنى — پريستاوا، پريستاو — قلعه بكي يە، قلعه بكي — ژاندارمالار رئيسە، ياريم ساعت دن سو كرا اوستا فيض اللهڭ ايونى قازاق سالدات قاراداووى بورودى.

قاپونى دو كديلر.

اوستا فيض الله چيقوب، خبر آلدى: «كىمسڭ»؟ ديديلر: «آچ قاپونى» قاپونى آچان تك بى نوانڭ دىلى دوتولدى. بر تور سوروشدى كه پس نە يە بويورۇبسكز؟ ديديلر: «دانشما كرك سنڭ ايوك آقتاريلسين» كيجه ياريسى فيض اللهڭ آروادىنى اوشاقلارنى يورەك قوپما آزارينا سالوب، ايوك آلتنى اوستنە چەويردیلر، هيچ زاد تاپا بيلمەدىلر. آخرا اوتاقلارك برينه كيروب كوردیلر كونجه ايكي چوال قويولوب.

قاراداووى كربلاى زال ايكيرمى بش ايلدن آرتق ايدى پوليس اداره سنده خدمت ايديردى. آروادى اونڭ هر دن بر ديه ردى:

— آكشى سنڭ ساققالكا نە شاشقا ياراشير، نەدە شاپقا؛ كل سن بو قاراداوويقتان آلچك. بربالاجا آليش ويريشە ياپيش. برباققال دوكانى آچ. كربلاى زال جواب ويرە ردى:

— آرواد، سن حكومتڭ لذتنى آكلاميرساك؛ اكر سنى قاراداووى ايلييه لر، مين ايل قوللوقدان چيقيمازساك؛ برده من ايكيرمى بش ايلدن آرتق دركه پوليس قوللوقندايم. بر ايكي ايلدن سو كرا پەنسيەم چيقاجاق؛ اوندان سو كرا راحت اكلە شوپ پەنسيەنى ييه ريك.

بويلە دانشيقدان سو كرا آرواد هميتتە ساكت اولاردى:

— نە دىيرم. كيشى، ئوزك بيل.

بو دفعە كربلاى زالڭ اوقايى تلخ ايدى: دفترخانەدە پريستاوچاغروب ديشدى:

— كربلاى زال، من سندن ناراضى يام: سن كوهنە دنيا كورمش قارا داووى ساك، بونكلە بيلە دونن روسيەدن كلمش قاراداووى، كورورسڭ، بومبا تاپير، تفتك تاپير، پاترون تاپير... هم آغاسنڭ يوزىنى آق ايليير، هم ئوزينڭ؛ اما سن ايمدیه دك برسنيق بالئادا تاپميو بساك. كوردونور سن يا رشوت آيرساك، يا اينكه قوجانوب ضايع اولوبساك، اكر بيلە كيتسە، بريم بر يردە قوللوق ايلەكميز دوتميا جاق.

بو سوزلر بر اوق اولوب، كربلاى زالڭ بو طرفندن دكوب، اوبرى طرفندن چيقدى. آقشام بى كيف كلدى ايوه. آرواد سوروشدى «نە وار» ديدى: «هيچ، بر آز باشيم آغريير».

آرواد آب كوشن بشيرمشدى، كتيروب قويدى كشينڭ قباغنا. بر

روسينڭ شاملى يرلرينڭ پايز آيلاريني هر كس بر دفعه كورمش اولسا، بويله كمان ايديرم، ايكنجى دفعه پايز فصلنده مجبور اولماسا، او يرلره كيتمز. باشنا كلن باشماقچى اولار؛ روسيه پايزيندان نهچكشم، اونى من بيليرم. اودر كه، اكر ستيا بر آيندا، يا اوقتيابردا منم پاپاغى باشمندان آلوب شاملى روسيه آتالار، دالينجا كيتمهرم، بلكه قاراداوى قاباغنا قاتوب آپارالار. بعض وقت ياغيش باشلاياندا بر هفته متصل ياغير، تا بر كوز آچوب، ايش كورمه كه هجال ويرمير، برده كورورسڭ كوزهل كرن چيقوب، كوكلڭ يوزينده بر داهجى بولوت يوق، تر سه وينمش دوروب هوايا چيقيرساك، بر ساعتدن سو كرا بيلميرسڭ ياغيش ادامڭ باشنا هارا دان تو كونور. پالتونسز، قالموشسز ايسلانمش قايديرساك ايوه. اكر ذات الجنبده دوتماساك، يقين بر زكام دو تاجاقساك. يا اينكه ياغيش ياغان وقت چوق واجب ايشڭ اولور، لابد قالوب، دوروب پالتودان، قالموشدان كيوب، چيقيرساك كوچهيه، برده كورورسڭ ياريم ساعتدن سو كرا ياغيش كسدى، بولوت داغيلدى، بر ايسى كون چيقدى، پالتونڭ قالموشڭ هر برى بش پوت اولور؛ كرك بر حمال تاپوب، ويرهسڭ يانكجا كوتورسون. بويله كونلرك برينده پاپاغى كوزومڭ اوستنه باسمش، پالتونڭ بويننى قووزامش سرعتلى كيديرديم، برده كورديم سس كلير:

— اوغلان، ساققالا نيه سلام ويرميرسڭ؟

تر كرى دونوب، كورديم منم دجال آباد رفيقلىرىمدن در، بر ره زين بورونوك بورونوب، بورونوكڭ تورباسنى دا باشنا كيوب، سويوقدان ياناقلارى قيزاروب، بورنندان سر آقير.

— باه، سلام عليكم.

— آى، عليك السلام.

كربلاى زال چواللارى كورن تك قيشقيردى:

— بارين، ووت، ووت بومبا!

جماعت چواللارى احاطه ايتدى، اما ياقين كيتمه هيج كس جرئت ايتميردى. دبيرديلر: «ايمدى آچيلار، هامونى قيرار».

يازيق فيض الله ده قوللارى باغلى بر كناردا ساقلامشديلار. فيض الله ايونندن بر شى تاپيلمايغنى كوروب جرئتلدى و بردن سسلندى.

— آى آقالار، او چواللارك، نهيندن قورقورسكز؟ اذن ويرك قوللارمى آچسينلار، نوزيم او چوانلارك ايچنده كنى بر بر چيخاروب سيزه كوستريم.

فيض اللهڭ قولنى آچديلار؛ كلوب چوالڭ آغزيني آچوب، ايچندن بش دانه قارپوز چيقاردى.

اوبرى چوالدادا قارپوزدان باشقا بر شى يوقدى.

سحر كربلاى زالى قوللوقدان خارج ايتديلر.

— آكيشى! سن نه عجب كلوب بورايا چيقيسك، خيردرمى؟
 — لغت شره، خير اولمامش نه وار ئوزك بيليرسك، ايلك بو
 وقتنده ايشسز آدام كلوب بورايا چيقيماز.
 — پس سن نه ايش كورورسك؟
 — ايشده كورميرم، ايشسزده دكام؛ قضا منى دولاشديروب سالوب
 بورايا، بر نيچه كوندن سو كرا قاچاچاغام كوزه لجه دجال آبادا.

— نيچه قضا دولاشديروب؟

— ايش اوزون در. كل منزله صحبت ايدهك.

— هارادا دوشميسك؟

— «غيريازنيا نومرا» دا.

— آقشام ساعت سكرده منزله اول كلهرم.

— كوزه بيرم.

— خدا حافظ!

— خدا ناصر!

آقشام ساعت سكرده ينه پائونمك بوينى يوقارى قووزايوب، پاپاقمى
 كوزلرېسك اوستنه باسوب بر باش «غيريازنيا نومرا» يا روانه اولديم؛
 قاپوچيدان سوروشديم: «فلان كس منزله درمى» ديدى: «بويورك
 منزله در». و جواب و يرمه دن قاباق ايكي قات باش اكوب ايكي بارماغيله
 بويونك آردىنى قاشيدى. بويون آردى قاشيماق روسيه ده بر زبان حالدر؛ بونك
 معناسى بودر كه، بورايا كلوب كيدنده كاسب كوسوبى اونوتما. چيقديم
 يوقارى، دورت اوتاق كيچوب، يدينجى اوتاغك قاپوسنى دوكديم. دوستم
 فورا قاپونى آچوب ديدى: «بويور، آكيشى! سن خالص نمسه ايمش سك؟». ديديم:
 «نيچه نمسه؟». ديدى: «نمسه لر بر جماعتدر لر كه، اوز ايشلرينده
 هميشه دقيق اولارلارو ويرديكلرى سوزه ده ئوز وقتندن بر دقيقه كيچيرميوب
 عمل ايده لر. بز دجال آبادلار، بر آيا پول بورج آلوب برايلى بر آيدان
 سو كرا ويريريك، مسلمان قارداشا ساعت سكره منتظر اولارسك، اوچ
 كون سو كرا كلر. اما سن ساعت سكره دقيقه سنى ئوتورمه مشسك». ديديم:

«سهو ايمه، من ده سن ديين مسلمان قارداشدا نام، اما يرك خاصيتى منى
 دكشديروب».

بر آز كولوشديك، سو كرا رفيقم منى ساماوارا طرف چكوب ديدى:
 «سويوقدان كلميسك، هله كل بر آز چاي ايچهك قارنك قزيشين».
 اكشديك استولك ياندا. بوخارى آسمانه بلند اولان ساماوارك قوللو
 غندا، روسيه نى كورمه ينلره بونى عرض ايمه لي يم كه، روسيه نومرالاريندا
 حشرات الارض دن هر نه ايسته سك تايلار: بره، تخته بيتى، سيجان،
 تاراققان ديبلن بر نوع دو كوزان قوردى. كه آدينا بزيم كندلرده «قارا
 فاطما» ديه لر. بو بر حيواندر: بويى كودهك، اما آل قاقاق بوغلارينا
 بكرر اوزون بوغلارى اولور. بونلاردان علاوه رطوبت قوقوسى نومرا
 لارك زينتى در. بونكلا باهم روسيه نومرالارينك ساماوارينا
 سوز اولايلىمز: بر قطره سويى قانجا قايناردان دوشميرلر. بلى،
 آداما بر استكان چاي ايچندن سو كرا رفيقم ايكنجى استكانى تو كوب.
 ديدى: «قارداش. من باشم، كنى احوالاتلاردان قىل ايديم، درست قولاق
 وير؛ اما كرك بو صحبتى بر يره آچوب دانشمياسك». ديديم: «فلانى، بو
 نه سوزدر؛ مكر منى تانيميرسك! انلها شكر كه. اوتوز ايلدن آرتقدر بزيم
 رفاقتمز وار، مكر بزيم آرازدا اولان كىفتى بر يردده من دانشميام؟»
 ديدى: «خير، ينه توصيه ايديرم». من ده سوز ويرديم كه، بر كسه ديميم و
 سوزيمك اوستنده ايمدى ده محكم دوره شام. رفيقمدن ايشتيدىكى قيامته دك
 بر ذى نفسه ديمه رم، يازماغا باقمايك؛ يازماق باشقا، دانشماق باشقا، يولداش
 ديدى: «دى ايمدى قولاق آس».

من چايدان ايكي قورتوم آلوب، ديديم: «بويور!». يولداش باشلادى:
 — منم ئوزك بيليرسك، دجال آباددا ايكي اوغلوم وار، ايكي قيزيم.
 بر كون ظن ايله باقوب كورديم اوغلانلاريمدا بويويوبلر، قيزلاريمدا، كرك
 اوغلانلارى ايولنديره م، قيزلارى دا آره ويره م، اما جييمده تازه آي
 چقاندا يوزينه باقماغا بر كوموش پول يوق. اوشاقلارك فكرى منى آلدى،
 نيچه كون ديوانه كى كزديم. بر كون دولانا — دولانا كيدوب چيقديم
 همان سن كورديكك «انصافيه» مهمان خانه سنه. «ياد كدادرمى بر دفعه

اوتوروب، صحبت ايتديكمز يرده كورسى آلتكدا داغيلدى. ييقلدك، بو كرك
أزىلدى نيچه كون اوندان آقسادك؟»

— چوق ياقشى يادىمدادر؛ هله بوراسى دا يادىمدادر كه، كورسینگ
پولنى دا مندن آلدیلار.

— بلى، كيتديم «انصافیه» مهمان خانه سنه، اوتوروب مهمان خانه
صاحيله صحبت ايديرديك. بو حالدا بش — آلتى نفر ايرانلى داخل اولدیلار
بومرا ايسته ديلر. بونلارك آلتيسنا بر نومرا ويروب، هاموسندان باشورت
ايسته ديلر: مسافرلر باشورتلاريني بر — بر چيقاردیلار، ويردیلر. بر
قريده باشورتى قاتورچيا اوزادوب، دیدى: «سن الله، ياقشى يره قوی
ايمه سين ئوز كه نكدر». ايرانلilar كيتديلر منزلرينه، من قاتورچيدان
خبر آلدیم كه، «مكر ئوز كه باشورتى ايله ده كرمك اولار؟» دیدى:
«ايراندا اولار بو كيشى نك ايشى يقين تعجيله دوشوب، يولداشنگ باشبور
تى كوتوروب كلوب؛ يولداشى دا بر يره كيتمك ايسته سه، كيدوب، بر
نيچه منات ويروب بر آيرى باشورت دا آلوب اونكله هارا لازم در يولا
دوشه جك. نه دفتره باقماق وار: نه هارالى اولديقتك تحقيقي وار؛ پول كه،
ويردك، يازوب ويريرلر». سوروشديم كه: «بلكه من كيتديم باشورت ايسته ديم
ويررلر؟» دیدى: «دور كیده ك سنه بر كونده هشتاد همشرى باشورتى
آليم». بر آزدا صحبت ايتديك. دورديم، ايوه طرف يولا دوشديم.

قاتورچينك صحبتى منى دوتدى، كلديم ايوه نه قايدا ايله چای ايچه
ييلديم، نه شام ييه ييلديم، كيجه ده صبحه دك كوزيمه يوقو كيتمه دى.
يوزقانتك آلتدا او طرف مندن بو طرفه دونوب فكر ايديرديم كه، قاتور
چينك كومكيه اليمه بش اون دانه همشرى باشورتى ساللا ييلسه م، ايشيم
ايشدر.

صبح تزدن دوروب، بر استكان چای ايچوب، بر باش كيتديم
«انصافیه» مهمان خانه سينه. كوردیم قاتورچى ئوز يرينده اكلشوب چوتكه
چكير.

— سلام عليكم!

— عليك السلام!

دیدیم: «عزیزیم كلمشم، زحمت جك منیم ايچون بر نيچه عدد باشورت
دوزه لت.»

دیدى: «باش اوسته، آقشام بورايا زحمت چكرسنگ جواب ويره رم.»
آقشام كيتديم ينه مهمان خانه. قاتورچى جواب ويردى كه، لازم
اولان آداملار ايله دانشوب؛ هر باشورتا اون منات پول ايسته يرلر.
من تر يوز منات چيقاروب ويرديم. توقع ايتديم كه، منیم ايچون اون
عدد باشورت آلسين.

ايكى كوندن سو كرا اون دانه باشورت، هر برى بر آدامك آدينا
يازيلمش قوتوق جييمده حاضر ایدی.

ايوه كلوب اوغلانلار يما خبر ايتديم كه، منیم بر ايكى آيلىق روسيه
سفریم وار و تاپشیرديم كه، ايودن ئه شيكدن مقاياد اولسونلار.

خلاصه ايوى بويوك اوغلو ما تاپشیروب. مينديم پاراخودا. بر باش
كيتديم حاجى طرخانه، دوشديم مهمان خانه يه.

صبح كيتديم كشيشك قوللوغنا. سويله ديم كه، من ايران اهلى يم
كلمشم قوللوق كرا كه. منى پراووسلاونى مذهبه دونده ره سكر. كشيش
چوق ممنونيت اينه منیم اليمى سيقوب آليمدان توپدى و منم دونمكم ايچون
كون تعيين ايتدى.

معين كون كليسا يا كيدوب، كوردیم قايى يادك آدام جمع اولوب.
مندن باشورت ايسته ديلر، او ساعت تقديم ايتديم.

— ممغانلى دورسونعلى باللى بادی اوغلى.

بويوك بر جلال ايله منى دوندروب پراووسلاونى ايله ديلر. هر طرفدن
جماعت باشما پول ياغديردى.

ايوه كلوب، كوردیم ايكى يوز مناتدان آرتق پول جمع اولوب.
صباحى كونى حاجى طرخاندان يولا دوشديم ساريسينه طرف. اورادادا

ايكنجى باشورتى كشيشه تقديم ايتديم.

— مرندي سبزعلى سلطان على اوغلى.

اورادا همچنين چوق پول ييغديم.

سار سيندن خارقووا، اورادان كييفه (كييفه ده هر يردن چوق پول

سنگ قاباغندان اولایم، اما ممکن اولمیر. هرچه چالشیرام الیمه بر یوز منات سالا بیلیمیرم.

غرض مطلبدن اوزاق دوشدیک. تقلیسه اوچ یوز بش یوز ایله کیتمک اولماز ایدی، اوچمین منات جیبمه یون قویوب یولا دوشدیم. تقلیسه وارد اولوب بر باش «اورییانت» مهمانخانه سوره سوردم. آفتومویاچی به دیدیم کرک مهمانخانه به چاتینجا تقایس کوچه لرینده بر چیغیر... باغیر سالاساک که، هامونک دقتی جلب ایلیهک. ظالم اوغلی دوغرونداندا باشلادی آفتومو بیات زورناسنی چالماغا و بر نوع باغیرتی سالدی که، تمام کوچه لرده

— اوچ مین منات جیبمه قویوب تیقلیسه یولا دوشدیم.

کزن خانملارک، کیشیلرک نظر لرینی منه طرف چکدی. مهمانخانه به چاتان تک قایچی چیقوب ایکی قات باش اکوب جامه دانشی آلدی، آپاردی ایچری، من ده آفتومویاچی به حقندن باشقا بر فزیل اوناقدا اوستالغنا باغیشلا یوب، مهمانخانه به کیردیم. لاکه یار صف—صف دوروب بر بر «آغا خوش

کلبسکر» دیرلردی. مهمانخانه صاحبی کلوب، دیدی: «سلیمان بک باغشلیکر قیمتای نومرالایمیز دو تولوب، آنجاق بر دانه اون ایکی مناتلی نومرا وار، قبول ایتسه کر سزک ایچون حاضرلا سینلار». دیدیم «عیبی یوقدر، حاضرلا سینلار، بر بفعدهه او جوز نومرادا منزل ایدریک». سوکرا فکر ایله دیدیم که، دوست آشنا کلوب منی اون ایکی مناتلی نومرادا کورسه لر، دییه جکار که، سلیمان بک کاسلیوب او جوز نومرادا اکلشیر. مهمانخانه چیمه دیدیم: «بو نومرادا اکلشیرم سوکرا بر عمللی نومرا بوشالاندا منه خبر ویررسنک». دیدی: «باش اوسته، پتر بورغندان وارد اولمش وزیر ایکی کوندن سوکرا کیده جت اونک نومراسنا کیچرسکر». دیدیم: «چوق کوزن، دیکن منه ایچون واننا حاضرلا سینلار». لاکه به دیدیم دوش فاباغیما نومرانی کوستر. لاکه ی نومرانی آچوب جامه دانشی قویدی ایچری. سوکرا منم پاتونسی چیقاروب دیواردان آسوب چیمدی نه شیکه، نومرا بد دکدی. آنجاق منه یاراشمازدی، وانک کوتوروب، کلوب نومرادا بر اوچ ساعت یاتدیم. سوکرا دوروب کیتدی ریستوران نهرا، «اورییانت» ریستورانی دکه وصفه کلن دکل. بر بهشت...

صادق بورادا سلیمان بک سوزینی کسوب سوروشدی:

— سلیمان بک، او ریستورانله بو چایچی خانه نیجه در؟ بو ماخورقادران

اورادادا چکیرد کمی؟

— سن توله سنک، بری بر مناتدان او جوز سیغاری المدهه آلمازدیم،

نه سویله بیر سنک! نیه توزک بیلیمیرس کمی؟

قاسم یوز باشی صادقی دایان دیروب دیدی:

— یولداش صادق، من تولوم قوی سلیمان بک تکلنی قورتارسین، بو

صحبتلر منه جان ویریر. آخر او خرابه ده من ده کوزهل کونلر کیچیر مشم.

سلیمان بک! تکلکی سویله.

— بلی! نهاری قورتاروب، کیتدیم بر باش درزی (سولومون) ک

یاننا بر دست لطیف چرکزی لباس زاقاز ویردیم، دیدیم کرک بو کیجه

یاتمایوب صباح بو وعده به حاضر ایلیه سنک.

(سولومون) دیدی: باش اوسته آنجاق کرک ایکی قات موزد ویره

سکر دیدیم: «آهپند»... سیزك جانکر ایچون هله بویله دیدیم: «آهپند، مکر منی تانبیرساک؟ اوچ قات موزد آل، یوره کمجه پالتار تیک» دیدی: «جان اوسته»!

دوغروداندا صباحی کونی همان وقت لباسی کتیردی. ظالم اوغلی بر لباس تیکمشدی که. باقان دیردی بونا انسان الی دکمیوب، لباسی بزه نوب چیتدیم غالاوینسکی به. بر قدر کزوب یورولدیم؛ کیردیم قهوه به، اکلشه شدیم، کوردیم بر نفر کلوب منه: «سلیمان بک، خوش کوردیک» دیدی. دیم: «باغیشلا یکر. من سیزی تانیا یلمیرم». دیدی: «منی تانبیر سکر، مکر قنیاز قورقوراشویلی یا کزندان چیتوبندرمی؟ من سیزك آنا کز ایله نیچه این چوره ک ییشم. من سیزك ایوه همیشه کلوب کیدردیم. شکر اللهه بویوک کوزدل اوغلا نسکر. تقلیده سیزی تانیمیان قیز یوقدر. مجلسلرده آنجاق سنث صحبتت در. من تمام تقلیس کوزلترینک دیلترینک اذبری سنث. دونن آقشام بر ایوده سنث صحبتت ایدی. من دیدیم او منم یاقین دوستمت اوغیندر. منم باتوممان تازه کاش قارداشم قیزی دیدی: «عمو، هر نوع اونسای منی اونکلا تانیش ایده سنث— سیز هارایا دوستمیسکر؟ یقین «اوربیانت» نومرالارند» دیم: «بلی اون سکرنجی نومرایا. بویوریکز قهوه ایچکر». قنیاز اکشوب بر استکان قهوه ایچوب، بر آزدا صحبت او یاندان بویاندان ایله یوب. دوردی. آقشام کترم بر یرده کیدریک تیاترا، بو کیجه یاقشی تیاترو وار. قنیاز کیتدی.

من ده بر آفتوه ویل کوتوروب. بر ایکی ساعت شهری دولانوب، کیتدیم نومرایا. نهار اینوب یاتدیم. آقشام ساعت یدیده کوردیم قاپی دو کولور. قاپینی آچدیم قنیاز قورقوراشویلی داخل اولدی. ساماوار ایسته دیم چای ایچدیک، سوکرا لباسمی دکیشدیم کیتدیک تیاترا.

تیاتردا اکشوب پرده نك قالقمانی کوزله ییردیک، بو حالدا بر نفر کوزه لکی وصفه کلمه یین جوان، نورسیده اون سکر یا ایکیرمی یاشندا

بر قیز قنیازه یاقلاشوب دیدی: «عمو سیزده بوراداسکر می؟» قنیاز یوزینی منه دوتوب دیدی:

— «بو نه کوزه ل ایش اولدی. سلیمان بک بو منیم قارداشم قیزی در. توقع ایدیرم تانیش اولاسکر».

قیزک الی منیم المه دکنده، او یله بیل المه بر اود باسدیلار، ایستییی یوره کمه ووردی. تیاتر قورتارانندان سوکرا قنیازی و قارداشی قیزی شاما تکلیف ایتدیم؛ چوق هوسله قبول ایلیوب منمله کلدیله مهمان خانه به. اورادا شام بیوب ساعت اوچه دک صحبت ایتدیک. ساعت اوچده قنیاز دیدی:

— تامارا، سلیمان بکک یاتماق وقتیدر، دور کیدک.

سوکرا یوزینی منه دوتوب دیدی:

— سلیمان بک. توقع ایدیرم صباح نهاری بزیم ایوده ایله سکر.

تامارا همچین دیدی که. اگر من. التفات اینوب صباح اونلارا نهارا کلسم مندن چوق راضی اولار. من «باش اوسته» کترم» دیم. قنیاز ایوینت آدریسنی ویروب تامارا ایله کیتدی.

او کیجه صبحه دک یاتا ییمدیم. بر آز منی هوش آپاراندا ظالم قیزی کلوب دوریددی کوزیمت قاباغندا.

اوبری کونی، نهاردان قاباق دلاک کتیروب نوزیمه بر یاقشی ضراوت ویردیم: سوکرا بر دسته کول کوتوروب کیتدیم نهارا.

تامارا بو دفعه بر دست پالتار کییمشدی که. داها نه عرض ایله می: جونا پالتار، آلتندان مر— مر تک بدن پار— پار پاریلداییر. باقان دیر کوره سگ بو ملک در، پری در، بهشتدنی کلوب. یوقسا بویله انسان بدنی یقین ایله یگ که، دنیا یوزینده یوقدر.

سیز نوله سکر یولداشلار نه ییدیکمی آکلما دیم، آغزیم ییردی، کوزیم تامارادا ایدی. برده کوردیم نهار قورتاروب، نهاردا نه ییدیم، اونی ایمدی ده یلمیرم، نهار داتلی ایدیمی، تورش ایدیمی، آجی ایدیمی، اصلا یلمیرم. نهاردان سوکرا اکلشدیک صحبت، تامارا مندن سوروشدی:

— سليمان بك! سيز باتومى كورميسكىزمى؟

— خاير، خانم، چوق شەرلر كزمشم، اما باتوما يولم دوشميو بدر.
— اويله اولان صورتده من بو آقشام يولا دوشيرم، عمومده منمله كيدير. چوق ياقشى اولاردىكه، سيزده بزيمله كيده يديكز. هم باتومى كوره يدكز و همده منيم آتام و آتاملا تائيش اولايديكز. اولار سيز ايله تائيش اولماقسان چوق راحنى قالدالار.

منم «باش اوستهدن» سواى بر ديسه لى سوزيم قالمادى. نومرانك حسابنى ويروب. كيتيم واقزالا. كورديم قنيز و تامارادا اورادا حاضر درلار. باتوما اوچ يىلئت آلوب يولا دوشمايت.

قوتابسا ياقينلاشندا قنيز ديدى:

— سليمان بك، سيز كرك كه، قوتابسا دا كورمه هه شسكز نه اولار دونوب اورادا بر كون تائيشقا، چوق كورمه لى شپردر.
بو فكره تمارانك شريف اولمى. و منده «چوق كوزدل اولار» دان باشقا بر سوز تاپمادى.

زيون ستانيسندان فوتبسا دونديت و بر مهمان خانه ده منزل ايدوب، چاي ايجوب شهره چيقيق. نهار وقتهدك شهرى كروب نومرايا قاينديق. نهاره اكشديت قنيز ديدى:

— سليمان بك بورادا منه قوناقسكز. من سيزه قايدالى كورجى نهارى ويره جكم.

باشلادى زاقازى دوكمه كباب. جوجه كبابى، چوقوقين، داها نه بيلم نه. شراب بوتلكه — بوتلكه پى درپى كاير. قنيز شرابدان تو كير، تامارانك ساغلغا تكتيف ايله يير. منده استكانى استكان دالنجايچيرم. كيفز كيجه ياريساندك چكىدى. من شرابى او قدر ايجيرم كه، منى نه طور سويوندوروب ياتيرديقلاريندان خبريم اولمير. كوزيمي آچديم كورديم صباح در. المى آنديم ساعته كه، وقتى بيلم، كورديم ساعت يوقدر. اورا ساعت — بورا ساعت، تايلمادى.

سو كرا كورديم قزىل كمرimde منزله يوقدر؛ بيلديم كه، منى سويوبلار. المى جيمه آپارديم كورديم پوللاريمدا يوقدر. فورازنك چالديم

قوللوقچى كلىدى. ديديم «اماندى بر تيزجه قنيزى بورايا چاغير».

قوللوقچى سررودى:

— نيجه قنيز؟

— منمله دونن بورايا كلن.

— قنيزدا قيزدا واغزالا كيتديلر.

— نيجه كيتديلر؟

— كيتديلرده ديديلر كه، باتوما كيديرلر.

— پس، منيم پولمى، ساعتى، كمرىمى اوغورلايولبار.

— بورادا اوغرى فلان يوقدر، آپارمشا ئوز يولداشكز آپاروبدر،

توقع ايديرم بزي تهمتلنديرميوب، منزلك، نهارك پولنى ويره سكر.

— مكر قنيز نهارك پولنى ويرمىوبمى؟

— يزه پول چاتمىوب. هر سيزك كىبى يولوق — مولوق كلوب

بورادا نهار ايله يوب سو كرا اوستمزه اوغورق ييقسا، كورا ياقشى سلامت باش آپارايىق.

نه قدر آند ايچديسه ده پولمى اوغورلايولبار، اينانمادى. آخرى

لابدقالب ديديم. جانم صباحدك كوزله تلغراف ووزوم پول كلسين، حسابكزى ويرييم، ديدى:

— كوزلهرم. آنجاق پول كلمه نيجه سنى بو نومرادان براقمياجاغام، يولداشلارك كىبى سنده قويوب قاچارسك.

جيبلىمى آقتاروب بردانه اوچلك تاپديم. بر تلغراف تقليسه «اورىيات»

مهمانخانه سنك صاحبه ووزوب اوچ يوز منات ايسته ديم. صباحى كونى پولى

آلوب مهمانخانه نك حسابنى ويروب باتوما چاتديم، هر كسدن سوروشديم.

ديديلر: باتومدا قورقوراشويلى آديندا قنيز يوقدر. آباشيدزه وار، شهروا

شيدزه وار، اما قورقوراشويلى يوقدر.

باتومدان تقليسه كلوب كيتدیم همان نهار ايتديكم ايوه سوروشدیم:

— قورقوراشويلى ايوده درمى؟

— قورقوراشويلى كيمدر؟

— نيجه كيمدر، بو منزلك صاحبه.

اوجا داغ باشندا مدنيت مر كز لر يندن و دمير يولندان اوزاغ، لاجين يوواسنا بگز خرداجا بر شهر دوشوبدر. داغك ساغ و سول اتكدريندن سرعتله كويوكلنهرك آقان ايكي چاي، آخردا ايكي مهربان قارداش كبي برلشوب آقاراق دوزلرده ياشايان اهايلنك باغلاريني، اكينلريني سيرااب ايديزلر.

شهر تمام قيشي و بهارك ياريسني قارا دومانا بورونمش كيچينوب آخردا بو قارا چادرشبي آتوب كوزهل بر نازنين صنمك صورتنك پاريلتسني عالمه سالوب. تمام ياي استراحتي آرزوسندا اولان ايستي يرلر اهايلسني ئوز آغوشنا جاب ايدير.

اطرافى صفالى ميشه لر. سرين بولاقلار، هواسى معصوم اوشاق قلبى كبي پاك، بو شهرك عدرى بر اويله اوزون دكلسه ده تاريخى بر شهردر. بورايا آدلى خانلار، بكلر. حتا شاهزاده لر كلوب كيدوبلر، بورادا پادشاه باشى كسيلوب تپيكلرده پايمال اولوب ... آب هوانك شاعرانه لكى اهايلسنيك طبيعته ده سرايت ايتديكى ايچون اوشهر مشهور شاعرلر، ادبيلر، موسيقى شناسلار، خائنده لرك معدنى اولمشدر.

ماي آينك بريندن سنتيا برك اورتاسنادك شهر شينك و آباد اولور. يايلاغا كلنر، داغلارا مال و قويونلار ايله شهرك آلتندان كيدوب و قايدان كوچريلر، بو آز مدتده شهرى بر قاينار قازانا دوندريرلر. اويله كه، پايز كلدى و شهر تازه دن چادرشبنى باشنا چكدى، شهرك اوضاعى تماما دكشيلير. تردد آزالير، تجارت كسيلير، جماعت بيكارلايوب ئوزينه مشغوليت آقتارير.

— بو منزلك صاحبي منم و قورقوراشويلي آدلى آدام تانمارام .
— آكشى ايكي كون بوندان اقدم همين بو ايوده او منى نهارا قوناق ايله يوبدر.

— سهوسكر عزيزيم. بو ايوده دكل آدريسى اونوتمشسكز.
داها بورادا يقين ايتديم كه، لوطى الله دوشمش منى تا ولايوب سويوبلار.
كلوب احوالاتى مهمان خانه صاحبه نقل ايله ديم.
ديدى:

— بك، بورا تقليسدر، بويله ايشلر چوق اولار، دولتلى آدامساك يوره ككى سيقما، بودا بر درسدر آلدك.
تقليسدر ايوه كاغذ يازديم مين منات كتيردوب مهمان خانه صاحبنك بورجنى ويروب، تقليسدر چيقديم.
— ايمدى يولداشلار، تقليس بويله تقليسدر. پوليم كيتديسه ده، ينه بر دويونجا لذت كورديم.

سليمان بك صحبتى قورتاران تك صادق سوروشدى:

— تقلكى قورتاردك؟

— باي.

— دى جمد دور كيب آمبارك قايسنى آج آتلارك آرياسنى وير. هر آتا دوزت آووچدان آرتق آريا ويرمه. سن ده يولداش جهانكير، كرك بو ساعت كينه سئ حاجى بابائى به، ديه سئ كه. جماعت صباح جمع اولان پامبوغى، زاوودا يولا سانسيلار. سن ده يولداش قاسيم، كيت بر آز دنجهل بو كيجه قازاوون نوبتى سنك در. من ده كيديم دفتر خانه به كوريم مر كردن امردن فلاندا ن يوقدر، دى تنبل لك وقتى دكل آياغا قالكك. هايدى.

مشغولیتلرک اک برنجیسی ده لی اویناتماقدر؛ شهرک هر ایل کرک بر ده لیس اولسون که، اونى اویناتماقلا جماعت وقتنى کیچیرسین.

نیچه ایل بوندان اقدام شهر اهالیسندان بر نفر تجارت مقصدینه قوشی قضایه کیدیر. شهرک میداننا وارد اولوب کورور که، بر نفر باشی آچیق آباق یالین لباسی جیندیر لایبالنی اوشاقلار قاباقلارینا سالوب میداننا او باش بو باش کردیریر. او ساعت بو آدام ده لی اولدیغنی کورور و فورا یادینا دوشور که، ئوز شهرینده بو ساعت ده لی یوقدر، جماعت مشغله سز قالوبدر. تجارتنی قورتارانندان سوکرا همان دیوانه نی تاولایوب، شهره کتیریر و شهر میدانندا بر اقوب دیر: «بورایادک من سنی کتیردیم ایمدی کیت ئوز که چوره ک تاپ». جماعته ده دیر که: «آی جماعت، دوغروسی بو ده لی نی سیزک ایچون مشغله کتیرمیشم، قیشدر، بیکارچیلق زمانیدر». جماعت هاموسی اظهار تشکر ایدوب ده لی یه مشغول اولورلار. شهرک ده لیلرینک هاموسنک ترجمه حالی. تاریخی، ده لیلیکنک وضعیتی. هانسی سوزدن کو کلتوب تند تلخ اولمالاری تمام اهالی یه معلوم در. بو ده لیلرک و آداملارک کیفیتدن بر نیچه سطر یازماق زیان ایتمز.

تحف شخصلردن بریسی بر نفر دلالت. ئوزی ده حاجی کیشی ایدی. شهرک تمام ایولرینک قاپوسی حاجی ایچون آچیقدی؛ قان آلاردی، حجامت قویاردی. دیش چکردی. ده لی سالاردی. حتا جراحلق دا ایدردی. روسجه ده یالان پالان دانشاردی. بو حاجی عادی بر شخص اولوب هیچ وجهله تحف لکنی بیلدیرمیردی. اما خدانه کرده بر نفر اوندان «حاجی، ساعت نیچه در؟» دیوب خبر آسایدی؛ حاجی او ساعت حالتدن چیقوب اولمازین فحشنی او آداما ویرردی. بوندان سوای هیچ بر یول ایله اونى حالندان چیقارتماق اولماز ایدی.

ایکنجی تحف — آلیش آدینلی بر شخصدی. بو آدام همچین عادی کورولوردی. بونادا دیننده: «زنبیلکی تاپشام» حالتندن چیقوب، یکه دیوانه اولوردی. یول ایله کیتدیکی وقت شهر اوشاقلاریندان بریسی اونا «زنبیلکی تاپه شام» دیوب قاچاندا دالنجا پاپی اولمیوب اینک انه کیچن اوشاغی دوتوب دو کردی. دیردیله: «قارداش، سنه ساتاشان اوشاق قاچدی بو قصیر

سیزی نیه دو کورسک؟» جواب ویرردیکه، «اوزا قلاشسا بودا ساتاشاجاق». اوچنجی تحف — قوربان آدلی بر کیشی ایدی، قوبوش لقیله مشهور ایدی. بو آدامی بر آی رمضان و محرم اینک بریندن صفر اینک ایکر میسنده ک مسجدلرده، تکبه لرده اکلشوب باشنا دوکوب، کوزلریندن قان یاشی آب نسیان کبی توکن کورردیلر. شوالک برینده و صفر اینک برینده قوبوش لول بیان بازارا چیقاردی و همیشه ده مست اولاردی. شهر شاعرلریندن بریسی بر خاندانک هجونده قوبوشی دا یادیندان چیقارمیوب یازوبدر:

«امن الله یاشین توپراغی ساتی قوبوشک
بیریک جرعه می قاین آناسندان کوسن است»

هر صبح قوبوش بازارا چیقوب قاباغنا کان شهر اهالیسندان عراق، پولی ایستردی. خلق ده مضایقه ایتیبوب ویرردی. قوبوش جمع ایتدیکی پولدان لازم قدر آراق بهاسی کوتوروب. قالان پارانی دا فقرایه پایلاردی. بر دفعه شهر قاضی قوبوشی یاننا چاغروب، باشلایر اونا نصیحت ایتمه که. بلکه توبه ایچمکدن ان چکسین. قوبوش برسوز دیمیوب، دوروب پایرا چیقیر و کرگری قاییبوب بر استکان و بر قدر اوزوم کتوروب، قاضینک قوروشا لویور و قاضیه سؤک ویریر:

- قاضی آغا، من بو اوزوم یه یارمی؟

- البته بیرسک.

قوبوش اوزومک سویینی استکانه سیتوب یه - ووزشور.

— قاضی آغا، بو اوزوم سویینی من ایچه یارمی؟

— چوق کوزه ل ایچه بیلرسک.

— ایمدی ایچمیوب، ساقلایوب اوچ آیدان سوکرا ایچه جکم.

بونى دیوب دوروب قاضی خانه دن چیقیر.

بر ایکی ساعتدن سوکرا قوبوش محکم بیان، دالنجا بر سوری اوشاق کلوب قاضی خانه نک قاباغندان اولایوب کیچیردی. بیکار وقتى جماعتی مشغول ایدن سیمالردن بری ده بو ایدی. آخوندلار دیردیله که، برجه دغه اونک دیلندن توبه چیقسا، اصحاب کهنک ایتی کبی بری بهشتدر. **دوردنجی تحف — اسد دایى ایدی که، جماعت اونا «ملاسد» دیردی.**

بو كشيڭڭ كو كندن سوادى يوقدى، حتا ئوز آدينى دا يازماغى باجارمازدى. بو آدم رساله ده لىسى ايدى. تازە بر مجتهد چىقان كىبى اونڭ رساله سنى الە كتىروب سوادىلازا او قودوب ازىر ايدردى. اوندان سو كرا رساله نى كوتوروب دوشردى شەرە، هر ىردە كە بر مجلس ترتيب اولوندى، — تويىمى، وايىمى — موللا اسدى اورادا كوره ردك. جماعت آرايا بر طهارت يا ازاله نجاست مسئلەسى تفريح ايچون سالوب موللا اسدى چكر ديلر مباحثەيە. موللا اسد بر غيظله مباحثە ايدردى كە، آغزىندان كوپوك داشاردى و كوردك ىرىندن دىز — دىزى سورونوب كلردى مجلسڭ اورتاسنا، اورادا قىشقىرماغا باشلاردى:

— آى بدبختلر، آى دنيادان بى خبرلر: مكر جهنم عذابندان قورقمىرسكر؟ انكىر — منكىر سؤالنه نه جواب وىره جكسكز؟ قيامت سورغو سواندا دىلكز دو تولوب جواب وىره بىلە جكسكز، جهد ايدك وقت وار ايكن سهويات، شكياتكرى ئو كرنكز، فروع اندينه نقت وىر كز، يوقسا قيامتدە پشيمانلق ثمرە ىرمر.

جماعت باشلارنى بو ئويوب، دىردىلر: «الله سنڭ ايمانكى كامل ايتسين موللا اسد داىى. نه ياقشى بريم سهويمزى بزه ئو كرتدك».

موللا اسد داىى دا بو سوزلرى جدى حساب ايدوب دىردى: «امره معروف و نهى ازمكر هر بر مسلمانڭ بوجىدر. من بو بارە دە دانىشماسام مشغولدمە اولارام. هر عالم كرك بىلدىكى بىلمەنلرە ئو كرتسين».

بويلە — بويلە صحبتلر اينە جماعت بىكار وقتلرنى كچىردىلر. ينه بر دفعە شەرە بر مشهور مجتهد كلير. موللا اسد ايستەيىر اونڭ قوللوغا كىتسين.

شهر جوانلارى جمع اولوب دىرلر: «بز سنى بو صفتدە مجتهد ياننا كوندرمىك، كرك سنى آد كا لايق بر قيافەيە سالاق» تفريح ايچون موللا اسدك باشنا بر عمامە قويوب چىكننە عبا سالوب، ئوزلرى دە مرىد صفتدە اونڭ دالنا دوشوب راستابازار ايله مجتهدك قوللوغا آپايرلار. تمام بازار اهلى تماشايا جمع اولور. حتا دكانچىلار بيلە هاموسى دكانلارنى باغلايوب موللا اسدك دالينجا دوشورلر. بو سياقلە موللا اسدى كتىروب

مجتهدك قاپوسندان ايچرى سالوب قاجوب داغىلرلار. خلكڭ مشغله سنڭ برى دە موللا اسد ايدى كە، خلوتدە آدينا «دەلى موللا اسد» دىردىلر.

بشنجى تحف — «صوفى حسين» آديله مشهور. اوزون بويلى، آغ اوزون سقالى، قوى هيكل بر كيشى ايدى كە، بىكار خلق ايچون بويوك شغل ايدى. بو كشيده بر غريبە قابليت وار ايدى: هر وقت ايستەسە ايدى سبىسز آغلاردى. كوردك قيش فصلدە تاجرلر هاموسى دكانلارنى براقوب همكارلاريندان بر نفر دكانا جمع اولورلار، ماقال قىراغندا هر برى قباغندا بر استكان چى قويوب اكشوبلر بو خارى باشداداصوفى حسين اكنە شوهدر. برىسى دىندە كە:

— حسين عمو، من تولوم بر آغلا!

صوفى حسين دە كوزىنى بر ايكى دفعە يوموب آچاندا ياش كوزىندن سقالى اوزونى سىل كىبى آقردى.

محرم آيندا تكيه نرە حسين عمونى سینه وورماق ايچون خصوصى چاغرازدىلار. نوحە باشلاندا حسين عمو سینه سنى آچوب باشلاردى نوحەنڭ هوا سینه شارپ هشارپ سینه سە چىرپماغا، سینه سنڭ شارپلتىسى بر وىرست يول كىدىردى. هر بر تكيه صاحبي تعزیه سنڭ شكوهى ايچون صوفى حسينى چاغىرماغى واجب بىلردى. اودر كە، صوفى حسين اوستندە تكيه ساقلایانلار كە همیشه دعواى دوشردى.

«بايرامعلى سز توى اولماز» مثالى كىبى صوفى حسين سز تكيه اولمازدا مشهور اولمشدى.

صوفى حسينڭ بر پيشەسى دە وار ايدى: بودا آغلاشمالاردا «آغى» دىيوب آرواتلارى آغلاماق ايدى. دولتلى شخصلر كە تعزیه سە صوفى حسينى البته چاغرازدىلار.

حسين كوزەل آغلادىردى. آغلاماق كە پيشەسى ايدى، علاوه اونڭ دە كەرلى سسى آرواتلارى حالتدن سالىردى، كوردك النى قولاغنا قويوب

اوقورور :

بو داغلار، اولو داغلار
چشمه لی سولو داغلار
بورادا بر جوان ئونوب
كوك كيشنر بولوت آغلار هی!

آرواتلاردا آغز آغزا ووروب اونث دانجا «هی» دیردیله.

دوتلی تعزیه لرده بر «هاخشته» دورماق واردی: آرواتلار دائره
دوزه ردیلر، بر قری آرادا دوروب «بههر» دوتاردی؛ یرده قالانی «شا
خسه، واخسه»، دیردی. «هاخشته» دورماقدا هیچ کس صوفی حسینه
برابر اولایلمزدی. آرواتلار هالای ووروب حسینی آرای سالاردیلار. او
«بههر» دوتاردی. اولاردا شاخسه دیردیله:

صوفی حسین ... آراز قراغی نه کله

آرواتلار ... شا آخسه و آخسه

... چور مینوب آغ ییله کله

... شا آخسه و آخسه

... دوشنه خبر ولسون

... شا آخسه و آخسه

... حاصل اولوب دینه کار

... شا آخسه و آخسه

... یار یولی تختا تختا

... شا آخسه و آخسه

... بر آندا ایکی نوختا

... شا آخسه و آخسه

... آت ده لی، اوغلان ده لی

... شا آخسه و آخسه

... شاهباز اوغلی محمد ولی

... شا آخسه و آخسه الخ...

صوفی حسینده بویله بر تحف وجود ایدی.

تتنجی تحف—رحیم کیشی ایدی. آدینا «پیشیک رحیم» دیردیله. بو
ئقبک اونا ویریلمکنک سببی او اولدی که هر یرده که، پلو ویردیله—ایستر
توی اولسون ایستر وای — پیشیک رحیمی اورادا کورردک، بو یرلرک
هاموسنادا تکلیفسز کیدردی. حتا احسانه چاغریلاجاق آداملارک سیاهیسی
دوتولان وقت بر نفر رحیمک آدینی چکمه دیردیله که، اونی یازماق لازم
دکل — ئوزی کله جک. اونک ئوزیندن خبر آلاندا که، رحیم عموم. بو قونا
قلقلارا چاغریلاماش نیه کیدیرسک؟ جواب ویرردی که. کیتمه ینده اینجیر
لر. همیشه ده موللار ایله بر یرده مجلسک باشندا اکلشردی.

قوناقلارک بریسنده اورتالغا خورهک کتیرنلر سوزلشیرلر که. خورهک
پایلیاندا رحیمی آرادا کچیرسنلر و بویله ده ایدیرلر. رحیم هیچ بر سوز
دیمیوب ساکت یرینده اکلشیر. خورهک ییلوب قورتازیر. موللا «فاتحه»
دینده رحیمده اونث دانجا اوچا سسله قشقییر:

— فاتحه. یییر، دوپسوق.

تحفردن بو آئی قری سید، موللا اکلش ایسوب دینسی به که. بریم جوان
یازیچیلاریمز ایچون بو آداملارک هر بری بر تیپ. هر بری بر قوه، دینا
ایچون قهرمان اولساغا ایستیر.

علاوه بونی دینسی به شهریمز بشدان آغا تحفدر شهری ایسی: جوا
تلاری تحف. قوجالاری تحف: بکری، حمالاری، آخونه لاری. هر شه خاندلا
ری، سیدلری همچین تحف. اهالیسی اون میندن زیاده اولسون شهرده
دورت مذهب وار ایسی. موللار آقشامدک مبارزه ده ایسیر. خوق ده ایشنی
کوجنی بر افوب آقشامدک بوتلارک دانجا دوشوب بوش مباحثه ده کچیرردی:

— امام دیوارک دائنی ییلر یا یلمز؟

— وقتا که امامدر، البته ییلر!

— خایر یلمز!

— امر اولسا ییلر — اولماسا بلمز.

هر موللانک دانجا ئوزینه کوره دسته سی وار ایدی. مثلا:

دهیرچی اوستا دستم، باشماقچی ملک اوغلی قاسم. سوچی ابوطالب.

قەب پۇل كىسەن مەشەدى خەسەلى، خەمەچى مەرمەدى. بۇ مەبەخە لىرى دە دوزە ئىدەر بىكەر و خانلار ايدى.

ايش يوق، پيشە يوق، جىبلىرىندە پۇل چوق: نە ايتىنىلەر؟ اوچ پۇل وار ايدى: قەب، ايشكى مجلسى، بىرى دە موللا دو كوشدېرەك. ئوزلرى نە اللە بىلەردىلەر نە شىطان. مەخسەت وخت كەچىرىسەن ايشون خىرچ چىكوب قوناقلار دوزە ئىدېرەلەر و تەمام شەركەت آخونلارنى. تاجىرلىرىنى دعوت ايدوب، خۇ دە كىن سو كرا اورتاقا بىر دىنى مەبەخە سالارديلەر. موللار جەمەتە، جەمەت موللار قارىشارديلەر. بىكەردە كىزەك تەمەن ايدوب بۇ چىرىشما دان حظ اپەردىلەر.

جوان بىكەردە و خان زادە لىرىندە قىش ايشون نور مەغەللىرى اولار دى. جۇنلار خەمەسى بىر تەشكىلاتلار واردى. (تەشكىلات تازە سوزدەر، او وخت تەشكىلات، قەب ايشون دىرەلەر) تەشكىلاتتە هر كىبە ايشون خەمەسى پروگراممى اولارنى.

كون تەمەن سو كرا كىبەدە بىر زادە لىرى بىر تەشكىلات ايوئىندە قوناقتى دوزە ئوب شرابلار ايشىردى.

سەئەت ايكىدە - - - - - اوچەدە قۇلار كىرە اولانسان سو كرا پروگراممەت ايشىكى مەدەنە شەرق ايدوب دوشەردىلەر قاپلار و هر قاپى كەلدى دو كىردىلەر:

— على خەيفە، على خەيفە!

— كىمەن نە دىرەسەن؟

— اماندەر، بىر تەشكىلات چىق!

على خەيفەدە كەمەن ايدردى كە، يەقەن جان وىرەن وار. تە قانقوب كور كە يا يورغانا بوزونوب چىقاردى ئەشەكە.

— بالا، كىمەن نە دىرەسەن؟

— بىر شى دىمىرىك. پىس ياتمىساك، كىت تازە دن يات.

سو كرا كەچەردىلەر باشقاسنەن قاپسنا:

— خەسەن، خەسەن، بىر جە تەشەكە چىق.

چىق كوز خەسەن كەمەن ايدردى كە، قومشى بە بىر خەدە يوز وىرەب اونى كومەكە چاغىرەلەر؛ جەلە لىسەنى كىبەن باقونا چىقىردى.

— كىمەن نە ايشە بىرەسەن؟

— باغشلايتەن خەسەن، اذىت وىرەلەر بىر مەرج چىكەشەن. دىرەلەر چىق آدمە بىر شەكى ايشى كورەدەر: يالاندر يا دوغرو؟

سوز يوق كە. بويە يوقودان ايزادىلار نەخسەلەر اولاندىن سو كوش ايدوب قاپنى باغشەردىلەر. بىكەردە لىرى بولسان تەن ائوب كوروشىردىلەر. يوقىرىسا سويەدەت كە، جەمەت مەغەللىرى ايشون كىرە شەركەتە مەشە بىر دە لىسى اولارنى. دە لى تەشەكەتە مەشەلەر اداقلار كوروشەن باشقا قىزەك كىرەردىلەر و ايشەكە شەركەت ايشىدان بىرەنە دە لى ايدردىلەر. بۇدا بىر آسان مەشە لىرى. بىر قەرى دە لى ايشەكە ايشون بىر آشى شەكى مەشە قومىسە لازم اولاردى. آشى يەنە لىرى چاغىرەبەر بىر شەكى وىرەب سالارديلەر بىر بىخەتە اوغەن بىخەتەن قاپسنا. بىر آز مەشە كورەدەر دى كە، او آدمە باقەدە دە لى ايدوب، بازارا چىقارديلەر.

دە لىرى بىر قەرى دىردى؛ دە لىرى يەنە قىشى شىردى. قىشىش اوشاقلار داشلا سالار.

جەمەت خەسەن دە لى قاپىرەبەر كوچەلەر آتالارنى. بىرىدە بىر قومشەن على بەت ايدى. بۇ بىخەتە اوغەنەتە بىر كىسە ايشە مەشەسى يوقىدى؛ باشى آشاغى ئوز پيشەنە مەشەن ايدى. هر صبح كىدوب شەركەتە كىرە جەكەنە اكلشوب، شەركەتە داخەل اولان كەندىلەر داياندىرەبەر. نە ايشە كەنە بىكەرنى سوزاردى. وختىكە بىندى كەندىنەن سو ددا ايشى وار. باشلاردى اونا مەنەن بىر و كىلى تەرىف ايشەكە.

چوقىسىدا اونا ايتبار ايدوب ئوز ايشى اونەك تەرىفلىكى و كىنە آيا روب تاپشىراردى. على بەك دە و كىلەن خەسەن آلاردى. و كىلەن دالانغى بىر مەداول پيشە ايدى؛ على بەكەن باشقا بىر نىچەسىدە بويشەنەنەنەنە كىدە يردى. مەخسەن هر و كىلەن ئوزىنە مەخسەن بىر على بەكى وار ايدى.

قومشىلاردا على بەكى دە لى ايشەكە لازم كەلدى. بۇ يردە مەشە ايش

كورن كوچه اوشاقلاري اولاردىلار.

بر دفعه على بك بر دسته كوچهده اويناين اوشاقلارك يانندان آتلى
ئوتديكده، اوشاقلاردان برى خبر آلىر:

— على بك هارايان كيديرسك؟

— نه بورجك در اوغول؟

— منى ده تر ككه آل.

على بك، آتنى سوروب كيدير، اوشاقلار دوشورلر اونك دالنجنا و
قشقرىشلار: «على بك، منى ده تر ككه آل. على بك منى ده تر ككه آل...»
اوشاقلارك حسابى كلكى كچه آرتير؛ بازار آدامى برده باقىر كه، على بكك
دالسنجا بر نيچه يوز اوشاق «على بك منى ده تر ككه آل» دىيوب يو كو
روشورلر. بازار آدامى، دك نچىلار هاموسى اوشاقلارا قارشىلار: دكانلا
زك هاموسندان. بازاردا كورن آداملار آغزلازىندان «على بك منى ده
تر ككه آل» صداسى. شاعرلر ديشككن آسه نه بلند اولور.

عس بت. كورور كه، دجى اونك ايچون بازاردا دايانماق مسكن دكل.
ايويته قايدير.

صبح على بك سوروب قاينى آچير بر اولور بويانا نظر يتيرير؛ اطرا
فدا هيچ كسى كورمىوب چيتمق ايستهير، برده ايشيدير كه. سس كلكى:
«على بك منى ده تر ككه آل!». بو سسه بر نيچه سس داها علاوه اولاندا،
على بك قاينى باغاليوب ايوده اكستير. بو عنوان ايته نيچه كون او، خانه
نشين اولور. هميشه ايوده اوتورماق اولماز، چولما — چوجوق چورهك
ايستهير. بر كون على بك ملاحظه ايدير كه، اوشاقلار ساكت اولوبلار.
ايويندن چيقوب، سود خانه يه طرف يوز دوتور.

راستا بازارداك كيدير. كورور بر سوز ديين بو قدر، سه وينير. راستا
بازارا داخل اولان كى ينه دورت بر طرفدن «على بك منى ده تر ككه آل»
صداسى بلند اولور. بونندان سو كرا على بك، حقيقت ده لى اولوب، دوشدى
كوچه لره، جماعتده مرانا چانوب تازه بر ده لى قازاندى.

جماعت طرفدن ايكنجى ده لى ايديلن بر نفر (آوانهس) آدلى تاجر

ارمنى ايدى. هر صباح النده آچارلارى، قولتوغندا دفتر لرى كلوب دكاننى
آچاردى، تجارتنى ايدوب، آقشام ينه ايويته قايداردى.

بر دفعه ينه دكاننا كيتديكده قومشى دكانچى سسله يوب دبير:
— صباحك خير، آوانهس.

بو سسه قومشلاردان دا بر نيچه آدام «صباحك خير، آوانهس» دىيوب،
سس ويريرلر. آوانهس «عاقبتكز خير» دىيوب جواب ويرمكه دكاننا
كچير.

دوغرودر بو بر آرتق — سوز دكل: «صباحك خير» دبيرلر جوابندا
«عاقبتك خير» آلارلار. اما بر كونده آتمش آدام كلوب بر «صباحك خير
آوانهس» ديه اوندا آدام ده لى اولاييلر. آوانهس ده بويله لك ايله آز قاندى
ده لى اولسون. چونكه بازارا چيتماغا يازيغك مسكنى اولمادى. آوانهس
بازارا چيكاندا مغربدن، مشرقدن، كوكدن، يردن. هر يانندان «صباحك
خير، آوانهس» صداسى كيدردى. آخردا دو ككنى باغاليوب شهردن باش
كوتوروب قچسغا مجبور اولدى.

زين العابدين آدينلى قوجا بر كيشى. ايشه مكه طاقتى اولماديغندان
و سائلك ايتك ايسته ديكندن. باشا قچيلاردان هر كون بش آتى جنت
باشماق آلوب اينده كزديروب ساتاردى. اونكه معاشنى كچيريردى.
بر دفعه زين العابدين بر دسته اوشاقلارك يانندان ئوتنده. اوشاقلارك
برى دبير:

— او عمويه باقت. قوزغونا اوقشاير. قالان اوشاقلار، بو سوزى
ايشيتجك، «آى قوزغون، آى قوزغون!» دىيوب اونك آرقاسنا دوشورلر.
همان كونى تمام شهره معلوم اولور كه، زين العابدينك لقبى «قوزغون» در.
زين العابدينى ده بو نوع خانه نشين ايليوب، بازاردان و كاسبلغندان آواره
ايديرلر.

يازيق آداملارك برى ده ميرزا على كيشى ايدى. بو بدبخت بر نفر ايله
صحت اينديكده، دانشيق نه دن اولورسا، بر دفعه دبير.

— نامردم، اكر بو ايشى بويله ايمه سه!

کنار آداملاردان نیچەسى بو صحبتى ایشیدیر. میرزا عالی کیشی بر ده کورور دالنجا شهرک حسابسز اوشاقلاری توکولوب، «آی نامرد، آی نامرد» دینەرك کلیرلر.

میرزا عالی قاقوب کینلیر. صبح ایویندن چیقیر بازارا طرف کیتمکه. ینە کورور که، هر یاندان «آی نامرد» سسی کلیر. بو کیشینی ده بویله بازارا حسرت ایدیرلر.

بر کون رمضان آیندا، میرزا عالی، آخوندا شکایت ایتمک خیالنا دوشوب مسجده کیدیر. مسجده باقیلاشاندا کورور نماز قورتاروب، جماعت داغیلیر. بر آزدان سوکرا آخوند چیتیر. میرزا عالی یاقنلاشیر.

— سلام علیکم!

— علیک السلام. نه وار آ میرزا عالی؟

— او قودیفکا قوربان اولوم آی آخوند، ئوزک کورورسنگ که، جماعت منیم باشما نه ایش کتیریر: بازارا چیقایلیمیرم، کاسبنغا کیده بیلیمیرم؛ امان کونیدر بو جماعته بر نصیحت ایت. بر لعنت نامه او قو. بلکه منم اوستم دن بو آدی کوتوروب. یاقامدان ال چکسینلر.

آخوند. میرزا عالی ننگ سوزینه قولاق آسوب دیر:

— آی نامرد نه کهج کلک؟ کورورسنگ که. جماعت مسجدهن داغیلیر.

آخوندک دیلندن چیقان «آی نامرد» سوزینی میرزا عالی جدی حساب ایدوب، آخوندا فحش ویریر.

بونک اوستده ده جماعت کیشینی او که وار دوکور.

بر کون کوردیم بر جنازه آپاریرلار، شهر اوشاقلاریندان بر نیچه یوزی جنازه ننگ داندان دوشوب قیشقیریشیرلار: «آی نامرد، بزى قویوب هارایا کیدیرسنگ؟»

خبر آلدیم که، نه در، دیدیلر:

— نامرد میرزا عالی ئولوبدر، دفن ایتمکه آپاریرلار.

بر نفر شهر اهلینگ آدینی، سبب نه اولورسا «فارمازون» قویورلار. ۳۰

آدام لابد قالوب کیدوب میراوی سودا جماعتک ائندن شکایت ایدیر. محاکمه کونی سودیا «فارمازون» لفظنک معناسی سورشور.

جواب ویریرلر که، بو سوزک معناسی یوقدر. سودیا دیر بویله اولان صورتده معناسز سوزدن اینجیمک نه لازم؛ نه ایله یک — «فارمازون» سیز اولمایک، من اولوم.

بوندان سوکرا جماعت شهر اهلینگ یاقاسنی بوشلیوب دوشور سودیانک اوستنه. سودیا بازارا کوچیه چقاندا هریردن «فارمازون، فارمازون» سسی ایشیدیر. سودیا آخردا لابد قالوب، استعفا ویروب روسیه شهر لرینک بریسنه باش کوتوروب کیتدی.

جانم، ديمك اولماز كه، جماعت ديندن چيقوب ملاني، سیدی، مرثیه خانى اونودوبدر. دورت يانا باقيرساک هامو مؤمن و دينداردر. من ايکي دفعه بو شهره کلوب هر دفعه سنده وطنه بر ائک پول آپارمشام؛ وطنده ايکي ياقشى باغ آلمشام. ايمدی نه اولوبدر كه، جماعتك كوزى بزى كورمير؟ سید صمد باشنى بر سيناكه لهدی:

— ييليرسکمی دادوش بورادا باشقا بر سر يوقدر. محض بريم بختمن يوقدر؛ کشى يه هر بر شيدن قاباق بخت لازمدر. نه قدر چاليشاسان نه قدر نفس دو کوب «يا جدا» ديوب بوغاز کي بيرتاسان بخت كه اولمادی. هيچ بر مطلبه نائل اولما چاقسان. منيم باشما بر فکر دوشوب گل اونى دا امتحان ايندك. بودا دوتماسا قايداق وطنه بر ايندن سوکرا دوباره بورايا مراجعت ايده ريت. بئكه بختمن آچيلا.

— سويته كوره نه باشكا گلن نه فکردر؟

— ياقشى نولارلا، حواله دكی درلنى كندلرک برينه بر اوجاقى بناسى قريهت. اگشت بورادا جماعت ندرن. جدقندن، حواله دك کبير سين برده راحت ياشايلاق.

کيچه صبحه دك ايکي يونداش باش. باشا ويروب تسيير کر کيير. صبح سيد احمد آغاجنى و خورجوتنى کوتوروب «يا عى سندن سمد» ديوب يولا دوشدى.

«اوزون قولاقلى» كندى سكر يوز ايودن عبارتدر. جماعتنى وارلى، دولتى، ديندار، روضه خان پره ست. جماعتك هشاد فاضلى حاجى، كربلايى و مشهدى درلر، محرم و رمضان آيلاريندا روضه خان كنددن اكسيك اونماز. نوزلرى ده هر روضه خانى بكنمزلر، كيدوب شهرده اون — اون بش روضه خانك ايچندن برينى سهجوب كتيره درلر و ياقشى پول ايله ده راضى ايدوب يولا سالارلار. هر جمعه جماعت مسجده جمع اولوب، جماعت

معلومدر كه، اسلام و خصوصاً شيعه اميرالمومنين ولايتلرينك جميع احتياجاتنى ايستر خيرده، ايستر شرده، — رفع ايندن ايران در. اكر ايران اولماسايدى، ييله يرم بو يازيق جماعت هازايا كيدردي. شاد كونمزده ايران بزه كوزل «طربلر» حقه بازلار، كندير بازلار، ميميون اوينادانلار، آبي اوينادانلار كوندريه.

دينى احتياجلا ريزنه رفعى ايچون ناهر واعظلر، رسالدر، مرثيه خانلار، سيدلر و درويشار كوندريه. خلاصه آله آباد اينه سين و بد نظردن محافظت ايتسين. ياقشى ولايت در.

حتا مسلمان قرداشلار سويته ديكيم متعت ارتق نرومنى نظره آلاق خصوصى سيد، روضه خان، واعظ، طرب و درويش فابريقالارى تاسيس اولوبدر.

كوتورده منلا (كوكمه) اى. بو يرئك اهاليسى تماماً سندنلر؛ بو كنده كيشه آنجاق آرزاد، اوشاقى و قوجا كيشيلردن باشقا بر جانلى كورمزسك. قالانلارى هاموسى داغلوبلار ولايتلره كند به كند، شهر به شهر، مسجد به مسجد، تكيه به تكيه كروب خس توپلايرلار و ايلده بر دفعه ايولرينه قايدوب، عائله ليله كوروشوب كتيرديكلى پوللارى جابه جا ايدوب ينه كيديرلر قازانچ دانجا.

بر اللى — آلتش ايل بوندان اقدم ايکي نفر كوكمه رلى سيد: برى سيد احمد و برى سيد صمد قافقازا وارد اولورلار. بونلار هرچه كزيرلر اللرينه بر شى دوشمير؛ مسجد حياطندا مات، مايوس هر ايکي يولداش ديز لرينى قوجا قلوب يمان كونلره دوشديكلرينه آغلوب دردلرينه چاره فكر ايديرلر. سيد احمد دبير:

نمازی قیلوب آخوندك وعظنه قولاق ویریرلر.
جمعه کونی، مسجد جماعتله دولو ایدی. قاپیدا تانیش اولمایان بر
«یا جدا» سسی ایشیدیلدی. جماعتک هاموسنک نظری قاپییا دوندی.
سید احمد آیاق یالین، سینه چاک، باشنا دوکه -- دوکه مسجده داخل
اولدی، منبره یاقینلاشوب دیدی:

— ایهاالناس، بورایا سید صمد آدلی بر شخص کلمیوبدرمی؟
— خیر کلمیوبدر. کلسهیدی بیلردیک.

— هیهات، هیهات! مکر منیم رویام سهو ایش، مکر من اویله کناه
کییره مرتکب اولمشام که، جدید مندن یوز دوندروب و من سهو رویالار
کوردورم. وای منه! وای منه!

بویله دییوب، سید باشلادی شارپ ها شارپ تپهسنه چیرپماغا.
آخوند یریندن قانقوب سیدک قوللارینی دوتوب ساقلاادی.

— آقا سید. ساکت اونک. نه واقع اولوبدر که، توز کره بویله چرا
ویریرسکر؟

— من بدبخت! من نا امید! من فنک زده!

— برجه بویورک کورک نه واقع اولوبدر.

سید آغلار کوزیله باشلار:

— من کرمانشاهدا ایکن. کیجه رویاده جدیدی کوردیم، بویوردی:
«ای منیم بدبخت اوغلو، سنک یدینجی باباک سید صفا «اوزون قولاقلی»
کندینده ایکی یوز اللی ایل بوندان مقدم مدفون اولوبدر؛ او مؤمین، کشف
کرامت صاحبی بوجود ایدی. بوندان اولهامو دردلیلر، مریضر، شکستر،
معیوبلار اونک قیریندن دردلیینه درمان آلاردیلار.

او قبرک ایمدی یه دک مجهول قالماسی اولادینه عیدر. البته صباح یولا
دوشرسک «اوزون قولاقلی» کندینه. سنکله بر وقتده منیم اولادیمدن سید
صمد آدلی برقر اردبیلدن همان «اوزون قولاقلی» یه وارد اولاجاق اونکله
باهم کیجه یاریسندان سوکرا کندک اطرافنا چیقوب کزرسکر؛ قبر توی

تویینی نشان ویرر. ایمدی من کلمشم، سید صمد یوقدر. مکر من کوردیکم
رویای و سوسه ایش، خیالات ایش. وای منه! وای مصیبتا!...
سید ینه باشلادی تپهسنه یومروق اندیرمکه. آخوند اونی بر نوع آرام
ایدوب، ایوینه تکلیف ایتدی:

— بویورک بزیمن منزلده بر قدر راحت اولک یقین آجلنگر وار.

— یوق، من آجمدان تولرم، اما سید صمد کلمدینجه دیلیمه نه چو
رهک، نه سو وورمارام.

مسجدک اورتاسندا بونلار قوجاقلاشدیلار و باشلادیلار آغلاماغا.

بو حالدا مسجدک قاپیستندان وحشیانه بر سس ایله «یا جدا» ایشید
یلدی. تمام جماعت نظرینی قاپییا طرف دوندردی.

سید احمد سید صمدی کورن تک جماعتی باساباسا اونا طرف یو کوردی.
سید صمد ایسه، سید احمد طرفه یو کوردی. مسجدک اورتاسندا بونلار قوجا
قلاشدیلار و باشلادیلار آغلاماغا.

سیدلر آنغلا بیردیلار، جماعتده بر سوزی قویون تک آغز — آغزا
ویروب «صلوات» چکیردیلر.
آقشام سیدلرک هر ایکسی آخوندک ایوینه قوناق کیتدیلر، کندک آق
سقاللاریندان دا نیچه نفر آخوندک ایوینه جمع اولوب کیجه یاریسنادک صحبت
ایتدیلر.

معلوم اولدی که، سید صمدده همان کیجهده ارده بیلنده پیغمبری
رویادا کوروب، بر باش دوروب «اوزون قولاقلی» به کلوبنر.
کیجه یاریسی جماعت داغیندی، سید احمده و سید صمدده خصوصی
بر منزینده یورغان دورک سالدیلار.
ایوینه که، ایکی یولداش تک قالدیلار. سید احمد سید صمدده دیدی:
... داداش، دییه سگ قوماریمز دوتوبنر. بونا بریم نولوب قالان
یریمیزدر!

سید صمدده یولداش دیدی:
- باقی ایسی کور که، من کیجه تدبیری شخصم. بوینه تدبیر هیچ
کسگ عقنه گنزدی.
کندک آدی «اوزون قولاقلی». جماعتی ده اوزون قولاق.
ایکی سید عمامه نی بر طرفه، عبانی او بری طرفه آتوب بر قدر اوینا
دیلار. آخری ییقیلوب یاتدیلار.

بر آیدا بوندان سوکرا اطراف جماعتی هر کون سیدلره ندر، تصدق
و خلعت کتیرمهده ایدی.

بر آیدان سوکرا سید احمد دیدی:

— بیلرسگ نه وار؟

— نه وار؟

— جماعتک ترددی آزالوب، خلق بو ساعت اوجاغک آچیلماستا
منتظردر. کرک بو کیجهدن ایشه شروع ایدهک.

— چوق عجب چوق کوزهل.

کیجه یاریسی ایکی یولداش کندک کنارینا قبرستانا طرف کیتدیلر.

کند جماعتی هاموسی ایسته دی اونلار ایله مقدس قبری آقارماغا کیتسینلر.
سیدلر راضی اولمادیلار، دیدیلر که، سیزک آرا کردا بینمازلار، اوروچ
دوتمینلار، یتیم مالنا قصد ایدنلر، زنا کارلار، عقیده سی سست اولانلاروار؛
سینر بزیمله کیتسه کز بز قبری تاپا بیلمه ریک؛ کرک بزیم یانمزدا بر ذی
نفس اولماسین.

جماعت مایوس ایولرینه قایتدی سیدلر کیتدیلر.

ایوان بو یانی چوق کروب دولاشوب آخردا بر نولمش ایشک سو
موکلری تاپوب بر قبر قازوب اورادا دفن ایتدیلر و سحر دسته -- دسته
کلن جساته کورستروب دیدیلر که، آقاردیغمز سید قبری بودر.
او کوندن زیارت باشلاندى.

ناخوش کلدی ساعتی کیتدی، چولاق کلدی. آياقلی کیتدی:
کور کلدی --- کورلی کیتدی.

سید قبرینت سسی جمیع قضایه حتا اوزاق نولکه لرمده یابیندی. اوجا
غک کرامتینه سیدلر توزلری ده معطل قالیشدیلار.

قانون طبیعتدر: بر قوری آغاچه یا بر داشه صدقیله اینانوب بر مطاب
سویلیه سن یقین آلاسان. بویله آغاجلار و داشلار مشرق زمینده چوقدر.
بووقعه دن بر ایل کیچدی بر کون سید احمد دیدی:

— سید صمد بیلیرسن نه وار؟

— خیر بیلیرم.

— بن ایستیرم بر وطنه کیدیم. شکر اولسون آلله قوماریمز دوتوب
یاقشی پول قازانمیشیق، خداوند عالم بو جماعتک قولاغنی بر آزدا اوزا
تسون. من بر ایکی آیلغه کیدیم آرواد اوشاغه باش چکیم، سن ده من کلنجه
اکلش بورادا مجاورک ایت. من قایداندان سوکراده سن وطنه کیدرسن؛
اما بر شرط وار: کرک من قایداندان سوکرا منیمله حلال حق حساب چکه
سن؛ اوجاغک مداخلینه خیانت ایتیمه سن.

سید صمد سوز ویردی که، اونک مداخلندن برغروش او یان بویان

ایله مهنسون.

سید احمد کیتدی.

سید صمدہ تکلک ال ویروب اونی آلتی اونی یدی یاشیندا بر قیز صیغه
ایلیوب اوجاغک قیراغندا اکلشدی.
پول بر اوجدان سیل کبی، سید صمد هر کیجه جوجه پلووی بیشیروب
نازلو آروادیله آغیز لذتیله بیر.

ایکی آی تمام اولدی. سید احمد سفردن مراجعت بویوردی.
بر ایکی کون یورغونلغنی آلاندان سوکرا سید صمدی چاغروب،
حق حساب ایسته دی.

سید صمد بر دفتر کتوروب سید احمدک قابقنا قویدی و دیدی:

— اولان مداخل بودر.

سید احمد مداخلی آز کوروب، یولداشیندان شبهه نندی و دیدی:

— سید صمد، بو مداخل کیچمشلره کوره چوق آزدی؛ کرک مداخل
نه اینکه ایکی ییله بلکه بر آزدا آرتیق اولایندی. یقین بوراده بر قدر پول
یاددان چیقوب یازیلما یوب.

سید صمد باشلادی آند ایچمه که: آند اولسون جدیمه، قرآنه، یولدا
شلقدا ییدیکمز چوره که، آند اولسون آتام سید قوربانعالی نک کورینا بورا
ده بر حبه اویان — بویان اولما یوب.

سید احمد دیدی:

— آندیکا اینانیرام. اما کرک بر شیهده آند ایچوب منی درست

شکدن چیقارداساک.

— باش اوسته، ایستیرسک قرآنه ال باسیم.

— یوق، قرآن لازم دکل: دیکلن آند اولسون بو قبرده یاتانا که بو

حق حسابدا نقصان یوقدر.

سید صمد فکره کیتدی، بر آزدان سوکرا باشینی قانخروب، دیدی:

— سید احمد، ییلیرسک نه وار؟

— خیر ییلیمیرم.

— بو قبرده یاتانی سنده ییلیرسک، منده. بونکله ییله آند ایچمییه جکم.
حقیقت حق حسابدا بر نیچه مبلغ قلمدن دوشوب.
بونی دییوب حقیقی حق حسابی کوستردی.
سیدلر اوپوشوب، ینه تجارتلرینه مشغول اولدیلار.

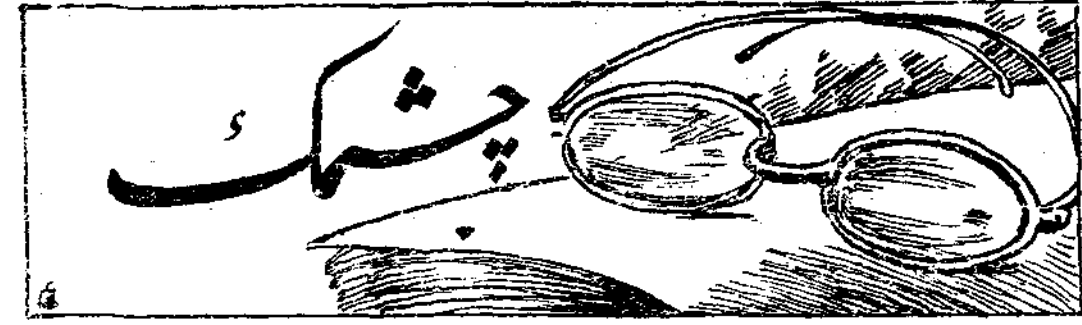
— قايىنى دوكن كىمسك؟
— منم عباسقى، محمود بىكك نوكرى.
— نه وار، عباسقى، خىردرمى؟
— خىر اولماش نه وار، بىكك چىشمكىنى كوتورمىشسىز. آغام دىير
دى وىرسىن.

— كىت آغاكا دىكلن قاباقچا بر ماساسنك اوستتى آقتارسىن. سوكر
سنى كوندرسىن. چىق. كىت منده چىشمك فلان يوفدر.
نوكر قايىدوب، احوالاتى آغاسنا يتىرىن.
محمود بىك هر چند چىشمكى تاپمىشدى، بونكه بويله تفريح ايچون
دوستى احمد بىكى بر نوع دىلخور ايتىك فكرينه دوشور.
پنجره نك قاباغندا دوروب، كوچهيه باقاركن. كورور احمد بىكك
اوغلى مهدى كىدىر، او ساعت دا ياندىرىن.
— مهدى، سن انده، ايوه چاتان تك آتاكا دىكلن منم چىشمكى
كوندرسىن.

مهدى نك داليجا احمد بىكك قومشىسى تازىن قونونى كورور.
— قولى، من تولوم، احمد بىكك قايىسندان كىچنده اونك دروازه
سنى تاقىلدا، دىكلن منم چىشمكى سىهوا آپازوب، اونى كوندرسىن.
خلاصه او كونى اوچ — دورت آدامدان. و صباحى كونى ينه بر
دورت — بش آدامدان سفارش ايندوب، احمد بىكك دن چىشمك ايسته يىر.
اوچنجى كونى احمد بىكك ئوزى كلىر محمود بىكك ايوينه؛ اون بر آز
چىرتىق چالوب اوينا يىر؛ سوكر دىير:

— صباح كىدىرم واغزالا، اوراداندا اويانا كىدىرم. هر نه يىليرسك
بوندان سوكر ايله.

بر ايكى استكان چاي ايچندن سوكر احمد بىك دوروب كىدىر.
محمود بىك اكلشوب، احمد بىك كىدهسى يولدا اولان جمىع دوست
آشنالارىنا مكتوبلار يازوب، همان آقشام يولا دوشن فايظونالارلا كوندرىر.
او برى كونى احمد بىك بر فايظون دوتوب شهردن چىقىر؛ برنجى

شهرم زده مشهور آدواقات محمود بىك اهل كيف و اهل داماغ بروجود
ايدى: اهل ايدن هر يوره كى دارىخان ايسته ينده كى بر قدر كيفى آچىلسون،
كىدردى محمود بىكك صحبتته. و حقيقت اونك ياندا اكلشور ايكى اوچ
ساعت دنيا قىدىنى يادىندان چىقاردادى. محمود بىكك منزىلنده لطيفه لر
دائىشوب كونى كىدن سواى بر ايش اولمازدى. شهرىك جمىع ظريف لر
ينك يىغىنجاغى محمود بىكك منزلى ايدى. بونى دا قىدا ايتىلمى يم كه، ايش
وقتته هر بر كنار صحبتى آتوب. چىدا ايش مشغول اولاردى. شهرىك
قابل آدواقاتلار يىندان سايىلاردى.

محمود بىك كىتاب و غزتهيه عاشق بر آدام ايدى. چوق كوزهل بر
كىتبخانهسى وار ايدى. و روسيه ده چىقان غزته لرك زبنده لر ينه هميشه نك
آبونه چى ايدى. هر وقت كىسه يىك ماساسنك اوستتى غزته لر نه دولو كورر
دىر. دوست آشنالار چوق وقت اونك ياندا خصوصا غزته او قومغا كىدردىلر.
محمود بىكك عزيز دوستلار يىندان ميرزا احمد بر كون اكلشوب، كو
زبنده محمود بىكك چىشمكى بر ايكى ساعت غزته او قوياندان سوكر،
دوروب خدا حافظ ايندوب كىدىر.

احمد بىك كىدنن سوكر احمد بىك چىشمكى ماسانك اوستنده
كورمىوب، كسان ايدىر كه. احمد بىك سىهوا چىشمكى ئوزيله آپارمش اولار.
اوساعت نوكرى احمد بىكك داليجا چىشمكى كىتىرمك ايچون قاچىردىر.
لاكن نوكر كىدنن سوكر، محمود بىك غزته لرى آزالايوب، چىشمكى
غزته لرك آلتندان تاپىر.

نوكر كلوب احمد بىكك قايىسى دوكور.
احمد بىك چىقىر.

منزىلە چاتان تىك؛ باققال كوسا بخشعلى كلىر:

— احمد بك سلام عليكم.

— عليك السلام، پاشا، كيفك نىجەدر؟

— نىە سىزىك دولتىكردن. شەردن چىقاندە محمود بىكى كورمەد كىر كە؟

— بر كون ايره لى كوروشدىك، نىجە؟

— هيچ، ھلە بودر مە بر كاغذ يازوبدر كە، كويا سىز اونىڭ چىشمىكى
آپاروبىسكىز. يازىر كە، سىڭ دكانىڭ قاباغندان ئوتەجك البتە منىم چىشمىكى
اوندان آلوب كوندەرە سىڭ؟

احمد بك اوقاتى تلخ اولمش جواب ويرير كە، قارداش محمود بك
منىملە ظرافت ايدىر. ياز كلن كە، چىشمىكى ماسانىڭ اوستىدە قويوب كلىشم.
كوسا بخشعلى اينانار، اينانماز كىدىر.

فایتونچى آتلازا بر آز آرپادان سودان ويروب قوشوب يولا دوشور.
ايكى اوچ ساعت يول كىتمش، كورور كە، بر آتلى سرعتلى دالدىن،
«دايان، دايان» قشقىرا — قشقىرا كلىر.

فایتونچى دايانمىر. آتلى يتيشير.

— فایتوندا كىدن احمد بك دكل مى؟

— بلى!

— سلام عليكم. باغشلايىڭ، احمد بك، سىزى يولدىن ايله دىم. سىز دە
محمود بكىڭ چىشمىكى وار. يازوبدر كە، كور كى قالمىشام، نە كتاب اوقو
يا بىلىم، نە دە يازى يازا بىلىم. احمد بك يقين سىزىك ايوك ياندىن ئوتەجك،
منىم چىشمىكى اوندان آلوب بز آدم ايله كوندەرە سىڭ .

احمد بك آند ايچوب، بونى دا ايناندىرير كە، بو ظرافتدر، اوندا
چىشمك يوقدر.

ايكىنچى منزىلدە، احمد بك فایتوندىن دوشوب بر نقر آشناسنى كور
مك ايچون بازارا كىدىر.

نالبند پاشا آت آياغنا ميخ چالدىقدا، بونى كوروب، النى ساقلاير.

— باغشلايىڭ، سىز احمد بك دكلمىسكىز؟

— منىم، نىجە؟

— محمود بك كاغذ يازوب، اونىڭ سىندە چىشمىكى وار، زحمت اولما
سا وير كىدن آدم وار، كوندىریم.

احمد بك غىظدىن داھا ئوزىنى ساقلامىوب دىير:

— محمود بك دە غلط ايله يير، سىندە، رحمتىڭ اوشاغى قويمازسىز
يولمىزلا كىدەك جەنمە.

— بك، ھارايا كىدە جىكسىڭ كىت، سوزىم يوقدر؛ داھا منىم تھىيرىم
نەدر، اوستمە غىظلىرىڭ. ويرمىرسىز يازارام كە ويرمەدى.

— ياز كلن ويرمەدى!

— باش اوستە!

احمد بك نالبند پاشادان ئوتوب، آشناسنىڭ دكانا كلىر. آشناسى
اول بونىڭلا كوروشدىكە محمود بكىڭ چىشمىكى ايستە يير.

احمد بك چاتىر واغزالا، كاروانسراڭ قاباغندا دايانان تىك، كاروا
نسىراچى قوربانوف كلوب سلام ويروب «خوش كلك» دىيندىن سو كرا
محمود بكىڭ، چىشمىكى ايستە يير.

احمد بك بونى دا باشا سالىر كە، بو محمود بك طرفدىن يولداشلىقدا
بر ظرافتدر.

بر نىچە كون احمد بىكى دىندىرەن اولمىر. بر كىچە ياتدىغى زمان
كورور قاپونى برىك چىرىپىرلار. قاپونى آچوب كورورلر آچىق كندلى صمد
يوز باشىدر.

— صمد يوز باشى بو كىچە يارىسى خىردىمى؟

— احمد بك بورايا دوشوب؟

— بلى.

— او كا دىيىڭ كە، اوندا محمود بكىڭ چىشمىكى وار، ورسىن. صباح
كرك بورادان پوچتا سالوب كوندىریم.

احمد بك دە لى كى يرىندىن قالىير.

— آكە، ھېند اوشاغى، من چىشمك اوغرىسى ايدىم؟

صمد يوز باشى دا هر آدامدان سوز ساقليان دكل. جواندا دبير:

-- هپند اوغلى سن ئوزك سگ. محمود بك كى داغدان آغير كىشى
مكر يالان يازير. يا اينكه من اوشاغام كه، بو كيجه ياريسى ايكرمى ويرست
آت سورديرم؟ چوق دانىشيق لازم دكل؛ دىنمز سويله مز چشمكى
بو ساعت وير. يوقسا آلمامىش ياقا كدان ال كوتورمرم.
بر قدرده كفتكودان سو كرا صمد يوز باشنى چاغريرلار ايوك ايچنه،
يورغان دوشك ويريرلر ياتير. صبح احمد بك دبير:

-- صمد يوز باشى، منده چشمك فلان يوقدر؛ بلكه سهوا كوتوروب،
ايوده قويمش اولام، اوغلوما يازارام، تاپوب، آپاروب ويرسين.
بويله لكه بر نوع اونى ساكت ايندوب يولاساليرلار. خلاصه احمد بك،
تفليس كيدير -- چشمك ايسته يرلر، باتوما كيدير -- چشمك ايسته يرلر؛
كنجه يه كيدير همچنين، باكوبا -- همچنين. آخر لابد قالوب، باش كوتو
زوب تور كستانا قاچير. بورادا ايكي ايل قالير. داها تور كستاندا اونى دىند
يرن اولمير. ايكي ايلدن سو كرا ينه قايدير قافقاز: شهره كيتسيوب، آجلار
كندينه كيدوب عباس بكث ايويته دوشير.

قىش كيجه لر ينت برينده احمد بك و عباس بك بوخارى كنار يندا
اكلشوب توراج كبابى ييدىكلرى حاندا كوروزلر قاپى آچيندى، بر نفر باشى
كوزى ساريقلى، كيردى ايچرى. بو آدام باشلغنى باشندان آچنجا تانيلير.
صفتى آچيلاندا كوروزلر كه، بو سوداگر مشهدى داداشت قارداشى على
اكبردر.

على اكبر هرچه ايسته ير سلام ويرسين، سويورقدان دىلى دوتولديقندان
باجارمير. ابو صاحبى قانقوب تر اونك قولندان دوتوب، كتيروب بوخارينك
قيراغندا اكلشديرير. بر آزدان سو كرا على اكبرك دىلى آچيلير، ابو صا
حبي سورشور:

-- آى على اكبر، بو قيامتده نه دوشوب در سنه بر بويله يول آت سو
روب كلميسك، خيردرمى؟

على اكبر دىلى كوجله سوز دوتاراق آنجاق بو جوابى ويره ييلير:

-- چه . . . چه . . . چه چشمك . . .

بو كىفيت احمد بكى بالمره حالتندن چيقاردير. قالقير باشلاير اوتا
قدا او باش بو باشا كىتمكه:

-- رحمتك اوغلى، ظرافت بر كون اولار، بر آى اولار، بر ايل
اولار. تفليس قاچديم -- اولمادى، تور كستانا قاچديم اولمادى. . . من
باشى كوتوروب دنياداندا كه قاچا بيلمرم.

-- على اكبر قاداك آليم، محمود بكى تانيرساك. بودر ايكي ايلدن
آرتقدر منيمله بو چشمك ظرافتنى باشلايوب. صباح بو سويوغا باقمايوب
بر باشا كيدرم شهره، ئوزيله كوروشوب، بو مسئلهنى قورتارارام.

على اكبر هيچ وعده اينانمازدى كه، محمود بك كى بر محترم آدام
بو قيشك قىامت كوندنه اونا اون -- اون بش ويرست يول آت چاپديرسين.
نهدر؟ منيم احمد بكله ظرافتم وار. يقين ايتديكه، حقيقت احمد بك اونك
چشمكى كوتوروبدر: و ايمىده كه. شهره كيدير. يقين حسابلاشار.

سحر احمد بك چى ايچوب. شهره روانه اولدى.

محمود بت كون اورته نهار ايتديكى زمان. برده كوردى كه. احمد
بك قايدان كيردى. اونك قباغنا كيدوب. هميشه كى كى باشلادى چير
تيق ووروب، آينوب اوينا ماغا. اها كورديكه. احمد بك دو كمش آدام تك
دوروب بونك حر كته جواب ويرمير. بردن احمد بكث كوزيندن ياش جارى
اولدى و ديدى:

-- آى جانم. بويله ده ظرافت اولارمى. بر ايكي دفعه ظرافت ايتك
كفايتدر. بوتون دنيانى منيم باشما تنك ايتيسك. من بدبختدن نه ايسته ير
سك. سنى آند ويريرم بالالازيكك جاننا. آتا كك كورينا بر یرده ييدىكمز
دوز چوره كه. داها مندن ال چك قوى راحت كوزا باش آپاريم.

محمود بك سوز ويرديكه. بوندان سو كرا اونكلا ايشى اولماسون.
آنجاق ديدى:

-- سن بورادان كيدنده ديدك نه بيليرسك ايله، منده بيلديكى
ايله ديم. اليمك سويىنى سنه كوسترديم. بوندان سو كرا آند اولسون اوغلو
مك جاننا چشمك سوزينى ديلمه ده كتيرمرم. كل اوپوشك، بارىشاق.

محمود بك و احمد بك قوجاقلاشوب اوپوشدیلر و اكله شوب بر یرده
نهآر ایتدیله.

احمد بك كیتدی.

محمود بك دوغرودر، بو كوندن، اوندان ال چكدی، داها چشمك
سفارشنی اونا ایتمیردی، اما بو احوالات جمیع شهره یاییلمشدی، دكانلار
دا، بازاردا، ییغینجاقلاردا، آنجاق محمود بك ایله احمد بكك چشمك
احوالاندان باشقا صحبت یوقدی.

احمد بك بوندان دا دیلتنك اولوب، همیشه لك خانه نشین اولوب، آلتی
یندی سنه ایویندن چیقمادی. شهرده بویله دانیشیردیله كه احمد بك خط
دماغ اولوب، دوغرودر بونی ئوز عائله سندن سوای كورن یوقدی، اما هامو
بونی دوغرو بیلیردی.

آخر كونلر احمد بك ایوینك اوستنده چكینن صلات، اونك وفات
خبرینی شهر اهلنه یتیردی.

جماعت هر یردن دسته — دسته اونك تشیع جنازه سی ایچون جمع
اولدیله.

احمد بكك نعشینك اوستنده هامودان چوق آغلایان و «قارداش وای»
دیوب باشنا دوكن محمود بكدی. دوستنك دفنی ایچون حتا محمود بك
یوز مناتدا پارا ویردی.

قارا ساچلاری چكینه تو كولمیش، باشندا قارا كندیر ایله ساریلمش
طیلسان، قارا اوزون قورشاغنادك سقال، قارا بویوك و سورمه یی كوزلری،
بویوندا بر پوت كلن زنجیر، آرقاسندا بر جیران دریسی. . . بو ایدی
اونك قیافه سی.

یول كیننده هیچ كسیله دانیشمازدی، هیچ كسك سؤالنا جواب ویر
مزدی. دیلندن آنجاق بو سوزلر ایشیدیلردی:

— حق موجود! حق موجود!

بو سببه اونك آدینا هامو «حق موجود» دیردی.

اوشاقلار اونی كوچه ده كورنده هر بری بر یانا قاجوب داغیلاردی.
آنالار اوشاقلارینی قورقوزماق ایسته ینده دیردیله: «اودر حق موجود

كلیر» یا اینكه «حق موجود» كل بونی آپارا!

اوشاق نه قدر آغلان اولسایدی، فورا ساكت اولاردی. نه اینكه
اوشاقلار اوندان قورقوردیلر، حتا بویوك آداملاردا اونك مهیب قیافه سندن
چكینردیلر.

هر بر ایوه كیتسه ییدی، البته اونا پول ویرردیلر، و دیردیله كه اونی
الی بوش یولا سالماق عائله یه بدبختك كتیردی. درویش پولی آلوب
«حق موجود» دیوب كیدردی.

بویوندان آسدیغی آغیر زنجیرك نه اولدیغنی هر كس سوروشسایدی،
جواب بو اولاردی:

— حق موجود!

خلق «حق موجود»ك بر كرامت صاحبی اولدیغنا شك ایتمیردی.

بری دیردی — جادو كردد، بری — ساحر در، بری — کیمیا كردد.

خلاصه هره بر آد قویاردیلار. حتا دییردیبلر که، اونا ایتلر هورمیرلر، قاپیلار دا توپوقلار، کوچه لرده قوشلار اونی کورنده قاجمیرلار. «حق موجود» مسجد حیاطندا بر پنجره ده اکلشردی، مسجده تحصیل ایدن طلبه لردن بریسی ئوز کوزیله سرچه لرك هر کون کلوب «حق موجود» ک منزیلنه دو لوب، اونک دورت اطرافندا آتیلوب دوشدیکلرینی کورمشدی. طلبه یقین ایتمشدی که. «حق موجود» ک شیاطین ایله علاقہسی وار و اطرافندا آتیلوب دوشوب جو ققولداشان سرچه لر هیچ برشی د کللر مکر اینکه اجنه و شیاطین. قالان طلبه لرده هاموسی بونا اینانمیشدیبار.

بعض اوقات نیچه کونلرله «حق موجود» ک قاپی سندان قفل آسيلمش کورردیلر. اون — اون بش کونلر ایله ایتیردی؛ هیچ یرده اونی «کوردم» دین اولمازدی. کیمی دیردی که، یقین مغازه لرك برینده ریاضته اکلشوب، اما آخوند و مولالار سرسام خلقی ایناندریردی که، بو کونلرده کیجه خوروز بانلایان زمان کیمیا اودی ایشیق ویرز؛ و اونیده آنجاق اهل تقوا کورر. «حق موجود» ده اهل تقوا اولدیغندان یقین کیمیا اودی آقتراریر. آخوند علاوه ایدردی که، بونی ئوزیندن دییر. بو فتره نی میردامادک «مجمع الکرامات» یندا و حکیم فیندیرسقی ننگ «کتاب السرائخیات» ندا کوروب.

آخوند موللا سرسام نفوذلی بر وجود اولدیغندان هامو اینانمشدی. بونا یوره کدن اعتقاد اینلردن بریده نسخه بند مشهدی اکبر اولمشدی. بو شخص نسخه بند اولدیغندان ئوزینی علم کیمیایه دارا حساب اید یردی. کیمیا یولندا، یعنی دمیری و میسی قریلا دوندرمک یولندا چوق پارا لار صرف ایتمشدی. کیمیا اودینگ معین کیجه لرده ایشیق ویرمه سنی اودا میر دامادک و حکیم فیندیرسقی ننگ کتابلاریندا اوقومشدی. حتا نیچه کیجه کیدوب میشده قالمشدی. اهل تقوا اولمادیغندان اونی تاپا بیللمه مشدی. مشهدی اکبر آخوندک مبارک دینندن بو سوزلری ایشیدوب، «حق موجود» ایله دوستلاشوب اوندان کیمیا کرک ئو کره نمکی قراره آلدی.

«حق موجود» ی نیچه دفعه مشهدی اکبرک ایوینه کلوب کیدن کور دیلر. مشهدی ننگ بر نوع علم کیمیادان باشی چیقدیغنی بیلوب یقین ایتدیبلر که،

مشهدی «حق موجود» دان کیمیا ئو کریر.

کونلرک بر کوننده «حق موجود» ینه یوق اولدی. نیچه کون قومشی لار اونک مشهدی اکبرک ایوینه ترددینی کورمدیلر. مشهدی اکبرک قومشیسی بر دفعه اوندان خبر آلدی. — آ مشهدی، بو «حق موجود» کورسک ینه نیچه اولوب هیچ کورونبیر.

مشهدی بو سوزی کنایه حساب ایدوب دیدی:

— من نه بیلوم نیجه اولوب، اونک پیشهسی آیلازلا ایتوب، ینه یوزه چیقماقدیر. برده کورده جکسک چیقدی بازارا. برده بونک مندن سوروشماغث معناسی ندر؟ من «حق موجود» ک تای توشی دکلم، یولداشی دکلم. مشهدی بویله کمان ایدیردی که، «حق موجود» ک بونک ایوینه کلوب کیتدیکنی هیچ کس بیلمیر. اما بریم شهر او یله شهر لردن دکل؛ کیجه خاوت اوتاقدا بریسی آروادینه بر صحبت ایده؛ صبح اونی تمام اهالی بیلر. بویله جماعتدن «حق موجود» فلان کیزلتمک اولماز.

«حق موجود» ک ایتمک صحبتی بودفعه شهرده ئوز که بروضیت آلی. صحبت آراسندا اهلیدن بری آروادینا ظرافته دیدی:

— یقین مشهدی اکبر «حق موجود» دان کیمیا ئو کره نندن سوکرا اونی ئولدوروب که. کیمیانی اوندان باشقا آداما ئو کره تمهین. آرواد سحر حمامدا حلواچی آروادی خان صنمی کوروب دیدی: — آقیز، خان صنم. بر سوز دییرلر آخر. . . دییرلر. مشهدی اکبر «حق موجود» ی ئولدوروب.

— آقیز، او، اونی نه ایلیه جک ئولدوروب، «حق موجود» بر یوتسول دیلنچی دوریشدر، اونی دا ئولدورلرمی؟

— آخر او کیمیا بیلیردی. مشهدی اکبر اوندان کیمیانی ئو کرونوب، سوکرا دا ئولدوروب.

— باق، بو عقل کسن ایشدی.

خان صنم خالا، فاطمه نسایه سویلدی، فاطمه نسا امیر عالی اوعلی علی عسکرک آروادی کل خانمه دیدی. کل خانم — پری نسایه، پری نسا —

جهان بانویا، جهان بانو — یویوجی الله یتره، یویوجی الله یتر — غزیت ملکه. خلاصه بو خبر تمام شهرک آرواتلارینگ آراسنا یاییلدی. مشهدی اکبر «حق موجود» دان کیمیا ئو کره نوب سو کرا دا ئولدوروب. آخر بونی دا بیلمک لازم اولدیکه، — ئولدورن دن سو کرا اونگ نیشینی نه ایله یوب؟

بری دیدی «زیر زمینده باسدیرمش اولاجاق» بری دیدی: «دولتلی آدامدر، قویار بر چووالگ ایچینه کوندرر شهردن چوله بر یرده باسدیرار لار»، بری دیدی: «یوخ نه لازم باسدیرماق. تک آدام باچارماز، شهادت یاننادا باسدیرسا آخردا اوستی آچیلار. من بیلیرم: یقین اونی ئولدوروب بدنیه تندیره باسوب یاندیروب. آیری جور سیچ اولایلمز». بو نظریه آرواتلار مجلسلرینده چوق دانیشلیدیقدان سو کرا محقق بر صورت آلدی و آرواتلارک هاموسی بر دلیل ایله دییردیلر:

مشهدی اکبر «حق موجود» ی ئولدوروب، بدنیه تندیره باسوب یاندیروب. حتا آرواتلاردان نیچه نفر قتل ایدیردیلرکه، پیگ قوقوسندان مشهدی اکبرک ایونینگ یانندان ئوتسک اولمیر. مشهدینگ قومشیسی بر آرواد تکیهده اطرافندا اوتورانلارا قتل ایدیردی که:

«حق موجود» آخرنجی دفعه مشهدی اکبرک ایونیه کلندن سو کرا دورت بش کون کیجه ار مشهدی نگ قاپیسندان کلن پی قوقوسندان یاتماق اولمادی. ینه قابقجا کهان ایتدی که، قومشی دا سابون خانه آچوبلار. اما سوروشوب ییلدی که، قومشی دا هیچ کس سابون بیشرمیر، ایی مشهدی اکبرک حیاطندان کلیر. بو فکره آخردا کیشی لرده شریک اولدیلار، و باشلادیلار مشهدی اکبره اکری باقماغا.

بر کون مشهدی اکبر دکاندا اکلشیدیکی حالدا قاراداوی کلوب خبر ویردی که، پریتاوا اونی ایسته ییر. عمرینده پریتاوا قاپیسی تانیمیان مشهدی اکبر قاتوب دکانی باغلابوب قاراداوی ایله کیتدی.

بزاز کر بلاری مختار احوالاتی کوروب عطار اوزون بورون خدا ویردینی سسلدی:

— خدا ویردی، آشنا کی پریتاوا آپارتدی، «حق موجود» ک کیمیا سنی بوروندان تو که چکلر.

اوزون بورون خدا ویردی کولوب جواب ویردی:

— پس کناهنز بر یازیق درویشی ئولدوره سگ، اونگ قانی یرده قالارمی؟

پریتاوا، مشهدی اکبری کورن تک ئوز قاینه سنه چاغروب، قاپینی باغلادی. اوتاقدان آنجاق ایکی نفر قالدیلار.

پریتاوا اکلشوب، مشهدی اکبره ده یر کوستروب دیدی: .

— مشهدی سز ئوز کر ییلرسکز که، منیم نه قدر سیزدن راضلغم وار؛ خصوصاً سزک همیشه ئوز کسبکرده اولوب، باشی آشاغا ناموس ایله چوره ک قازانماغکز، حکومتک امرلرینه یوره کدن تابع اولما کر بر پاره حکومت النده اولان جمعیت خیریه لردن پولی مضایقه ایتمه مکر همیشه امنای دو لتک التفاتنا سیزی نایل ایدوب.

من سیزه زحمت ویروب بورایا چاغرمشام، اما نه ایتملی دوغرودر، چوقدا خجالت چکیرم، چونکه منیم بوینما قویولمش وظیفه چوق آغروظیفه در. اما باغشلیاسکز قوللوق امرینه اطاعت ایتمک ده بزیم بورجمزدر.

شهرده کرن شایعاتدان مخبرسکز و منده امر اولنوبدر که، سیزی دانیشدیروب، برات انقول یازوب سلیستچی یه کوندریم.

بزه معلومدر که، «حق موجود» دییلن درویش آخر وقتدر سیزک ایو کره کلوب کیدرمش و بونی دا سیزک قومشیلارکز هاموسی کوروبدر. آوغوست آیینگ بشنده همان درویشک سیزک ایو کره کلدیکنی کوروبلر، اما قایدوب کیتدیکنی کورن اولمیوب. همان کوندن درویش «حق موجود» ایتوبدر. من یقین ایتمیشم که، درویش «حق موجود» ک ایتمکنگ سیزه کلوب کیتمه سی ایله علاقه دارلغی یوقدر، بهر حال سیز تک محترم شخصه بو لکه نی اوستکزدن رد ایله مک واجبدر. اونا کوره خاهش ایدیرم بو خصوصدا بر ایضاحات ویره سکز.

پرېستاو بر ورقه كاغذ كوتوروب، قلمى انه آلوب يازماغا حاضر لاشدى.

پرېستاو مشهدى اكبرك اوغلونك ئولوم خبرىنى يا باقدا ياتان پوللا رىنك باتماسنى خبر وىرسەيدى، بر بويە اثر ايتمزدى كە، بو سوزلر اونى ياندىردى؛ ديدى:

— آغا پرېستاو، شەرك آروا تالارى آغزلارنى آواره قويوب، كوندە بر كىچە واقەدە كوردىكلرىنى حقيقت حساب ايدوب بوش شايەلر براقا جاقلاز. سيزدە اونا قيمت مى وىرە جكسكز؟ من سيزى ايناندىريرام كە، «حق موجود» ئولسيوب؛ كوردسك قضايرك هانسينا كيدوب، برده كوزە جكسكز كە، اودر بازاردا كىرىز. سيز مە اون كون مەلت وىرك من «حق موجود»ى ير ديشىكندەدە اولسا ئولسىنى يا دىرىسىنى تاپدىروب قوللوقكزا يىشئهاد اينەيم.

پرېستاو جواب وىردى كە:

— من سيزى دانىشدىروب براتاقول باغلاماغا مجبورم، و حتا — بونى سيزە بردن ذىست ايستەمەيم. كرك سيزى بورادان قارادا وويلار سليستچى نك قوللوقغا آرپاسينلار.

سليستچى سوزىندن مشهدينك آز قالدى دىلى دوتولسون. باشلادى يالوارماغا.

— پرېستاو آغا، من شەردە بر آبرو صاحىبىم، آند اولسون سيزك عزيز باشكزا، كيتدىكم مشهد مقدسە، من، مە اسناد وىرىلن يوللارك آدمى دكلم.

پرېستاو مشهدى اكبرك كىرىنە كىچمش ياغلى قويونى البتە آسانقلا براقميا جاقدى؛ ديدى:

— مشهدى، منم سيزك تمىز، مؤمن، مقدس، بر شخص اولدىغكزدا شكم يوقدر. نە ايتمەلى امرە اطاعت ايتمك منىم وظيفمدر، يوقسا منى قوللوق غمدان خارج ايدوب محكمەيە وىررلر. توقع ايدىرم، ايضاحات وىرەسكز. مسئلهسنە عارف، هميشە ئوز تكليفنى بىلن مشهدى اكبرك ساغ الى كيتدى آرخالغك جىبنە، و پرېستاودا ظن اينە كوزلرىنى تىكدى اونك، انك

حر كتنە. بر آزدان سو كرا ال جىيدن چىقدى و بر دستە اسكىناس پرېستا وك ماساسنك اوستنە قويولدى.

پرېستاو ماسا اوستنە قويولانك نە اولدىغنى كوردىسەدە، ينە، مشهدى نك كوزىنك ايچىنە باقوب سوروشدى:

— بو نەدر؟

— بر شى دكل، جناب، من سيزدن توقع ايدىرم بو پولى كوندە سكر غوبر ناتورك حرمنە، خيرىە ايشلرىنە خرچ اولنماق ايچون. مەدە بر آز مەلت وىرەسكز، من قضالارا آدم سالدىريم «حق موجود»ى هارادا اولسا تاپوب كتىرسينلر.

— بونى من قبول ايدىرم؛ بو ساعت بر قبض يازوب سيزە وىرىم.

پرېستاو ايستولك قوتوسنى آچدى. مشهدى اونى داياندىردى.

— زحمت چكەيك، سيزك سوزكر منىم ايچون قبضدن آرتقدر. اذن وىركز قوللوقكزدان مرخص اولوم.

— خوش كلكز. سيزە بر آى مەلت وىرىم. اكر بو بر آيك مدتندە درويش تاپىلماسا مەندن اينجىمەسكز.

— باش اوستە قبولمدر، الله سيزى بو جماعتك اوستىدن اكسيك ايلمەسين. خدا حافظ!

— خوش كلكز.

مشهدى كلكدى دكانا. بر آز اوتوروب، كيتدى ايونە. صباحى كونى اوچ نفر آدم اجرت اينە دوتوب قضالارا كوندردى كە، «حق موجود» ك ئولسىنى يا دىرىسىنى تاپوب كتىرسينلر.

بو فقرەدن نيچە كون كىچمش شەرك جوانلارىندان بر دستە سياحت ايچون، شەرك اطرافندا مشهور بر بولاغك اوستنە كيدىرلر. يىوب ايچدىكدن سو كرا جوانلار داغىلىرلار ميشەيە بنفشە، سائر چىچكلر درمكە.

جوانلاردان برىسى، ميشەنك قالين يرىندن كىچمك ايستەدىكە، آغاجلارك آراسندان بر خورولتى ايشيدىر.

جوان قاباقجا كمان ايدىر كە، سورىدن آيرىلمش دوقوزدر، آغاجلا وك آواسندا دولاشوب چىقماغا يول تاپمىر. ايستەير خورولتوبا طرف

قايىسى دالداڭ باغلى براوتاڭڭ ايچىندە دورت نقر. حكومت چوزە كى
يىمكە محكوم اولمشلار اكلشمشديلر.
برى (ن) قضانڭ آفت و بلاسى سابق پراقورور ايوانوف ايدى:
ايكنجيسى همان قىنانڭ پريستاوى عزرائيل بىك ايدىكە. اونڭ آديله آنالار
اوشاقلارنى قوزقوزاردىلار. ايكى نقر بازاردا دالاشاندا برى برينه دىيردى:
— قارداشم. منىم جانما عزرائيل بىك اولسامىسك. نه ايستىيرىسك
مىندن؟

ايكى ىردە قالانلاردا نيچه ايدىرله ئىلى دەشتىدە ساقلاين ايكى
قارداش قولمورلاردىلار.
شهرده پريستاودان سواى هيچ كسك اقرباسى يوق ايدى. او ايدى كه.
اونڭ ايوندىن هر كون خورەك كىيردى. پريستاو خورەكنڭ چوق
اۋلدىغىدان پراقورورىدا قوناق ايله ييردى. بعض وقت قولمورلارادا آز—
ماز چاتىردى.

بر كون نهار وقتى پريستاو يوزىنى يولداشلارينا دوتوب، ديدى:
— حضرات! سىزه بر غريبه ناغل ايله يىم. بو پراقورورى كه، كورور
سكز، بر وقت (ن) قضانڭ بلاى ناكهانى ايدى. نه ايتىملى كه، ايمدى
تقدير قضانان منىم بوزباشىما محتاج اولوب. من بونڭ باشنا، — عثمانلىلار
دىنشكن، — «تام معناسيله» بر ايت اويونى كىيردىم. اونڭ ايمدىهدهك
منىم او كله كمدن خبرى يوقدر. قوبىك ايمدى يىلسين.
من (ن) قضاندا پريستاودىم؛ قلىنچىڭ دالى ا كسىردى قاباغىدا.
بر كون آدام دوكدورمه سەيدىم كىجه ياتا يىلمىردىم، اولابو ىرك جماعتنه

كىتسین، ینه احتیاط ایدوب، یولداشلارینی سسلەيیر. یولداشلاری جمع
اولورلار. هاموسی بر یرده آغاجلاری آرالایوب یریرلر قاباغ، بر آز
کیدن سوکرا یولداشلاردان بری سسلەيیر.

— کیمسڭ، آی اورادا کی؟

جواب کلمیر.

— کیمسڭ جواب ویر، یوقسا ووزدیم.

بردن سس ایشیدیلر:

— «حق موجود!»

یولداشلار «حق موجود» ی چکیرلر ئەشیکه.

— آکیشی نیچه مدتدر، بورادا نه قاییریرسك؟

— «حق موجود!»

هر نه خبر آیرسالار جوابندا آنجاق بونی ایشیدیلر:

— «حق موجود!»

صبح جماعت «حق موجود» ی بازاردا کرن کوزور. مشهیدی اکبر

اونڭ قولندان ياشوب كتير پريستاوت قولنوغنا.

— بويورنك. آغا بودا سيزك «حق موجود» كز بيدت كه. من آدام

تولمورن دكلم.

— مكر من شت ايدىردىم، مشهیدی؟

قلینج مسلمانلاری دیرلر. بونلارک که، بیلریندن بر کون ده که نهک اکسیک اولدی، قودوروب یوللاریندان چیقیرلار. ایکنجیسی آدام دو کدورمه یین پرستاوک جماعت آراسندا قدر قیمتی اولماز؛ دیرلر: «آغزی یاوان پرستاودی».

صحبتهک شیرین یرینده مولتانی کلدی — «آله ساقلا سین». برده کوردیم هارادانسا. بو ظالم اوغلی پراقورور تعین اولوب کلدی چقیدی. بر ایکی کوندن سو کرا منی چاغیروب دیدی:

— عزرائیل بک، منه خبر ویریرلر که، سیز بورادا آدام دو کدورور سکر؛ توقع ایدیرم بویله ایشلری قویاسکر. یوقسا برده ایشیتسه م که، آدام دو کدورمیسکر، مندن اینجیمه یگ سیزی محکمه یه ویره جکم. الیم آیاغم کسیلدی، پرستاو اولوب آدام دو کدورمه مکدن ایسه کیدوب اکینجیک ایلهمک یاقشیدر.

قارداشلار، ئوز باشکرا کلوب: آزیندان هر بریکر یوز اوغورلق ایتیمیسکر. ایمدی انصافلا دیک، بیلکره آغاج دکمه ینجه بویونکرا آلیر دکر یا یوق؟

قولدورلار ایکیسی ده پرستاوک سوزینی تصدیق ایتدیلر. بریسی دیدی:

— پاپاغنی قولتوغنا ووروب چیر آتندان اوغورلغا کیدن بی ناموسک آتاسنا کرک اود وورولا.

پرستاو ناغلندا دوام ایله دی:

— بلی، الیم، آیاغم کسیلدی، آرواد کبی اولدیم، ایسته دیم استعفا ویریم، سو کرا قضا ئوزی منیم قولومدان دوتدی.

بو پراقورورک بر یاقشی آو تولاسی وار ایدی. یاسا اولاری ئو کرتدیم تولانی اوغورلایوب کیزلتدیلر. پراقورور بر کون، ایکی کون ایتی آقاردی تا پا بیلمه دی. آخر منی چاغیروب یالواردی که، اونک ایتنی تاپیم. دیدیم: «باش اوسته آقتارارام». براون کون کچدی، ایت تویله ده اکلشوب استراحتله هر کون اتدن، چوره کدن بیردی.

بر کون مایوس بر حالدا پراقورورک پائنا کلوب خبر ویردیم که،

پس ایتی اوغورلایان تاپیلوب، یقین در که، ایتی آپاران اودر، اما الده رسمی دلیل یوقدر؛ هرچه تا کید ایدیرم، بویونا آلمیر. آند ایچیر که، ایتدن خبری یوقدر. اما ایتی آپارماغی یقین در. پراقورور غیظه کلوب بردن دیدی:

— بيله باس او کافر اوغلی کافر آغاجک آتتا. او ندر ودر بر قت قابوغی کیتسین، اوتسا بویونا کوتورور.

دیدیم: «باش اوسته»

صباحدان پراقورورک ایتنی کونردیم و او کوندر برت اذنه کوره باشلادیم: «بابام منه کور دیوب، کلوب کیدنی وور دیوب» باشلادیم ساغدان سولا، سوندان ساغدا دکنک چیرپه ناغا.

پراقورور قولاق آسوب سوروشدی:

— عزرائیل بک، حقیقت ایتی سن اوغورلاتمشدک؟

— بلی!

— آخ، تی ماشه نیات!

دوروب ايکى شاهيدان ئوتىرى برده كيدوب دوکانچى ايله چنه بازارا چيماياجاغام که». چنه بازارادا چيقارام، دوکانچينگ آتاسنادا اود وورادام. فایتونا مينيرلر، تاقسى بش شاهيدر، دوشنده باقير که، جينده خرده پول آنجاق آلتى شاهيدر. کورورسك هاموسنى آندى فایتونچينگ اوستنه. سوروشساک که، نيه فایتونچيدان بر شاهينى آلمادک، ديه جک «اه، نيلهيم، آتاسنک اتى اولسون».

بو احمق ايشدر، قويما بر قپکک ناهق يره کيتسين. وقتدن. موقعدن استفادە ني هميشه جوانلارا مصلحت کورردى...

بورادا بر بالاجا حاشيه چيقوب ينهده مطلب اوسته قايداريق. بر نقر مارالدان نقل ايديرديلر (العهدہ على الراوى، وبالى نقل ايدنک بويوندا. يالان دوغرو لغنا ضمانت ايتميرم. يالان ايسهده — ازکل ساختند، خوب ساختند) بلى، بر نقر مارالدان نقل ايديرديلر که. اودا فرصتى فوت ايله مزدى. ايراندا چوق بيکار کزندن سوکرا باقير کورور که، صيغه خانه لر صاحبلىنه چوقلى منفعت ويريرلر. آنجاق اونى دا يانديران بر مسئله ايدى: باقيردى. هر صيغه خانه ده بر نقر معلم آخوند اکلشوب کلنلره صيغه اوقوبور. مارال مولادا کلدى. سوکرا کورور که، بورادا موللاق آرتق کرک دکل، تک بونى بيلمک کفايت در: «مطعته نفسى بنفسک — قبلت»، وانسلام. بو سوزلر ديئندن سوکرا قيز اولور صيغه ايله مکه کلنک حلال مالى.

مارالم سوادلى ايدى، طبع شعرى ده واردى. چوق فکردن سوکرا، منزىل کرايه ايدوب، نيچه نقر کوچه لرده دولانان آروادلاردان اورايا دولدوروب، باشنا بر کارلى عمامه ساريوب، اکلشدى يوقارى باشدا و مشغول اولدى تجارته.

«مطعته نفسى بنفسک — قبلت»

بونک نتیجه سى اولراق، کوچه لر يتيملرله دولاجاق — جهنمه دولسون. يتيمه نه وار؟ دكيرمانک ناويندان سالارساک دوتهوزلغندان ديري چيقار. يتيمک يوزى داشدان برك اولار. بورونکک فيرتيلغنى يوب بويو يه جک.

حاجى رستم تازه شهرده معتبر و محترم بر تاجر ايدى. اونک هميشه شعارى بو ايدى: «فرصتى فوت ايله مز عاقل مکر نادان اول». تجارته يکى قدم قوينلارا نصيحتى بو ايسى: اوغلوم، قازانجک آزی چوقى اولماز. بر يرده که. قازانچ يري کورده، نوزکى آت اورايا. دبيرلر شراب آيش ويريشى حرامدر بوش سوزدر: بر حديشى ازمنيلر چيقاروبلار که، شراب آيش ويريشنى نوز ايليمه ساقلاسينلار. وقت که. شراب آيش ويريشنده قازانچ کورده آل. سات. من نوزيم قوجا کيشى، مکه ني، مدينه ني زيارت ايتمش و يوزيمى حجر الا سوده سوزتمشه. وقتا که. من دبيرم. قبول ايدک. حاجى رستم هيچ وقت عهدينده فرصتى فوت ايتمه ش. نودر که. تازه شهرده اوچ بويوک ايوى. ايکى بويه باغى و بر توپ داغيتماز دوکانى وار. بونکلا بويله هيچ بر ايشده دانشوب کيشيمه اتى جينه سالماز. معلومدر که، خزينه دن کلن ويرکى اعلانک مقابنده دانشيق اولماز. حاجى رستم بورادادا چاشاردى که، بر نيچه شاهى. هيچ اولماسا بر نيچه قپک سالدیر سين. کورنده که، دانشيق يري يوقدر، کاغذى ويرردى اوغلنا:

— آ بالا، چوتکه ني کوتوز، حسابلا کور بورادا سهو يوقدر که. تاقس — ماقس بيلمزدى. بازارا کونده يوز تاقس قويسونلار. دانشوب کيشيمه سيدى ياريم کروانکه سوغاندا آلمازدى.

اوغلنا دوشنده دبيردى:

— بو ايامک جوانلارى هر برى ايلده نيچه يوز منات «اه، نيلهيم» و ويرير. مثلا کيدير بازاردان چيت يا ميوه آلىر، کلير ايوه، حسابلاياندا کورور ايکى شاهى آرتق ويرويدر. او ساعت دبير: «اه، نيلهيم، جهنمه!

بر ایچه مدت مارال بو ایشه مشغول اولدی. آخردا ایران پولیس آدمالارینک دقیقه ده بر پول کلنلرینک، «مفتی» استفاده ایدنلرینک اثریندن تنگه کلوب. صیغه خانه نی باغلا یوب. آغ عمامه نی آلابردک عمامه یه درنوروب. هرنیه خان صفتیه قانقازا کلیر. نیچه ایل کمال موفقیتله روضه خانلق اینه ییر. آخردا درقنوز یوز بشجی ایلک انقلابی دوشور. هر یرده مطبوعات ایشاری باشلاییر که نیشانه که جماعتک توجهی یاواش — یاواش مولالاردان دهنور. مارال او ساعت بونک کله جکنی کورور. عمامه نی یرده قویوب، ضیالیرلا یا قینلاشوب ال قویور غزته لره زمانه یه موافق اشعار یازماغ. بونکلا حسن رغبت و شهرت قازانیر. بر آز کیچیر، ایران انقلابی باشلانیر. ستر خان. باقر سان. یفرم خان، نمنه خان نسته خان... مارال باشلاییر پاترون توفنک تجارتی. سوز یوق که، بورادادا فلان قدر پارا قازانیر. آخر حکومت بونی دوتوب سورکون ایدیر. مارال سورکون ده ده بیکار دورمیر. بر دانه بقال دوکانی آچوب اکلشیر تجارته.

اون یدنجی ایلک انقلابندا وطنه قایدوب هامونی ایناندریر که، او اصلا تجارت ایتیردی؛ اونک چالشماعی آنجاق ایران انقلابچیلارینا معاونت کوسترمکدی، ایرانا کوندردیکی اسلحه تشکیلات مالی ایدی و بونک اوستنده ده سورکون ایدیلمشدی. بویله لک ایله توزینی مه نشه ویقلر پارتیا سنا سوقور. سوکرا کله کنک اوستی آچیلوب پارتیادان قووورلار. قانقازدا قالا بیلیموب، ینه کچیر ایرانا. نیچه ایل بوندان اقدم دوستلاریمدان بری مارالی خراساندا کورمشدی. دیردی که، بو ساعت اورادا صیغه دلالغی ایدیر. کاروانسرا لاری دولانوب، زوارلارا صیغه تکلیف ایدیر: «مهشدی صیغه نه میخواهی؟» چوق تجربه ایتدیکن هر یرک آدمالاری نه نوع آرواد خوشلادیقلارینی کوزهل بیلیر. مثلا باکودان کلنلر... کفایتدر، تفصیل باشلاساق آخردا جنجله دوشه ریک.

بلی، حاجی رستم دن دانشاق.

حاجی رستمک آتاسی بقال ایدی. هر ایل یای فصلنده یا یلاغا موتال، یاغ آماغا کیدردی؛ خرمن زمانی دا کیدوب کند به کند کزوب نسیه بیغاردی. چوق وقت اوغلنی ده توزیله آپاراردی. حاجی رستم باقوب آتا.

سنگ پول قازانماق یولندا چکدیکی زحمتی کوروردی. بر یاندان دا باقردی که. ایراندان کچهش بر سید. ایکی غروش مایاسی یوق، «یاجدا» دییوب خرمندری دولانیر. آقشامدنت بر آت یوکی تاخیل جمع اینه ییر. آپاریر بازاردا ساتیر. ینه دوشور. کندلر ده. حاجی رستمک جوانلقدان کوز نری آچیق ایدی؛ باقردی که. بقانقدان سیدک خیرلی در: نه سرشته. شجره ایسته یین وار. نه بر سورغو — سوال این.

آتاسی تولدن سوکرا دوکانی باغلا یوب. باشنا بر یاشیل عمامه سارییوب، باشلادی سید صفتیله کرماک. حقیقت ده پول باشلادی باشندان یاغماغا.

بر دفعه یولی یا یلاغا کیدن نیلاتا دوشدی. کوچ منزیل ایله یوب. حیوانلاری دوزه بر اقمشدی. حاجی رستم کلوب «جدینک پایی» ایسته دی. کوچ اهلی اعتنا ایله مه دی. آتک یده کندن دوتوب، آلاچیق لاری بر به بر کردی، برشی اولمادی. لابد قلوب. بردن قشقردی:

— جماعت منیم جدیمک پایی ویرمه سکر سیزک سوتکزی قانا دوندره جکم. بوسوزیله دیرناغنک آراسی قیرمزی جوهر ایله دولو بارماغنی «یاجدا» دییوب، بر قازان تازه ساغیلش سوتک ایچنه سالوب بولادی. فوراً سوتک رنگی قیزاردی.

بو «معجزی» آغادان کورن کوچ اهلی اونک آباغنا دوشوب، عذر ایسته یوب، توربا داغارجیغنی دولدوردیلار. آتنی بورونادک یو کله یوب کلدی ایوینه.

بر آز زماندا حاجی رستم آتاسنک ایکی اوچ دولتجه دولت قازاندی. کونلرک بر کوننده خبر کندی که، حکومت تازه شهر بناسی قویور، خاهش ایدنه پولسز ایو و باغ یری ویروب، اون ایکی ایلده هر بر خراجتدان آزاد ایدیرلر.

بو خبری ایشیدوب، حاجی رستم ایوی بویوک اوغلنا تاپشیروب، بر باش تازه شهره یوز قویدی. یتیشوب کوردی که، هر یردن ایو یری آلماق ایچون آدم کلوب. اطراف تمام عوامستان؛ بو برده یا قشی دولت قایرماق اولار.

عريضه ويروب هم ايو يري، هم باغ يري آلوب قايتدى وطنه. بورادا ساتمالينى ساتوب، آپارمالينى كوتوروب، كوچ كلفتنى ييغيشديروب كوچدى تازه شهره. او وقتدن اورادا ساكندر. ياقشى دولت قازانوب مكه يه كيدوب. من كورنده ياشى هشتادى آدلالمشدى. جماعت آراسنادا بويوك اعتبار صاحبي ايدى.

اونث نوز ايشارينده سر حساب اولديغندان بر شى ينه نقل ايديم. بر كون حاجى رستم دو كان قومشيسى اوستا حسن پاپاچى كوردى بودر. حاجى باشى، كوزى ساريقلي يامان بر حالدا كلير. — آى حاجى، اولماسين آزار: صفتكى نيه ساريميسان؟ — اوستا حسن، ئولورم. بو كيجه سحره دك اولامشام. — نه اولوب، دى كوروم؟

— نه اولاجاق؟ ديشم منى ئولدورور. — من ده ديديم كوره سن نه وار، ديش آغرىسنت برجه علاجى وار: كلبتين. حتا بو خصوصدا آتالاردا ديوبلر: قومشيت پيسدر، كوچ قورتار، ديشت پيسدر، چات قورتار، آروادك پيسدر، بوشا قورتار، جانك پيسدر، ئول قورتار.

— رحمتك اوغلى، سنت ده ايچكى ظرافت آلمشدر: من دبيرم ئولورم، بودا اوتوروب منه قورت قرآن آچير. — آخر من نه ايله يم؟ كيت چكدير قورتارسين. — ايله من ده اونا كلمشم. دبيرلر بورادا بر ياقشى لركى دلاك وار. آماندر، هارادا اولسا اونى كور تاپديرا بيلرسكى.

— آى حاجى، دلاك نه در؟ چاغراجاقسان كلوب بر آت كلبتينى سالاجاق ديشكه، دارتوب انكى ده ديشييك اوستنده چكه جك. بورادا كوزهل ديش هكىمى وار، دور سنى آپاريم اونك ياننا؛ بر دقيقه ده ديشكى چكوب سنى راحت ايله سين.

— او منيم بر ديشمى چككه مندن نيچه آلاچاق؟

— نيجه نيچه آلاچاق؟ نه ايستر ويررسك. — يوق قارداش، من تاجر آدامام؛ منيم هر بر حق حسابم كرك آيدين اولسون.

— اون شاهى ويررسن قوت تاراز كيدر. — اون شاهى نه در، كيشى! اون شاهيا من اون دانه ديش چكديرم. برجه قولاق آس. سنه باشما كلندن بر كيفيت نقل ايله يم. جوان وقتنده... اوف... اوف... اوف... آمان... آمان! تولدويم. فوربانكر اولوم. جوان وقتنده (هله بورايا كوچمه مشديم) ساغ طرفدن اوست ديشلريمدن برى برك آغريدى. اوستكه ساغلق، اوستا حسن. بر آغرى دوتدى كه. ديزين — ديزين سورونوب ايلمه اوت يولديم. آدام كوندرديم بازاردان دلاك مشهدى تيمور واردى. اونى چاغيرتديه... اوف... اوف... اوف! ينه نه يامان آغرىسى دوتدى بو زهرمارك! مشهدى تيمور كلوب باقدى، ديدى كه. چكمكن سوانى علاجى يوقر. ديديم: «نه بيليرسك. ايله» كلبتينى اينشديردى ديشه. كوچى كلديكجه دارتدى. ديش چقمير كه. چقمير. يازيق مشهدى نك آتندان تر تو كولور. هر دم بر دبير: «آغا رستم. برك دور!» (او وقت حاجى دكنديم). دبيرم: «دورمشام». خلاصه... اوف!... اوف!... اوف!... آمان آلله!... ايله كه. كوردى كوچى چاتمير. ديدى: «دور آياغا». قانقنديم آياغا. كلبتينى برده اينشديردى. برده باقديم مشهدى آياقلارنى يردن اوزوب. ديشمن آسيلوب. داها ديشم دوام ايله ميوب، بر كوكلى آغاج كى يريندن قويدى. يازيق مشهدى تيمور يره دكوب، چول كى سريلىدى. يالان اولماسين، ياريم ساعت او حالتده قالدى. بر بويله زحمتدن سو كرا اونا من، ايكى شاهى قارا پول ويرديم، هر قپكنه بر دفعه «آلله كسبكه بركت ويرسين» ديدى. ايمدى من آپاريم ماتيشقانك برينه اون شاهى ويريم، نه دى — نه دى بر آز ايشتو — ميشتو اوقويوب؟ باچار مياجاغام.

— آى كيشى بونك الى تميز، آياغى تميز چيچك كى. مشهدى تيمور هارا، بو هارا!

— نيجه مشهدى تيمورك الندن اونك الى تميزدر؟ مشهدى تيمور

كۈندە ئۈچ دۈفە دستەز آيىر. اما سنڭ مائىشقاق ھەزەرت نە ئۈندىغىنى
بىسىر... آمان.. آمان... آمان... ئاشم چاتلادى!

دانشا، دور دوش قاپاغما كىدەك، سىن دىشكى چكىرەرسىن،
مىندە بر آز شىرە چكىرم. اونى كۈرەسە دىيەجكسك: دىشمەت ئوتوز
ايگە ساي دە بونا چكىرىيم.

اوستا حسن حاجى دىشمى آپاردى دىش ھكىمەت ياننا.
ھكىم، سىنراقى بر خانە، حاجى ئاگەندىردى كورسینگ اوستە.
ئاغرىيان دىشكەزى كوسىرك!

حاجى دىش:

خانم، مەن تەجرەبە قاپاقچا بويور كوردك نە آلاچاقسان.

دىش چكەنەنڭ تاقىساي اون شاھى در.

... مەن ھىچ بر كروانكە كەلمەي تاقىس ايله آمىرام، تاقىس ايله
دىش چكىرەجكەم؟ سەن برچە عباسى وىرەجكەم دىشمى چكەجكسك.
والسلام.

... بورا سنڭ دوكانڭ دكەن چنە بازارىنا چىقاساك. خاھش اىلمىرسك
كىدە بىارسك.

حاجى دايانوب فكرە كىتدى. بر آزدان سو كرا دىدى:

... عىبى يوقدر چك! آغرىيان دىشم بودر.

ھكىم دىشى چكوب قويدى يىرە.

حاجى يوزىنى اوستا حسە دوتوب، دىدى:

... اوستا حسن، آللە سنڭ ايوكى برباد ايلهسەن. مەنى ياقشى ھكىم
ياننا كتىردك! بو كە بايتال در. بىلەدە ھكىم اولار. آللە بونك ايوىنى بىقسەن!
ھكىم سوروشدى «نە اولوب؟»

... نە اولاجاق؟ آللە سنڭ بلاكى وىرسەن. آغرىيان دىشمى قوبوب،

سلامت دىشمى چكك!

ھكىم ھرچە ايناندىردى كە «ئوزك كوستردىكك دىشى چكەشم»،
حاجى سويوب، سويلنوب دىدى:

... دى كل، ايوى بىقىلمشك قىزى؛ باق آغرىيان دىشم بودر.

ھكىم اونى دا چكوب، يىرە قويدى.

حاجى ايلان چالمش تك يىرىدن قاتقدى.

... آى سنڭ آدكى ھكىم قوبوب بورا كوندرنك آتاسى ايت اولسون!
آى. سە درس وىرنك آتاسى كور بە كور اولسون. كرەك دللاكلكىكى
بىرەم باشەزدا ئوكرەسك؟ سنى ھكىم يازانك قلمى سىنسىن. يىنە سلامت
دىشمى چكك. آغرىيان دىشم بان بودر بو!

ھكىم نە قدر آند اىچدىسە يىنە حاجى ساكت اولمادى.

... آدكى دىش ھكىمى قوبونجا، كىدوب ئوزك اىچون بر يونكول
پىشە تاپايدك. باق، ظالمك قىزى آغرىيان دىشم بودر.
بو دۈفە ھكىم حاجى نك آغرىيان دىشمى چكدى.

حاجى. اون شاھى وىروب سويلنە، سويلنە چىقدى چوئە و چوئە
اوستا حسە دىدى:

... اوستا حسن، كوردك آنالار نىچە اوغول دوغوب. باق اصل تجارت
بونا دىيرلر. دىشمى بر عباسى يە چكەمە راضى اولمادى، مەن دىشك بىرىنى
اونا اون يدى قىكەن چكدىردىم. بوندان سو كرا قىامتەك حاجى رستم
اونك يادىندان چىقمازا!

1200

چاپدان چيقوب ساتيشا قويولمش كتابلار

اينجه ادبيات

(حكايه و رومانلار)

قيمتي

۴۵	۹۳ نجى ايل	۱ — ۵. هوغو
۲۵	قانون پوزانلار	۲ — سه فولينا
۱۵	شيخ شعبان	۳ — حقويردوف
۲۵	آغچ كوككسند	۴ — حقويردوف
۲۰	واويللا	۵ — حقويردوف
۳۵	آدى باتمش	۶ — جهق لوندون
۶۰	آدمان اول	۷ — جهق لوندون
۳۵	دنيا جوان ايكن	۸ — جهق لوندون
۷۰	كچيش صحيفه لر	۹ — يوسف وزير
۳۵	قير قوش	۱۰ — سهرافيموويچ
۱۵	يشمدق ايسته ريم	۱۱ — نهوهرروف
۷۵	آتلار سوزلري	۱۲ —
۴۰	جان يانغيسى	۱۳ — ع. ديوان بك اوغلى
۴۰	نادر شاه	۱۴ — ن. نريمانوف
۳۵	پر دامجى بال	۱۵ — آ. تومانيان
۱۵	اركك تكذبان	۱۶ — طالبلى
۶۰	قان سسى	۱۷ — جهق لوندون
۷۵	چوره كلى تاشكند	۱۸ — آ. نهوهرروف
۷۵	مولانصرالدين مضحكه لري	۱۹ — على عباس مذنب

كتابك ايچنده كى حكايه لر

صيفه

۳	مقدمه عوضه
۵	۱ — مطرب دفترى
۷	۲ — شكيت
۱۰	۳ — قرائت
۱۸	۴ — دجل آبد
۲۳	۵ — شيه
۲۷	۶ — پير
۳۵	۷ — تنقيد
۴۲	۸ — آجندان ضيب
۱۶	۹ — بومبر
۱۹	۱۰ — همشرى پشپورتى
۵۵	۱۱ — كچيش كوفار
۶۳	۱۲ — اوج داغ باشدا
۷۶	۱۳ — سيدر اوجغى
۸۱	۱۴ — چشمك
۹۱	۱۵ — «حق موجود»
۹۹	۱۶ — ايت اويونى
۱۰۲	۱۷ — ديش آغرىسى

М. Ф. АХУНДОВ АДИНИ
Азербайжан Республикаси
Умуми Китапханаси
МНБ. № _____

1927
214

فصلی 80 نوبت

14

Аквердов

МАРАЛАРЫМ

АЗГРЗ
Баку - 1927
